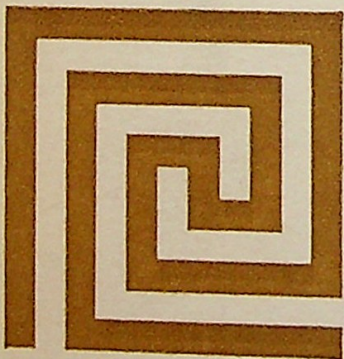

V.8050

2

COLLOQUIUM OVER KULTURELE CENTRA
13-14-15 NOVEMBER 1964 **BRUSSEL**

VERSLAGBOEK

**katolieke universiteit te leuven-instituut voor
ekonomisch, sociaal en politiek onderzoek
STUDIEGROEP VOOR KULTURBEVORDERING
In opdracht van het ministerie van nationale
opvoeding en kultuur**

COLLOQUIUM OVER KULTURELE CENTRA

V. 8050

COLLOQUIUM OVER KULTURELE CENTRA

13-14-15 NOVEMBER 1964

BRUSSEL

VERSLAGBOEK

katholieke universiteit te leuven - instituut
voor economisch, sociaal en politiek onderzoek
studiegroep voor kultuurbevordering
in opdracht van het ministerie van nationale
opvoeding en cultuur

Bibl. Univ.
GENT

acco s.v. leuven

R 1965-Brussel 2.

inhoudsopgave

- 5 inhoudsopgave
- 7 programma
- 11 openingsrede en probleemstelling
prof. dr. f. van mechelen
- 23 kulturele centra in nederland
w. vesseur
- 41 mehrzweckhallen und kulturzentren in deutschland
dr. f. krahé
- 63 les maisons de la culture
dr. m. f. sellier
- 81 cultural policy in great britain
n.j. abercrombie
- 97 besluiten van de sekties
- 107 algemene diskussiebesluiten
- 109 programmarede
z. exc. r. van elslande
- 123 deelnemerslijst

De referaten en besprekingen van het colloquium werden op band geregistreerd.

De teksten van dit verslagboek zijn er de weergave van, in dien verstande dat de van de band getikte teksten aan de referaathouders ter inzage werden voorgelegd. Sommigen hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt om de gesproken versie gedeeltelijk te herwerken of aan te vullen.

programma

vrijdag 13 november 1964

LOKAAL : Beneluxzaal - Kongressenpaleis

16.00 u. :

Prof. Dr. Fr. van MECHELEN, Directeur van de Studiegroep voor Kultuurbevordering : "Openingsrede en probleemstelling".

W. VESSEUR, Rijkscommissie van Advies voor de bouw van schouwburgen en concertzalen (Nederland) : "Kulturele Centra in Nederland"

Voorzitter : Prof. Dr. Fr. van MECHELEN.

Bureau : P. ROCK, Directeur-Generaal Jeugd en Vrijtijdsbesteding.

Dr. M. GRYPDONCK, Inspekteur-Generaal voor kulturele aangelegenheden (Oost-Vlaanderen)

zaterdag 14 november 1964

LOKAAL : Beneluxzaal - Kongressenpaleis

10.00 u. :

Dr. F. KRAHE, Direktor Beethovenhalle (Bonn). Vice Präsident Verband Sport und Mehrzweckhallen (Duitsland) : "Mehrzweckhallen und Kulturzentren in Deutschland".

Dr. M. F. SELLIER, Adjoint au directeur du Théâtre, de la Musique et de l'Action culturelle du Ministère d'Etat des Affaires culturelles (Frankrijk) : "Les maisons de la Culture".

Voorzitter : Prof. Dr. M. LOEYS, Adviseur bij de Studiegroep voor Kultuurbevordering.

Bureau : P. ROCK, Directeur-Generaal Jeugd en Vrijtijdsbesteding

Dr. M. GRYPDONCK, Inspekteur-Generaal voor kulturele aangelegenheden (Oost-Vlaanderen).

A. VAN IMPE, Kabinet-Sekretaris (M.N.O.K.)

15.00 u. :

N. J. ABERCROMBIE, Secretary-General Arts Council of Great Britain (Engeland) : "Cultural Policy in Great-Britain".

Voorzitter : Dr. P. KNAPEN, Voorzitter Kultuurraad voor Vlaanderen.

Bureau : P. ROCK, Directeur-Generaal Jeugd en Vrijtijdsbesteding.

Dr. M. GRYPDONCK, Inspekteur-Generaal voor kulturele aangelegenheden (Oost-Vlaanderen).

A. VAN IMPE, Kabinet-Sekretaris (M.N.O.K.)

16.15 u. :

Gedachtenwisseling per groep over kulturele centra en :

Biblioteken : voorzitter : J. Torfs, Hoofdbibliotecaris van de stedelijke biblioteken, Mechelen.

Gemeentelijke kulturele politiek : voorzitter : B. Van Hoorick, Schepen van de stad Aalst.

Muziekspreiding : voorzitter : C. Mertens, Programmadirecteur bij B.R.T.

Tentoonstellingen : voorzitter : J. Van Lerberghe, Adviseur M.N.O.K. - Dienst der tentoonstellingen.

Toneelspreiding : voorzitter : M. Balfourt, Dramaturg bij B.R.T., Regisseur.

Verenigingsleven : voorzitter : R. De Gendt, Nationaal voorzitter K.W.B.

20.30 u. :

Kulturele avond.

Lokaal : Intellectueel centrum, Anderlecht.

zondag 15 november 1964

LOKAAL : Beneluxzaal - Kongressenpaleis

10.00 u. :

Verslagen der discussievergaderingen door de respectievelijke voorzitters

Z. Exc. R. VAN ELSLANDE,
Minister van Kultuur : "Pragmmarede".

Voorzitter : Prof. Dr. Fr. van MECHELEN, Directeur van de Studiegroep voor Kultuurbevordering.

Bureau : P. ROCK, Directeur-Generaal Jeugd en Vrijtijdsbesteding.

Dr. M. GRYPDONCK : Inspekteur-Generaal voor kulturele aangelegenheden (Prov. Oost-Vlaanderen).

Prof. Dr. M. LOEYS : Adviseur bij de Studiegroep voor Kultuurbevordering.

12.00 u. :

Receptie aangeboden aan de deelnemers door de Studiegroep voor Kultuurbevordering.

openingsrede en probleemstelling

prof. dr. f. van mechelen

Dames en Heren ,

Ik heet U hartelijk welkom op deze inleidingsvergadering van ons colloquium.

Ik dank U zeer voor de belangstelling, in het bijzonder al diegene die medegewerkt hebben aan een sekte, als voorzitter van een van de diverse algemene vergaderingen, en in het bijzonder de buitenlandse sprekers.

Mijn dank gaat ook reeds naar de communicatiemedia, de pers, de radio en de T.V., die zich in de laatste weken verdienstelijk hebben gemaakt om dit colloquium aan te kondigen, die hier aanwezig zijn, en die ongetwijfeld onze bijeenkomst zullen verslagen.

De werkzaamheden van dit colloquium, Dames en Heren, zijn van een viervoudige aard :

- op de eerste plaats krijgen we vandaag en morgen een viertal magistrale uiteenzettingen van buitenlandse specialisten die ons zullen mededelen hoe respektievelijk in Frankrijk, Duitsland, Engeland en vandaag dan in Nederland, hoe zij de problemen van de kulturele centra hebben aangesneden. Er zal telkens gezorgd worden voor een simultane vertaling in het Nederlands, voor zover dit nodig zou blijken. Wij zullen op deze vier inleidingen geen discussie houden, maar wel een tijd ter beschikking stellen voor eventuele nadere informatieve vragen.

- Het tweede deel van onze werkzaamheden morgen zal dan precies bestaan in discussie. Wij zullen ons, samen met degenen die morgen speciaal voor deze discussiegroepen komen, verdelen in zes groepen, ieder naar keuze, waarin naar hartelust over deze vraagstukken van gedachten kan gewisseld worden. Wij hebben de hoogste verwachtingen ten aanzien juist van deze discussiegroepen, opdat wij van hen wensen te weten hoe de verantwoordelijken voor de konsumenten van de cultuur en dan de kulturele centra hierover denken. Zondag krijgen we dan de verschillende rapporten door de voorzitters of sekretarissen van deze discussiegroepen. Deze vormen immers een van de belangrijkste elementen van dit colloquium.

- De derde werkzaamheid is dan de kulturele avond morgen, waarvoor wij gastvrijheid hebben gekregen in het Intellectueel Centrum van Anderlecht. Wij zullen daar zien wat men kan bieden als er een kultureel centrum aanwezig is, voor de doorsnee konsument van cultuur. Dus het praktisch gebruik van een kultureel centrum.

- Op de vierde plaats krijgen wij dan zondag als een van de hoogtepunten de programmaredes van minister Van Elslande, minister van cultuur. U weet het Dames en Heren, dat de naam Van Elslande bij ons synoniem is geworden van cultuurautonomie en cultuurpolitiek. Wij zijn dan ook zeer verheugd naar zijn inzichten terzake te zullen kunnen luisteren.

Mij valt vandaag de opdracht om U een probleemstelling te geven over deze vragen : waarom dit colloquium, wat na dit colloquium, en wat bedoelt de inrichtende Studiegroep voor Kultuurbevordering.

Laat ons hiermee beginnen. En laten wij even deze twee termen : "studie-groep" voor "kultuurbevordering" ontleden. Wie zegt cultuurbevordering, denkt onmiddellijk aan een bewuste aktiviteit, met een doelstelling in de cultuur. Het gaat om een aktie om deze cultuur te vermeerderen, te versterken, te stimuleren. Cultuur is dan ook het brandpunt, het knelpunt, en cultuur is in het algemeen te aanzien als een waarachtige flessenhals, een "bottle neck" van de sociologie en de filozofie, omdat wel geen enkel filozoof deze naam waardig hierover zijn gedachten niet heeft laten gaan. En U kent dat : er wordt dan gesproken over het onderscheid tussen de cultuur en de beschaving, en de civilisatie, of de beschaving van de stad, er wordt dan gesproken over de tegenstelling tussen het geestelijk erfgoed van een volk en anderdeels de inwendige cultuur als individuele verfijning, er wordt dan een onderscheid aangegeven tussen de kultuurverscheper - de kunstenaar en de geleerde - en de kultuurverspreider - de onderwijzer, de leraar, de vormgever in architectuur en andere elementen. Laten wij op deze diverse zeer merkwaardig onderscheiden echter niet ingaan, laten wij empirisch blijven in onze benadering, en stellen dat cultuur betrekking heeft :

- op de veredeling van de natuur door de mens, op ieder domein, in de kunst en de wetenschap, maar ook evenzeer in het dagelijks leven, en in de menselijke omgangsvormen;

- op de tweede plaats laten wij aannemen dat cultuur het geestespatroon is van een samenleving, het geheel van de normen, de waarden, de regelen, de opvattingen;

en dan tenslotte zien we onder cultuur als - en hier staan wij dan onmiddellijk in hetgeen wij dagelijks door cultuur verstaan - : de werken, de instellingen, de groepen, de verenigingen, die cultuur bedrijven. Dit gebeurt normaal bij ons door muziekverenigingen, door toneelmaatschappijen, door instellingen of verenigingen welke zich bezig houden met de organisatie van tentoonstellingen, dit geschiedt door bibliotheken, dit gebeurt door de radio, de pers, de televisie, de diverse kommunikatiemediën, al liggen wij hierbij ongetwijfeld reeds op een bepaalde grens. Dit alles gebeurt door de kulturele verenigingen, welke deze naam dragen, waarin wij onze klassieke "fondsen" krijgen, waarin wij de kultuurdiensten ontmoeten van vakverenigingen, standsorganisaties, gezinsverenigingen, enzovoorts. Wij krijgen hier al deze groepen die ergens deelnemen aan de vervolmaking van de mens, die ergens deelnemen aan de verfijning van de mens, die ergens deelnemen aan het onderbrengen en mededelen van datgene wat wij zo in het dagelijks leven als cultuur aanzien. Het gaat om de kulturele werken, de werken voor volksopleiding, die op dit ogenblik voor een goed deel verenigd zijn in de Hoge Raad voor de Volksopleiding, of in de hoge Raad voor de Bibliotheken; het gaat in één woord over werken van kultuurspreiding.

En als wij dan denken aan kultuurbevordering in deze kontekst, dan gaat het in hoofdzaak om deze diverse vormen van werken, van kultuurverspreiding. En daarnaast krijgen we dan de studiegroep, met de klemtoon op studie. Dit betekent dat wij willen bevorderen in aktie op een wetenschappelijk gefundeerde wijze. Ik zou het negatief zo kunnen omschrijven : de studiegroep wil helemaal niet hun werk overdoen, trouwens het zou onmogelijk zijn, het werk van tienduizenden vrijwilligers in de kulturele werk te willen vervangen, zij wil niet in de plaats komen door een nieuwe vereniging van kultuurspreiding op te richten, zij wil zelfs niet de moderne methodiek inhoudelijk bepalen.

Wat zij wel wenst te doen, dat zijn de wetenschappelijke aspecten opsporen van structurele tekorten, en voorstellen overleggen van planning om aan deze tekorten te verhelpen. En hierbij moet de nadruk worden gelegd op zeer verscheiden wetenschappelijke disciplines. Ik noem de sociologie, die de behoeften zal helpen opsporen, en die bepaalde middelen ter hand zal stellen om aan die behoeften tegemoet te komen, ik denk aan de pedagogie, of de androgogie, die een precieze benadering van basisvoorwaarden zal helpen aangeven.

Ik denk aan de economie die de draagkracht zal helpen vaststellen in het nationaal budget en de begroting van dergelijke plannen die zouden gemaakt worden.

Hierbij mag telkens niet uit het oog worden verloren dat het gaat om waarschijnlijk ruimtelijk verspreide eenheden, dit betekent dat de actuele stroming naar ruimtelijke ordening en planning hierbij ook een aardig woordje zal moeten meespreken.

Wat kunnen dan concrete doelstellingen zijn van deze Studiegroep voor Kultuurbevordering. Om hierop te antwoorden moeten wij onze ogen gericht houden op onze moderne tijd. En ik zou in een enkele uitdrukking onze moderne tijd ten aanzien van de cultuur willen aanduiden als: het streven naar de democratisering van de cultuur. Ik geloof dat dit een van de meest kenmerkende elementen is. Het is alleszins een feit: er zijn heel wat kultuurfilozofen van pessimistische richting, en die tellen wij in Vlaanderen zeer veel, die waarschijnlijk deze democratisering van de cultuur zullen betreuren, haar aanzien als gevaarlijk, haar beschouwen als een vorm van vervlakking van het geestesleven. Maar, wat men veelal niet kan ontkennen, is dat dit een democratisering van de cultuur is, en persoonlijk vinden wij het een goede zaak. Cultuur kan niet langer alleen maar het voorrecht zijn van een kleine elite, de aristocratie van de geest moet voor eenieder mogelijk zijn door de democratisering van de uitingsvormen van de cultuur.

En ik moge dan heel even wijzen op drie belangrijke factoren welke deze moderne democratisering van de cultuur op een fantastische wijze in de hand werken:

1. De stijging van de welvaart. Als wij het doorsnee-budget op dit ogenblik bestuderen, dan stellen wij vast dat voor de drie basisbehoeften, voeding, kleding en huisvesting, zowat 65 % gependend wordt. Dit betekent dat er 35 % van het budget van het doorsneegezin bij ons kan worden voorbehouden aan goederen die liggen in het vlak van de sociale behoeftebevrediging, de ontspanning, de luxe, de kulturele behoeften. En dit essentieel verschijnen is te danken aan de techniek aan deze groei van de mogelijkheden om in het budget van ieder gezin meer geld ter beschikking te hebben voor niet-onmiddellijke levensbehoeften, maar voor behoeften die in het vlak van de cultuur gelegen zijn.
2. Op de tweede plaats, en helemaal parallel met de eerste, de groei van de vrije tijd. In een zopas verschenen studie over de vrijetijdsbesteding in Vlaanderen blijkt dat men de 168 uur waarover men per week beschikt ongeveer als volgt indelen kan: 49 werkuren, die besteed worden aan een economische activiteit; 60 tot 61 slaappuren, die besteed worden aan het herstel van de fysisch-biologische krachten; zowat 29 uur per week zijn semi-vrijetijd, die besteed worden aan ver-

plaatsingen, aan de actie van voedsel tot ons te nemen, aan onze opschik - voor de dames zal dat wat langer duren dan voor de heren -, aan diverse sociale verplichtingen, welke wij hebben in functie van onze status, van onze religie, ons vader- of moeder- zijn, en dergelijke; en daarna blijven nog ongeveer 30 uur per week zuiver over voor totaal netto-vrijetijd, waarin wij eigenlijk precies kunnen doen wat wij willen. Hierbij worden dan niet gerekend de weken vakantie, noch de weken waarop er betaalde feestdagen vallen. Het gaat over een doorsnee-week zonder deze elementen.

Dit betekent onmiddellijk dat samen met de gestegen welvaart wij nu tijd hebben om deze 35 % van ons budget op te maken. En dat in deze tijd als vanzelf de aandacht uitgaat naar - inderdaad - ontspanning, naar - inderdaad - uitrusten, maar ook ergens - en dat is ook uit dit onderzoek duidelijk gebleken - naar de persoonlijke vervolmaking, naar het deelnemen aan cultuurwaarden en kulturele prestaties, in één woord, dat in deze vrije tijd het element cultuur uitdrukkelijk aanwezig wordt gesteld. En sterker aanwezig wordt gesteld naarmate de vrije tijd toeneemt.

3. Naast de verhoogde welvaart, naast de verhoogde vrije tijd, is er de steeds groeiende graad van scholing, welke wij vaststellen, zeer eenvoudig door de verlenging van de verplichte leertijd tot 16 jaar, die wij vaststellen in het gratis onderwijs tot 16 jaar, en die wij vaststellen in de steeds groeiende schaar jonge mensen die de hogere scholen en universiteiten bezoeken. Bij zover de prognoses erop wijzen dat deze universiteiten en hogere instituten tussen dit en 10, 12 jaar praktisch hun studentenaantal zullen verdubbelen. Hierbij is deze democratizing ook van het hoger onderwijs voortdurend bezig, hierbij stellen wij vast dat in alle lagen van bevolking deze onderwijspromotie een feit geworden is, alhoewel er nog steeds een zekere drempelvrees aanwezig schijnt te zijn in sommige sociaal-professionele groepen. Maar in ieder geval: het samenspielen en het samenvallen van de drie genoemde moderne krachten brengen mede dat de eis, of dat de werkelijkheid van democratisering van cultuur niet langer een ideaal is dat ver en onbereikbaar schijnt niet langer een droom is die alleen maar voorbehouden kan blijven aan een kleine groep, maar allengs een realiteit wordt van een humanistische beschaving. Deze democratisering van de cultuur stelt echter onmiddellijk twee essentiële structurele voorwaarden: op de eerste plaats de voorwaarde van de infrastructuur. Deze term is ons waarschijnlijk overgewaaid uit de economie, waarin wij vooral de laatste jaren naar aanleiding van groeiende betekenis van de regionale economie gehoord hebben dat een van de basissen voor de welvaart in een streek gelegen is in de aanwezigheid van voldoende infrastructurale elementen. Wat waar is voor de economische bedrijvigheid, is even zo zeer waar voor de kulturele. Men kan geen cultuur bedrijven indien men over de onontbeerlijke voorwaarden niet beschikt. Wij bevinden ons op dit

ogenblik hier in een zeer geschikte zaal waarin men bepaalde vormen van kultuurspreiding kan beoefenen. maar hoeveel dergelijke zalen hebben wij zo in Vlaanderen. Ik zal U straks enkele details terzake geven, maar laten wij nu volstaan met vast te stellen dat de noodzaak aan geschikte zalen, kulturele centra, in het algemeen kulturele infrastructuur een basis-voorwaarde is.

En op de tweede plaats is er meer nodig, dit volstaat niet: een zaal of zelfs een heel paleis voor kongressen blijft tenslotte slechts een mogelijkheid, een mogelijkheid van steen, van architecturale vormgeving, waarin vaak nog een ziel ontbreekt. Ik bedoel dat het niet volstaat zalen ter beschikking te stellen, indien wij niet te gelijker tijd over kultuurfunktionarissen beschikken. Ik wens hier helemaal niet deze tienduizende vrijwilligers van het kulturele werk in Vlaanderen ook maar één steen te gooien: zij zijn onvervangbaar in de opgang van de Nederlandse kultuur in Vlaanderen, in dat heerlijke werk dat hier sinds decennia geschiedt, maar zij weten beter dan wie ook dat alleen vrijwilligers onvoldoende zijn, dat alleen beroep doen op de vrijwillige inspanning van mensen uiteindelijk ergens mank loopt, niet alleen omdat er onvoldoende idealisme aanwezig zou zijn, De hoofdreden ligt echter wel in het feit dat kultureel werk bedrijven niet langer een zuiver diletton aangelegenheid kan blijven. Maar kultureel werk bedrijven, net als onderwijs geven op school, zal uiteindelijk het werk worden en zal het moeten worden van geschoolde krachten, van mensen die voor dit werk een eigen opleiding hebben verworven. Deze idee leeft bij praktisch iedere vereniging van kultureel werk, bij iedere organisatie voor volksopleiding. En als wij rondom ons zien in de landen van West-Europa, of als wij zien in een land als de Verenigde Staten van Noord-Amerika, dan stellen wij bijvoorbeeld vast de aanwezigheid van 'leisure-time officers', vrijetijdsambtenaren; dan stellen wij overal vast dat waar interessante kulturele infrastructuur aanwezig is, deze slechts dan levend wordt gemaakt als bij deze zaal ook een funktionaris bestaat. Dit is wat samen behoort tot twee onmisbare voorwaarden voor het bedrijven van het moderne volksopvoedend werk in Vlaanderen.

Wat wenst de studiegroep nu ten aanzien van deze infrastructuur tot stand te brengen. Onze opdracht is drievoudig:

1. Het opstellen van een inventaris: wat bestaat er aan kulturele zalen in Vlaanderen? Wat is hiervan geschikt, wat kan hiervan worden gebruikt?
2. De planning op drie niveau's: de regionale, eventueel op provinciaal niveau, kulturele centra hier, de stedelijke kulturele centra, en tenslotte de plaatselijke zalen voor kultuur welke eventueel de naam van dorpshuizen of dorpskulturele centra zouden kunnen aannemen.

3. Het stellen van normen; funktionele normen: waaraan moet een kulturele zaal voldoen, om zo pluriform mogelijk dienstbaar te zijn aan de kultuurverspreiding. Pluralistische normen: hoe moet de instelling zijn opdat in Vlaanderen eenieder wat ook zijn eigen overtuiging weze, gebruik zou kunnen maken van deze zalen voor kulturele doeleinden. Financiële normen: wat is de last welke men in een dynamisch perspectief op onze gemeenschap mag laden?

Wat de kultuurfunktionarissen betreft zijn er ook een drietal vragen te stellen:

1. Wat moet hun professionele vooropleiding zijn. Men denkt aan een opleiding op drie niveaus: het niveau van de onderwijzer, het niveau van de regent of de maatschappelijke werker, het niveau van het licentiaat. Moet deze opleiding een specifieke zijn, of kan zij verenigd worden met de reeds bestaande.
2. Een zekere raming van behoeften is er eveneens nodig wat zal het volkskulturele werk in Vlaanderen tussen nu en tien jaar nodig hebben aan kultuurfunktionarissen op deze drie niveaus?
3. Weer hetzelfde - een kostenraming: wat kan de overheid uitgeven aan de kulturele sektor?
Dit kan niet beantwoord worden door de Studiegroep maar is stof voor de politieke verantwoordelijken. Hieromtrent kan volgende vraag gesteld worden: is na de totstandbrenging van de nodige strukturen voor het onderwijs de tijd niet angebroken voor het tot stand brengen van de nodige strukturen voor de vrije tijd in kultureel perspectief.

Laten wij nu even stilstaan bij de kulturele centra, bij de voornaamste vraag: waarom dit colloquium. Onze studiegroep heeft terzake van de infrastructuur een zeer breed veld gespannen: wij hebben een inventaris opgesteld van circa 6.000 zalen welke zich in Vlaanderen zeggen ietwat bezit te houden met het kulturele werk in een van zijn vele facetten. Deze zesduizend zalen zijn op verschillende wijze tot een inventaris geraakt, een inventaris welke uiteraard nog ietwat onvolledig, maar onvoldoende kwalitatief is.

Een viertal kritische studies werden ondernomen:

1. Een mail-enquête naar deze 6.000 zalen
2. Een apart onderzoek bij de zalen die eventueel bestaan bij schoolgebouwen.
3. Een persoonlijk onderzoek door geschoolde interviewers bij een duizendtal zalen waarbij a priori, en op grond van bepaalde criteria kon worden aangenomen dat zij ook in de toekomst nog iets zouden kunnen betekenen.

4. Een bijzonder onderzoek bij deze gemeenten die ± 10.000 inwoners hebben en waar de mogelijkheden om kulturele centra op te bouwen wellicht onmiddellijk iets groter zijn dan in de kleinere gemeenten. Deze onderzoeken zijn nog niet tot een definitief einde gekomen, maar ik kan toch reeds enkele eerste vaststellingen mededelen.

1e vaststelling : Er bestaat een zeer grote, en eigenlijk onvermoede belangstelling bij deze diensten-verstrekkers voor kultuurkonsumptie ten aanzien van dit onderzoek. Bv. op de mail-enquête naar de kulturele zalen hebben wij een antwoordpercentage dat de 40 % benadert. Als men weet dat men gewoonlijk slechts tot 10 % komt, dan is dit een uitdrukking van de reële belangstelling, welke bij deze dienstensektor bestaat.

Op de tweede plaats, van de 121 gemeenten, die ± 10.000 inwoners en meer tellen, hebben meer dan 90 % deelgenomen aan het onderzoek, zodanig dat wij een vrij goed beeld hebben op dit ogenblik van hetgeen op dit stuk bij ons bestaat. En wat de scholen betreft hebben wij antwoorden van circa de helft der scholen. Dit betekent dus een reële belangstelling vanwege deze groep, een belangstelling die ook nog op andere wijzen tot uiting is gekomen.

2e vaststelling : De meeste kulturele zalen zijn verzuild, dit betekent, dat zij gesloten zijn, dat zij slechts voor een bepaalde groep van de bevolking van hun gemeente werden open gesteld. Ongeveer 34 % van alle zalen in Vlaanderen horen toe aan de parochie en zijn dan ook uiteraard, niet altijd, maar in de meeste gevallen wel, gesloten voor een groot gedeelte van de mensen. Slechts 5 % behoren toe aan de overheid, en zijn dus principieel open. Ongeveer 25 % behoren tot de Horeca bedrijfstak, dus hotel-, restaurant- en café-bedrijfstak en sommigen daarvan hebben een reële betekenis voor de kultuur, maar niet het grootste aantal, natuurlijk. En 36 % behoren toe aan diverse verenigingen, waarvan de meesten ook voor een gesloten karakter vertonen. "Dit is een zaal van mijn vereniging, en mijn vereniging alleen mag in deze zaal prestaties verrichten". Wat eventueel nog schrijnender is, is dat de schoolzalen, en daar zijn sommige vrij goede zalen bij, slechts voor 25 % open staan voor de gemeenschap. De andere 75 % behouden, bewaren en conserveren deze schoolzalen uitsluitend voor de behoeften van de leerlingen van deze school. De gemeenschap, als dusdanig, kan van deze zalen geen gebruik maken, ook indien er eventueel in deze gemeente geen andere behoorlijke zaal aanwezig is.

3e vaststelling : De meeste van onze zalen zijn ietwat "ouder". 20 % is nog van vóór 1914, (vóór de eerste wereldoorlog). Nog eens 40 %

zijn van vóór 1940, en dan is er een laatste 40 % die nog in de laatste 25 jaar worden opgericht. Dit betekent dat de meeste van deze zalen zelf mededelen dat zij moeilijkheden hebben. De helft, de kleine helft, zegt dat zij moeilijkheden heeft. 53 % verklaart geen moeilijkheden met de zalen te hebben. Dat is dan een subjektieve interpretatie van de toestand. Bij de 47 % die wel moeilijkheden verklaren te hebben, zijn de problemen, in orde van belangrijkheid, verwarmingsproblemen (U kent allemaal deze zalen in Vlaanderen, ik heb het land ook nogal eens afgereden en vooraan ben je ongeveer bevroren, de mensen zitten allen met hun overjas aan, en achteraan sta je met de rug tegen de kachel zowat te braden), diverse moeilijkheden, geen stoelen, er is geen geluidsakkommodatie in de zaal, en 4 % : "het regent binnen". Er zijn nl. 38 zalen die zelf verklaren dat het binnenregent. Dit is misschien een beetje triviaal als uitdrukking, maar het is een realiteit, een realiteit die men niet kan ontgaan. 12 % van deze zalenuitbaters willen dan ook hun zaal sluiten, of slopen, zij hebben er genoeg van. 88 % willen conserveren, er mee verder gaan, en de helft van deze mensen denkt aan een of andere vorm van vernieuwing, van verbetering, Dat is een zekere actieve kern van mensen die hun zalen zouden willen veranderen, en verbeteren.

Een 4e vaststelling : Als we dan deze zalen, en het gaat hier dus voor 90 % om zalen voor kulturele doeleinden, als we dan vaststellen wat in deze zalen eigenlijk geschiedt, dan moeten wij wel zeggen dat de idee die men vaak in het buitenland heeft van ons, dat wij een volk dat nogal breugeliaans is, zouden zijn, dat deze voorstelling wel enigszins met de werkelijkheid overeenstemt. Wij zijn inderdaad een volk van feestvierders, want meer dan de helft van het gebruik van deze zalen, gaat naar feesten, naar ontspanning. De goede helft, iets meer, is voor ontspanningsdoeleinden, en de kleinere helft is voor kultuur. Als je dan gaat kijken naar de frekwentie, waarbij ze aan kultuur doen, of aan ontspanning, dan is de verhouding ongeveer 1 voor kultuur, en 5 voor ontspanning.

Een 5e vaststelling is het sukses van de zalen. Of men denkt of zalen nog sukses hebben. Deze mensen menen voor ongeveer 35 % dat het evenveel sukses heeft dan vroeger, zelfs meer, 2/3de menen dat het minder sukses heeft. En hier is een betekenisvol onderscheid te maken tussen de zalen die aan de overheid toebehooren en de andere. De zalen die aan de overheid toebehooren zeggen voor 3/4de dat zij meer sukses hebben dan vroeger, en slechts voor 1/4 dat zij minder sukses zouden hebben. En de vraag kan hier reëel worden gesteld of die niet voor een deel toe te schrijven is aan het feit dat juist deze zalen van de overheid wel principieel zullen openstaan voor eenieder, en prin-

cipieel een minder gesloten karakter vertonen. Waarschijnlijk zit hier in deze geschiedenis iets in dat de moeite waard is om als leidmotief voor verdere onderzoekingen te dienen.

Nu nog een woordje over het gemeentelijk onderzoek. Er zijn 121 gemeenten aangeschreven, en ca. 110 hebben nu reeds geantwoord, waarbij nog eigenlijk voortdurend antwoorden binnenkomen, en wij zijn ervan overtuigd dat wij binnen een paar weken alle 121 antwoorden zullen mogen noteren. Het zijn dus alle gemeenten in Vlaanderen, met 10.000 en méér inwoners. 41 beschikken over geen enkele zaal die eigendom zou zijn van de lokale overheid.

En het zijn dus, ik herhaal, gemeenten met 10.000 mensen. De overige ca. 70 zalen, die wel toebehoorden aan de overheid, waren als het volgt verdeeld, volgens hun bestemming, 23 waren muziekzalen, er waren 48 tentoonstellingszalen, er waren 9 filmzalen, 40 toneelzalen en een 10-tal zalen, die men noemt 'kulturele centra'. Er zijn dus op het ogenblik 10 gemeenten, die aan één van hun complexen de betiteling 'kultureel centrum' hebben gegeven. Indien we echter realistisch gaan onderzoeken wat achter deze benaming schuil gaat, dan is het van van de meest diverse kategoriën, dat kan dan gewoonweg één vergaderzaal zijn, ofwel een muziekschool, ofwel een tentoonstellingszaal. Men heeft er de naam kultureel centrum aan gegeven, wat op zich reeds zeer belangrijk is, maar de bestaande of geplande akkommodatie beantwoordt niet aan het begrip kultureel centrum.

Op dit ogenblik zijn er 30 steden die een plan hebben om een kultureel centrum te bouwen. En als we dan vaststellen dat, bv. in de provincie Limburg, om alleen maar bij deze provincie stil te staan, er plannen bestaan voor een kultureel centrum, in volgende gemeenten: Alken, Genk, Hasselt, Houthalen, Neerpelt, Zonhoven, Lommel en Zolder, zijn dat zeer veel plannen. Als men daarnaast ziet dat in Genk en in Hasselt, in beide gemeente, die elkaar in Limburg mischien wat naar de loef steken, dat beide plannen hebben om een ruimte te voorzien voor opera-voorstellingen, dan zou men wel kunnen zeggen dat hier een beetje van het goede teveel komt. Of dan dringt zich alleszins de noodzaak op, dat men ergens al deze plannen toch enigszins op hoger niveau zal ordenen. Tot hier dan, dames en heren, deze voorlopige uitslagen van deze onderzoekingen. Ik geloof dat wij kunnen akkoord gaan, dat zij, reeds nu, zeer boeiend zijn, en dat hieruit blijkt, twee dingen in hoofdzaak: een onbetwistbare belangstelling voor de problemen (wij hebben nu juist gemeenteverkiezingen achter de rug, en sommige van mijn medewerkers hebben, zich de moeite getroost om diverse van deze verkiezingspropaganda-elementen door te nemen. Het is nu gebleken dat bijna geen enkele van deze grotere gemeenten niet over een kultureel centrum, in de verkiezingspropaganda heeft geschreven en gesproken. Het is ergens wel een magisch woord. En dan komen wij nu dus aan onze driedaagse. Waarom dit colloquium over cultuurcentra?

Juist daarom. Juist omdat wij vaststellen dat er overal terzake behoeften aanwezig zijn. Juist omdat wij vaststellen dat men echter niet goed weet welke richting men hiermee moet uitgaan. En, men kan vanzelfsprekend studeren, men kan vanzelfsprekend naar het buitenland gaan zien hoe het daar is gesteld, men moet het doen, uiteraard, maar het was toch ook de mening van het organisatiecomité dat het meer dan noodzakelijk was, om verantwoordelijken uit de organisaties, om verantwoordelijken van iedere vorm van kultuurspreiding, aan iedere vorm van werken van volksopleiding en van kultuur, om deze verantwoordelijken eens bij elkaar te brengen. Om van hen eens te horen hoe zij het gebruik van een dergelijk kultureel centrum zien. Want zij, vanuit hun eigen specifiek standpunt, wat zij verwachten van eventueel regionaal, stedelijk, of zelfs kleiner kultureel centrum. Vandaar dan dit colloquium, waarbij wij dan vooral, naast de magistrale uiteenzetting van de vier buitenlanders, zeer veel verwachten van uw diskussies, zeer veel verwachten van u, die op de diverse domeinen van muziekspreiding, toneelspreiding, bibliotheekwezen, verenigingswezen, e.d. begaan zijn met deze problemen, de verantwoordelijke zijt van de gebruikers van deze diensten. Wij hopen dat van uw besprekingen heel wat licht op deze zaak zal kunnen vallen. Dames en heren, dit colloquium is een begin. Onze studiegroep hoopt en verwacht suggesties van u, en hulp. Het doel dat wij nastreven is een gemeenschappelijk doel, de uitbouw van de nederlandse kultuur in Vlaanderen mogelijk maken door aangepaste infrastrukturele elementen en kultuurfunktionarissen, opdat onze volksgemeenschap in het wordende Europa zijn eigen plaats, zijn eigen kulturele taak en opdracht goed zou kunnen vervullen. Ik dank u voor uw aandacht.

Dames en Heren,

Er lieten zich diverse personen verontschuldigen, waaronder ik moge vernoemen: de heer Bertrand, minister van verkeerswezen, diverse senatoren, volksvertegenwoordigers en gouverneurs, verschillende hoogwaardigheidsbekleders van de universiteit en van grote nationale instellingen, alsook plaatselijke vertegenwoordigers.

Wij betreuren hun afwezigheid, vanzelfsprekend, maar het feit dat zij hiervan kennis geven is toch ook weer een blijk van hun belangstelling. Hoofdzaak is echter altijd de aanwezigen. Het is met de aanwezigen dat wij deze driedaagse ongetwijfeld tot een groot sukses zullen kunnen maken.

kulturele centra in nederland

w. vesseur

Prof. dr. F. van Mechelen

Ik moge nu, dames en heren, uw aandacht vragen voor een uiteenzetting van de heer Vesseur. De Heer Vesseur is lid van de Rijkskommissie van advies voor de bouw van schouwburgen en concertzalen in Nederland. Het is precies in het raam van deze commissie dat in Nederland de idee is ontstaan om schouwburgen en concertzalen, welke tot dan toe veelal in klassieke stijl werden opgetrokken, een meer eigentijdse vorm te geven.

De term 'kultureel centrum' wordt ook in Nederland, net als bij ons, nog veel gebruikt, om een nieuw soort van gehoorzaal aan te duiden. Maar stilaan dringt de opvatting door dat een kultureel centrum een kultureel forum moet zijn dat door iedereen regelmatig wordt bezocht omdat het deel uitmaakt van het dagelijkse leven in ons vrijetijdsbestel. De heer Vesseur is bovendien ook nog betrokken bij de Stichting Ruimte voor de Jeugd, welke zich bezighoudt met de studie, dokumentatie en advies in verband met lokale vrijetijdscentra. Hij is dus zeer bevoegd om te handelen over de grote, zowel als over de kleine kulturele akkomodaties. Ik moge gaarne aan de Heer Vesseur het woord verlenen, en verzeker hem onze volle aandacht.

Wim J. M. Vesseur,

Utrecht 5-4-'19.
H.B.S.
studie nederlandse taal.
toneelspeler
decor-ontwerper.
adviseur theaterbouw.

De heer W. Vesseur

Dames en Heren,

De voortreffelijke inleiding van Prof. van Mechelen doet mij de nabije aanwezigheid van Vlaanderen plotseling weer sterk beseffen. Wanneer ik hoor hoe slecht het hier staat met de kulturele voorzieningen, zou ik bijna gaan geloven dat het in Nederland op dit gebied heel goed gaat. Toch wil ik mijn landgenoten geen pluim op de hoed steken en zeg ik eerlijk dat er bij ons op dit gebied nog veel moet gebeuren. Daar komt bij dat lang niet alles wat er bij ons bereikt is, ook werkelijk goed is en zeker niet zonder meer kan gelden als voorbeeld tot navolging.

Wanneer het in Vlaanderen op dit gebied nog zeer treurig gesteld is, kunt u zich wellicht troosten met het feit dat Vlaanderen een zekere cultuur bezit. Dit kan niet van iedereen gezegd worden, maar is waarschijnlijk toch het beste uitgangspunt wanneer er gesproken moet worden over kulturele centra.

Ik zie tot mijn vreugde dat een groot aantal droge gegevens over de stand van zaken in ons land u in de vorm van een lijvig boekwerk ter hand zijn gesteld, waardoor ik mij van de treurige plicht u dit alles te moeten meedelen grotendeels ontslagen acht.

Dit onderwerp "kulturele centra" vooronderstelt kennis van cultuur en toch minstens een zekere status van cultuur.

Ik ben bang dat wij in Nederland wel heel veel over cultuur praten, maar er in feite meestal aan de buitenkant tegen-aan blijven hangen. Men heeft wel eens gezegd dat tegen de zomer de ene helft van Nederland de andere helft examineert en dat om de andere dag examinators en examinandi eenvoudig van plaats verwisselen. Met een variant hierop zou men kunnen zeggen dat half Nederland regelmatig vergadert over de kulturele belangen van de andere helft, waarbij dan vastgesteld moet worden dat deze andere helft nog "gewoon in het wild leeft", of althans nog vrij rondloopt. De andere helft is de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking en ik moet er aan toevoegen dat die op kultureel gebied zo weinig pretentie heeft (en de eerste helft zo veel) dat mede daardoor onze zuilengallerij niet alleen in democratisch, maar ook in kultureel opzicht zo vertrouwenwekkend in evenwicht blijft.

Ik ben dus pessimistisch, en wil dit onderwerp niet anders dan voorzichtig benaderen.

Een kultureel centrum zou een soort "forum" moeten zijn voor alle uitingen waarvoor men bij elkaar moet komen; een centrale plaats van samenkomst. Het begrip kultureel centrum, in de zin van een gebouw, is bij ons nog vaag. Men beschouwt het meestal als een financieel-politiek noodzakelijke vervanging voor het begrip schouwburg en vraagt zich dan af waarom dit goede oude woord schouwburg niet meer gebruikt zou mogen worden.

Terecht, want de na-oorlogse bouw van kulturele voorzieningen bepaalt zich voornamelijk tot werkelijke schouwburgen en verder tot een groot aantal minder geslaagde kleine schouwburg-imitaties, z.g. gehoorzalen met de nodige annexis voor de traditionele feest-industrie en het verenigingsleven, echter vrijwel geheel volgens de oude vóór-oorlogse normen.

De toneel-kijkkast aan de feestzaal is hechter gefundeerd dan de nederlandse grondwet. Hoewel Nederland een werkelijk redelijk muziek-leven heeft, is er na de oorlog nog geen enkele werkelijk goede muziek-zaal gebouwd en vrijwel geen gehoorzaal die ook voor muziek redelijk bruikbaar is. Ik schaam mij er voor te moeten bekennen dat het valide deel van onze bevolking dat eenmaal per jaar min of meer vrijwillig een concertzaal of schouwburg bezoekt nog geen 5 % draagt.

Het woord toneel of het woord teater roept vrijwel geen ander beeld op dan een vage herinnering aan coulissen, voetlicht en vergulde loges. Een architect van klasse kan een teater-project maken, waarvoor een dorps-aannemer zich 30 jaar geleden geschaamd zou hebben. Dit gebeurt helaas. Er zijn veel teater-voorstellingen in Nederland voor een kleine cultuur. Met de muziek is het wel beter, maar toch roept het begrip concert voor de gemiddelde man van de straat ook niet meer op dan een dure vervelende grammofoonplaat of hoogstens het beeld van de avondjaponnen voor de ingang van het concertgebouw. Schilderkunst bestaat nog altijd uit gouden lijsten, vernis en handelswaarde. Daar komt dan misschien wat, modern geklieder bij, waarvan de handelswaarde mij persoonlijk ook wel eens meer intrigeert dan het werk zelf. Als Karel Appel niet van zich zelf gezegd zou hebben dat hij maar wat aan rotzooide, zou 90 % van Nederland dat voor hem gezegd hebben en wie weet met groter recht dan de man zelf. Kunst is niet hetzelfde als cultuur. Men kan - begaafd of niet begaafd - passief en actief leven en evenzeer kultureel of a-kultureel zijn. En zelfs anti-kultuur kan belangrijk zijn om ons op bepaalde momenten te doen realiseren hoe ontoereikend ook datgene geweest is dat wij altijd voor hoge cultuur aangezien hebben. Is het dan zo belachelijk dat beeldhouwkunst veel mensen nog uitsluitend doet denken aan grafzerken, standbeelden en inscripties? Is het dan niet begriepelijk dat Zadkine's monument in Rotterdam voor velen nog een soort stenen gaten-kaas blijft.

Toch geloof ik - en ik kom hier voor mijn gevoel tot een essentie - dat de bewoner van een kleine besloten gemeenschap, tussen zijn oude coulissen, zijn grafzerken, zijn schilderij-lijsten, het kerkkoor en de harmonie, misschien meer cultuur kan hebben dan de beton- of halfsteensmuur-bewoner van de grote stad, die alle zegeningen van de erkende cultuur deelachtig kan worden en daarom rustig voor zijn TV toestel blijft zitten. En de zelfde man moppert dan misschien nog terecht over het gebrek aan amusement en kwaliteit van datgene wat hem via die TV wordt geboden. Als de gemiddelde man uitgaat, gaat hij naar een voetbalwedstrijd, ook als hij-zelf nooit gevoetbald heeft. Ook als Holland-Belgie op het TV scherm komt, gaat hij toch naar het stadion, als hij daarvoor kaarten kan bemachtigen, en afstanden spelen daarbij geen rol.

Op het gebied dat wij "kultureel" noemen is een dergelijke passie, die grenst aan een primitieve ritus, vrijwel ondenkbaar. Er is slechts een zeer beperkte z.g. "kulturele bovenlaag" die werkelijk moeite doet om regelmatig kunstzinnige "matches" bij te wonen en het mag ons slechts tot troost strekken dat deze zeer kleine groep voortkomt uit alle lagen van de bevolking; evenals de voetbalfans.

Er gaan vrij veel jonge mensen naar jazz-koncerten en ook - zij het in afnemende mate - naar de bioskoop. Behalve amusement, afleiding, sensatie, spanning, heldenverering, erotiek, avontuur, zoeken zij daar toch een binding en zelfs een verheffing van hun eigen bestaan, zij het slechts in de verbeelding. Inspiratie en invulling van eigen dromen kan slechts indirect verbonden worden met begripsverruiming. Het is zeker zo dat men liever genoeg neemt met een schijnbare aktualiteit of waarheid die gemakkelijk verteerbaar opgediend wordt, dan met echte aktualiteiten of waarheden, die uiteraard nog worstelen met de vormgeving en vragen om een medeverantwoordelijkheid van het publiek.

Ik ben bang dat deze aktualiteit- en vormgevingskwestie van veel groter belang is op dit moment dan wij denken. Ik zou bijna willen stellen dat het ons eerder ontbreekt aan actuele vormgeving, dan aan actuele inhoud. Ik heb meerdere malen vrienden en kennissen met vrijkaartjes de schouwburg in gedreven, naar m.i. voor ieder genietbare voorstellingen. Na jaren praten ze er soms nog over met werkelijk ongeveinst entoesiasme, maar ze gaan er uit zichzelf niet naar toe. Ze gaan wél naar de bioskoop, naar het stadion en ontzeggen zich op festief gebied vrijwel; maar trekken in hun bezoeken aan samenkomsten een grens die exakt omgekeerd evenredig is aan onze in Nederland geldende normen voor kulturele subsidie.

De tijd van het volkstoneel in de plantage-amstelbuurt van Amsterdam is lang voorbij. Waarom kan geen enkele kunst-uiting concurreren met deze vreemde voetbalcultus, met en zonder pool? Waarom kan alleen

een toppunt van berekende middelmaat en ouderwetsse vormgeving Shaws Pygmalion tot een tijdelijke bestseller maken? Cultuur heeft zich altijd ook geuit in sport, in lichaamskultuur. Er bestaat een oude Hollands spreekwoord, dat een gezonde geest huist in een gezond lichaam. Ik heb de neiging om te zeggen dat dit onzin is, maar ik geloof wel dat lichaamskultuur even belangrijk is als de z.g. geestelijke cultuur en dat de scheiding daarvan een van onze gebreken bij uitstek is in de bekende Europees-kulturele erfelijke ballast.

Ik geloof in ieder geval dat vrijwel alle bewuste cultuurdragers en ieder kultureel beleid tekort schieten. Laat ik mij beperken tot mijn eigen land en zeggen dat zij, die aan gaven en ontwikkeling voldoende positieven bezitten, niet voldoende in staat zijn dit uit te dragen in verbinding met de onmiddellijke aktualiteit van de meerderheid. Natuurlijk spelen veel factoren hierbij een rol en met name onmenselijke geschiedenis. Als voorbeeld noem ik de erotiek - toch een van de meest primaire menselijke uitingen. Doen wij iets aan erotische cultuur, die toch ook cultuur is? Wij doen er niets aan en laten iedereen in de taboes van fatsoen en godsdienst letterlijk verrekken. Ik kan het begrip cultuur niet definiëren en ik betwijfel ook of we daar veel bij winnen. Zover ik weet en voor zover ik het achterhaald heb is cultuur een omvorming van de natuur, maar toch weer naar aanleiding van en door de menselijke natuur.

Kultuur is gemeenschapsgevoel, ordening, gezinsleven, verstandelijk overleg, wetenschap, liefde die verder reikt dan de onmiddellijke bevrediging, priesterschap misschien en kunst. Het is misschien niet meer dan het inzetten van de onmiddellijke behoeften voor een verstandelijk besef. Het inzetten van het persoonlijk belang voor een gezamenlijk belang. En nogmaals, met alle respect voor hen die zich aan de bevordering van de cultuur wijden, heb ik dikwijls het gevoel dat het er net zo mee gesteld is als met de choreograaf die mij naar aanleiding van mijn werk eens zei: "you are as far from my work as I am from Shang-hai". Hij nam zo vanzelfsprekend aan dat ik deel uitmaakte van de traditionele ballet-cultus, dat hij niet meer in staat was om mij, buitenstaander, ook maar bij benadering te kunnen uitleggen wat hij werkelijk bedoelde.

De kulturele bovenlaag en de kunstenaars die door deze laag onderhouden en gestimuleerd worden, nemen misschien al te vanzelfsprekend dingen aan, die voor de meerderheid helemaal niet vanzelfsprekend zijn en wellicht in een heel andere taal gezegd moeten worden. In een bloeitijd van het teater, de 16' eeuw, leunde dit teater evenzeer tegen het paleis als tegen de kroeg. Het was een bloeiend teater en het kende geen publieksorganisatie. Het was spontaan en onafhankelijk en hoogstens gebonden aan een ondershands mecenaat

van hooggeplaatsten die zelf ook wel wilden zwemmen in het water, waar zij op die manier de zon in lieten schijnen.

Ik ben lid van de "Nederlandse rijkscommissie van advies voor schouw-
burgen en concertzalen". Ik ontwerp toneeldecors en ben toneel-
speler geweest. Deze rijkscommissie is geen dienst van daartoe aan-
gestelde funktionarissen, maar een kollege van in de praktijk werken-
de deskundigen, die van tijd tot tijd samengeroepen worden om advies
aan de minister uit te brengen over de ingediende plannen voor schouw-
burgen, concertzalen, en soortgelijke gebouwen die met overheids-
geld verwezenlijkt moeten worden.

De commissie bemoeit zich slechts met de totale economische en ar-
tistische opzet van een plan; voor de verdere uitwerking staat zij niet
in. Tot voor enkele jaren was het advies van deze commissie als zo-
danig wel vereist, doch niet bindend. Tegenwoordig moet dit advies
gunstig zijn, wil men in aanmerking komen voor overheidssteun en
een bouwvergunning. De bouwvergunning is zoals u misschien weet
de dikke stok achter iedere in Nederland geplande deur en deze bouw-
vergunning neemt - met uitzondering van projekten in dienst van geld-
marktbelangen - minstens enkele jaren.

Daarom kan men ook meestal rustig de tijd nemen om kulturele bouw-
plannen te bekritisieren en te herzien. Toch ontleent dit aan veel
projekten ook wel enige spontaniteit en aktualiteit. Scholen, zieken-
huizen, kulturele gebouwen en wooncomplexen zijn, eenmaal gebouwd,
minstens hun wachttijd ten achter. Vooruitstrevende plannen ontketen
angst en verzet en zijn zo niet ten dode, dan toch vaak tot uit-
zichtloosheid gedoemd.

Zonder verder in te gaan op de zegeningen van ons Nederlands inter-
kerkelijk, humanistisch en democratisch kapitalisme, heeft geloof ik
de rijkschouwburgcommissie bij ons wel zin. Ook de partikuliere sek-
tor, ook de kleinere initiatieven gaan zich tot ons wenden en het zal
op den duur niet eenvoudig zijn het onafhankelijk karakter, het prak-
tisch inzicht te handhaven en het advies uit te breiden tot die verdere
bemoeyenis, die nodig blijkt te zijn.

Wij staan in Nederland in het begin van de kentering van een over-
wegend sociaal beleid, dat zich uiteraard de zaken te partijdig en ab-
soluut heeft voorgesteld. Van de verworvenheden van dit beleid pro-
fiteert men stilzwijgend en maakt nog wat verward oppositie zonder
nog een sterk nieuw beleid te kunnen koncipieren.

Onder dit vorig beleid is een omvangrijke stimulering voor kultuur en
kunst de redding gebleken voor datgene wat wij in Nederland tastbaar
hadden. Het is een natuurlijke zaak dat hierbij de oorlogs-situatie
aanvankelijk al te eenzijdig is gehanteerd en dat de uit 5 jaar oorlog
komende tastende nieuwe ontwikkeling geen direkte aansluiting kon-
den vinden met de plotseling legaal gevestigde kultuur. Deze kultuur
moest ook gespreid worden en het is in Nederland zo dat alles wat enige

kwaliteit heeft en een kulturele spreidingsfunctie kan verantwoorden
in beginsel rijkssteun kan krijgen. De meest a-sociale kunstenaar kan
minimaal leven op rekening van sociale zaken en heeft wellicht min-
der zorg dan de kleinere ambtenaren van sociale zaken en maatschap-
pelijk werk.

De Nederlandse kultuurspreiding en de daaraan verbonden subsidies
zijn wellicht uniek, maar het geheel heeft ook nadelen.

Ik heb er een paar genoemd in de geschriften die aan dit referaat zijn
voorafgegaan. Er ontstaat een grote afstand tussen datgene dat wel en
datgene dat niet gesubsidieerd wordt. Het logisch ontstaan van nieuwe
initiatieven is in ensemble-vorm haast onmogelijk, omdat de toegangs-
prijs voor allerlei manifestaties nog niet de helft van de werkelijke
kosten dekt. Voor teater en concert betekent de spreiding een tijd-
verlies en energie-verlies dat niet alleen leidt tot "sleur", maar ook
tot werkelijk begripsvernauwing en dood van de kreative geest. Van
een gewoon arbeider zal men slechts tijdelijk verlangen dat hij twee
tot vier uur per dag reist om zijn werk te doen.

Men treedt ook dikwijls voor publiek op, waarvoor men echt niet moest
optreden. Een werkelijke voorstelling is tenslotte toch een hernieuwd
soort inspiratie, een krachtmeting met het publiek. Men zoekt zijn
eigen publiek, zoals publiek zijn eigen (aktuele) voorstellingen zoekt.
Kultuurspreiding is iets anders dan het verdelen van bestede belasting-
gelden in de vorm van zoveel meter verkeersweg en zoveel bouwvolume.
Wij, van het toneel, konden dit een paar jaar terug niet uitroepen,
zonder de met veel moeite verworven status en werkgelegenheid in ge-
vaar te brengen. Wij konden wel iets anders zeggen, n.l. dat onze
ensceneringen niet meer pasten in de gebrekkige zalen, dat de artis-
tieke vormgeving beperkt werd en ging lijden door het gebrek aan ak-
kommodatie en dat we ook geen zin meer hadden om longontstekingen
en deprimitis op te lopen in verwaarloosde kleedkamers en op tonelen
die slechts in dienst stonden van spullebazen of slokjesboeren. En mede
daardoor kwam de bouw van nieuwe zalen. Er is hard gebouwd, heel
hard, als men daarbij denkt aan de achterstand van de woningbouw.
Wat de teaters betreft hebben wij geen bouwplannen kunnen geven.
Men heeft het ons niet gevraagd, maar wij hebben ook niets anders aan-
geboden dan oude klachten. Hoe dan ook is er in Nederland - en in
Nederland niet alleen - gebouwd volgens verouderde normen. Ik houd
me maar even bij de teater omdat dit gebied geen geheimen meer voor
mij heeft (buiten het eeuwig geheim), maar ik meen dat het met ande-
re zaken vergelijkbaar zal blijken. Op het zelfde moment dat de to-
neelspelers, de regisseurs en ontwerpers de oude schouwburgen in Am-
sterdam en Den Haag als ontoereikend begonnen te beschouwen voor
een nieuw levend toneel, ging de provincie deze gebouwen zien als
voorbeeld. De meeste provinciale overheden hebben zich ingezet voor
de tot-stand-koming van een schouwburg of kultureel centrum, bij gra-
tie van hun eigen beeld in de koningsloge.

Dat het beslist mogelijk is om verder te grijpen, om als het ware deze

overleefde 19' eeuwse bouw over te slaan; dat het nodig en mogelijk is om met het moderne teater en de muzikale ontwikkeling mee te gaan en een desnoods tijdelijke, maar bruikbare accommodatie te scheppen, is een moeilijk verdedigbare zaak.

Men ziet een teatergebouw al te zeer als een monument; om een moedewoord te gebruiken, als een status-symbool. Het uiterlijke element overspoelt elk begrip van deugdelijkheid en aanpassingsvermogen.

Architekten van naam accepteren opdrachten voor kulturele gebouwen zonder er de minste studie van te maken. Als de zelfde man een zuivelfabriek moet maken, reist hij half Europa af om op zuivelgebied up to date te zijn, maar als het een teater betreft zet hij in het gunstigste geval zijn jeugdherinneringen op papier.

De gehele ontwikkeling van het moderne teater en alle soorten van optreden wijst onherroepelijk in de richting van een meer open podium-aanleg, in één en de zelfde ruimte met het publiek.

In een werkelijk grote stad zou men mogen aannemen dat voor de verschillende manifestaties, verschillende ge-eigende nieuwe gebouwen zouden moeten komen. Dit gebeurt niet; de noodzakelijke afbraak kan de nieuwe ontwikkelingen niet eens bijhouden.

Buiten de grote steden ligt de bouwmogelijkheid veelal gunstiger, maar toch niet zo dat men voor toneel, opera, concert, kongres etc. aparte gebouwen kan oprichten. Er moet noodzakelijkerwijze gekombineerd worden. In oude zalen in stad en land gebeurde dit al heel lang. Elk optreden vindt plaats tussen de toneelcoullissen of gordijnen. Terwille van één enkel soort optreden - het traditionele toneel - wordt ieder ander optreden visueel en akoestisch vermoord. Het is de meeste mensen heel moeilijk aan het verstand te praten dat dit onlogisch en onnodig is; dat het beter is om uit te gaan van een zo veelzijdig mogelijk bruikbaar podium, waarop zo nodig ook de traditionele toneel-akkommodatie tijdelijk aangebracht kan worden.

Een gehoorzaal, een schouwburg, een concertzaal, een grote zaal, een auditorium in een kultureel centrum is in de allereerste plaats een gebruiksvoorwerp. En het zwaartepunt van dit gebruiksvoorwerp zal afhankelijk zijn van de plaatselijke omstandigheden. Dit zwaartepunt kan evenzeer base-ball zijn als Bach.

In feite is het toch zo dat een kultureel centrum zich bijna vanzelfsprekend groepeerd rond en concentreert op een auditorium, een bestaen gelegenheid voor het horen en zien van dingen en personen die de moeite van dit zien en horen waard lijken.

In grotere gebouwen van meer dan ongeveer 600 toeschouwers is het tot op vandaag vrijwel onmogelijk om de voorwaarden voor gesproken woord en muziek goed te combineren. De galm of na-galm die vooral voor grotere orkesten vereist is (alleen al voor de klank-menging van de diverse instrumenten) maakt een zaal moeilijk bespreekbaar.

Nu is het mogelijk om een zaal af te stemmen op het gesproken woord en electro-akoestiek aan te brengen, maar ik vraag mij af of men dan toch niet beter thuis naar een goede hi-fi kan luisteren.

Ik weet dat het zien van een orkest in actie enorm inspirerend kan zijn. Ik weet ook dat huist de nieuwste componisten aan dit visueel contact grote waarde hechten en daar ook gebruik van willen maken. Ik geloof dan ook dat dit eerder een sleutel voor een nieuwe zalenbouw is, dan een uitvoering van Beethovens 9' in besnoeide bezetting in een zaal van al te beperkt volume.

Goed zien is goed horen, zegt een van onze belangrijkste akoestische figuren. Dit is niet helemaal waar; maar het is zover zeker waar, dat het visuele en auditieve niet los van elkaar kunnen leven.

Wanneer men af wil zien van die manifestaties die in feite een volume van meer dan 1000 toehoorders behoeven, is juist in kleinere zalen nog heel veel combineerbaar. Het is nog niemand gelukt om de gunstige voorwaarden van het Amsterdams concertgebouw te combineren met de weense opera en de comédie-française.

Voor de bouw van uw toekomstig kultureel centrum kunt u uw eigen niet hoog genoeg stellen; maar probeer niet de Fidelio en Cyrano samen te voegen met alles wat onze tijd voortbrengt in een zaal van 500 plaatsen. Ga voor Fidelio naar een teater waar Fidelio gespeeld kan worden en ga voor Cyrano naar een schouwburg, maar probeer verder alles wat aktuele betekenis kan hebben onder te brengen in het auditorium van uw toekomstig kultureel centrum. En bedenk daarbij dat u een dergelijk gebouw niet alleen voor u zelf bouwt, maar ook voor uw kinderen.

Ik geloof zeer zeker niet dat de na-oorlogse Duitse teaterbouw, hoe bewonderenswaardig en omvangrijk zij is, een voorbeeld kan zijn voor ons. Ik ben bang dat zij hun wezenlijke tekortkomingen bedolven hebben onder een topzware techniek, die in kleinere plaatsen ook onmogelijk is.

Doordat wij in Nederland van-ouds en in het kader van de cultuurspreiding opnieuw dagelijks van plaats verwisselen, hebben wij onderzonden dat een goed toneelbeeld en een snel wisselbaar toneelbeeld helemaal niet gebonden zijn aan de toneelkap en de toneellijst. Met een beetje inspiratie en vindingrijkheid kan eigenlijk overal alles, als er maar ruimte en voorbereidingstijd is. Wij hebben ondervonden dat een z.g. open podium - zelfs in de beperkste vorm - geheel nieuwe mogelijkheden schept voor de optredenden; maar wij blijven nog steeds op een bijna dogmatische manier gebonden aan de oude gebouwen waar wij onze voornaamste produkties moeten uitbrengen.

Het is zeker waar dat sommige klassieke balletchoreografien gebonden zijn aan de frontale onderlinge situering tussen scène en auditorium. Ook de gangbare opera vraagt de centrale positie van de dirigent, die tot de zelfde frontale opstelling leidt.

Natuurlijk moet men de oude waarden niet zonder meer wegwerpen, maar ik geloof ook dat het zonder meer herhalen van de traditionele vormen letterlijk "de dood in de pot" brengt.

De moeilijkheid in deze materie van zalenbouw is, dat het op dit ogenblik even als in het verleden, nog altijd een kwestie blijft van inspi-

ratie en moed. Op een bepaald moment is alle logika brandhout en is er een enkel individu die zegt dat het zò en zò moet, en dit ook doet. De weerstand die elk meer omringend auditorium ontmoet, doet je wel eens de vraag stellen of je de mensen wel tegen hun zin in gelukkig moet maken. En op deze vraag kan geen gesubsidieerd cultureel beleid antwoord geven; ook een publiek onderzoek kan dat niet. Persoonlijk geloof ik dat je iedere werkelijke overtuiging mag en moet uitdragen, of dat men zich anders maar moet terugtrekken uit de actieve samenleving.

Ik geloof dat het mogelijk is om zalen en podia te bouwen, die beweeglijk genoeg zijn om onze generatie en de komende generatie een bruikbaar uitgangspunt te bieden.

Ik meen dat de onderlinge situering van publiek en podium, van publiek en optredenden in ruime zin variabel moet zijn en ik wil daar graag verder op in gaan of er over discussieren met ieder die dat wenst.

Prof. van Mechelen noemt deze kongreszaal een ideale zaal. Ik begriep dat uw geachte Professor bedoelt dat men hier tenminste gerieflijk en ongestoord vergaderen kan en buiten de zaal een ruime garderobe en goede toiletten vindt en ruimte om zich te vertreden en iets te gebruiken.

Toch stel ik mij een ideale zaal anders voor en ik geloof zeer zeker dat men voor het zelfde geld iets veel beters kan maken, als men enige werkelijke studies aan dit onderwerp besteedt.

Dat ik zonder de geluidsversterking beter verstaanbaar blijkt, bewijst dat de spreekakoestiek van deze zaal heel goed is. Een teaterzaal zal over het algemeen geen daglicht kunnen gebruiken; maar er is geen enkele reden om van een kongreszaaltje een onderaardse bunker te maken.

Als spreker zou ik een minder langwerpige aanleg van deze zaal zeker prefereren. Wanneer het gehele auditorium sterker zou oplopen en mij iets meer zou omringen, zou het verschil tussen voorste en achterste rij ten opzichte van de spreker veel kleiner worden. Het podium zou dan minder hoog behoeven te zijn zodat de eerste rijen niet zo sterk omhoog behoeven te kijken en de achterste rijen zouden voor mij als spreker bereikbaarder worden. Het is prettig te horen dat ik goed verstaanbaar ben, maar het is nog beter als een spreker gewoon kan zien of hij goed verstaan wordt. Op het ogenblik blijven de achterste rijen al te ondoorgrondelijk voor mij.

Als deze zaal werkelijk ideaal was, zoudt u ook niet in zo overwegende mate achterin zijn gaan zitten, maar zou de zaal u vanzelf genood hebben om dichterbij te komen. De gunstige voorwaarden van een zaal zitten in gunstig gemiddelde voorwaarden. Het is op zich zelf geen ideaal om de eerste rij vlak tegen het podium te plakken, maar het is wél een ideaal om een zaal te hebben die zoveel mogelijk een eenheid van ontvankelijkheid is. Het is belangrijk dat een auditorium zich zelf ook ziet, ik bedoel dat de toehoorders elkaar zien en elkaars

aanwezigheid ondergaan.

Alleen in het donker van de noodzakelijk frontale bioscoopzaal is dit niet noodzakelijk. Film ondergaat men vrijwel uitsluitend individueel. Ieder levend optreden is een soort wisselwerking tussen optredenden en bezoekers. Het scheppen van een goede zaal is het scheppen van de gunstigste voorwaarden voor die wisselwerking. Een projectiescherm kan men altijd zo ver weghangen dat iedereen er onder een redelijke hoek naar kan kijken. Maar een levend mens is driedimensionaal en mag ook wel van opzij gezien worden. Een goed toneelspeeler gaat tussen een hem omringend publiek open als een bloem.

Wij hebben binnen het kader van de nederlandse rijksschouwburg-commissie een ernstige studie gemaakt van dit onderwerp, mede aan de hand van ervaringen en geschriften van overal ter wereld.

Het is in de praktijk onmogelijk en zeker ook niet gewenst om toekomstige zalen een wet te gaan voorschrijven, maar het is wel mogelijk om algemene richtlijnen te geven die tenminste de gedachte opnieuw bepalen en voorkomen dat men klakkeloos datgene herhaalt dat wellicht helemaal niet meer geschikt voor ons is.

Ik zeg u dit alles omdat u met dit colloquium toch de bouw van culturele centra wilt gaan voorbereiden en u dus de tijd en de gelegenheid hebt om u ook op de aanleg van de noodzakelijke zalen te gaan bezinnen.

Juist door uw achterstand op dit gebied hebt u de gelegenheid om de fouten van anderen te zien en te verbeteren.

Toch is de hoofdzaak bij de aanleg van culturele centra, de werkelijke binding met de cultuur. Ik vrees dat wij in Nederland ondanks belangrijke vooruitgang, nog altijd voor 80% de boot missen. Ik bedoel dat al onze culturele bemoeienis 80% van de bevolking niet raakt. Er is een soort muur tussen de bedreven cultuur en het gewone leven, dat toch eigenlijk de drager van de cultuur is.

Ik geloof dat het doorbreken van die muur voornamelijk een kwestie is van aktualiteit, een onmiddellijke binding dus van alle cultuurbeleid en cultuur-activiteit aan alle facetten, van het dagelijks leven. En dit ook en vooral in de aanleg en bouw van culturele centra. Want ook vormgeving kan van deze aktualiteit een belangrijk deel uitmaken. Het zou eigenlijk allemaal heel eenvoudig moeten zijn. Zoals de gehele stad of de hele dorpsgemeenschap op een bepaald moment een noodzakelijke uitbreiding wordt van het huiselijk leven, zo moet ook het cultureel centrum voor die zelfde gemeenschap een soort huis, een soort gezamenlijk gezin zijn.

En het is heel goed denkbaar dat het zwaartepunt van dat centrum b.v. een zwembad is, of een sporthall. Men zal in de schaduw van het woord Cultuur (met een hoofdletter) misschien eerder denken aan biblioteken, discoteken, jeugdverenigingen, teater, muziek, lezingen, volwassenen-opvoeding en al datgene dat nuttig en noodzakelijk lijkt in de ogen van ons, van de kleine groep die geacht wordt iets van cultuur te weten.

Maar laten we oppassen voor de muur, de scheidsmuur tussen ons en het dagelijks leven, die we onwillekeurig opwerpen als we niet zeer praktisch te werk gaan.

Bouw uw kulturele centra in de geest en in concreto vanuit het gewone leven, en dat in de ruimste zin.

Ik dank u voor uw aandacht.

Prof. dr. F. van Mechelen

Dames en heren, ik meen dat ik uw tolk ben als ik hier verklaar dat de heer W. Vesseur zijn inleiding wel op een bijzonder levendige wijze heeft gedaan.

Hij kan zijn afkomst eigenlijk wel ergens niet loochenen. Hij wenst op een direkt persoonlijke wijze met zijn publiek in contact te komen, en dat maakt zijn betoog ook zo bijzonder indringend. De heer W. Vesseur is gaarne bereid om eventuele vragen van het publiek te beantwoorden. Wat de echte discussies betreft, zou ik willen voorstellen dat deze morgen zouden doorgaan omdat morgen een van de sekties precies gaat over toneelspreiding en een aantal bijzonder geïnteresseerde mensen aan deze vorm van kultuurspreiding zullen daar bij elkaar zitten en zullen het misschien niet altijd met de heer W. Vesseur eens zijn. Ik ook niet, want ik ben een leek op dit stuk. Maar nu is de heer W. Vesseur gaarne bereid om vragen van uwentwege te beantwoorden. Ik zou stellen, vragen van algemeen informatieve aard. Wenst iemand het woord te nemen? Mogen we vragen dat degene die het woord nemen ook hun naam kenbaar maken, zodat wij in het verslag ook dan deze namen telkens kunnen vermelden.

De heer K. Geirlandt (Gent)

Bestaat er ergens in Nederland al een Kultureel centrum, waar qua muziek, toneel, opera, film, mogelijkheid voor jazzconcerten, tentoonstellingen, vergaderzalen, feestruimte, jeugdclubs, zo al datgene wat wij in het kader van een kultuurcentrum zien; bestaat dat ergens in Nederland volgens de criteria die u goed acht.

Het spijt me, maar het bestaat nog niet. Er zijn meerdere centra die goed functioneren en een eind in de richting van het ideaal komen, maar het zal zeker nog een paar jaar duren voor ik u in ons land een min of meer deugdelijk voorbeeld kan aanwijzen.

Er zijn echter enkele centra in voorbereiding, die in samenwerking met o.a. de Rijksschouwburgcommissie tot stand komen en die werkelijk een stap verder gaan dan het tot nu toe bereikte.

Een voorbeeld daarvan is het in uw boekje gereproduceerde plan voor het centrum in Hoogeveen.

Er komen er meerdere, die volgens dit globaal principe opgezet worden. Dit is, behalve aan het plaatselijk initiatief en de keuze van een goed architect, ook te danken aan een toenemende samenwerking

tussen de betreffende instanties in een z.g. interdepartementale commissie die zich belast met de zorg voor z.g. achtergebleven gebieden en noodgebieden, maar wederom in samenwerking met ook de planologische dienst - ook voor groeiende centra van industrie, landbouw etc.

Tot voor kort opereerden allen op dit gebied werkende instanties eigenlijk te zeer los van elkaar. Ik geloof dat deze toenemende samenwerking goede resultaten kan afwerpen.

U vindt in het boekje de gegevens over het werk van de verschillende instanties. Er zijn natuurlijk veel kleinere centra en z.g. dorps-huizen die ik persoonlijk helemaal niet ken, maar waarover u zekere nadere gegevens kunt opvragen.

Van de nieuwere grotere gebouwen, zou ik de schouwburg in Tilburg willen noemen, die wel niet een cultureel centrum als zodanig bedoelt te zijn, maar toch een levend deel uitmaakt van de stad, vooral ook door het restaurant en de bijkomende zalen. Met name de veelzijdige bruikbaarheid van de kleine zaal zou ik als voorbeeld willen stellen; en ik geloof dat juist deze kleine zaal daardoor een beetje de rol speelt van cultureel centrum en met succes. De verschillende evenementen in deze kleine zaal bestrijken een zeer ruim, wisselend publiek, dat op deze wijze tegelijk de drempel van de schouwburg overschrijdt, de tentoonstellingen in de foyer-ruimte ziet en de foto's en aankondigingen van concerten en voorstellingen. De praktijk bewijst ook dat dit geen theorie is. De schouwburg heeft - ondanks een behoorlijk jaarlijks tekort - een bloeiend leven, wat mede te danken is aan de actieve persoonlijkheid van de directeur, die deze gloednieuwe schouwburg in korte tijd tot een van de meest bezochte culturele gebouwen in ons land heeft kunnen maken.

Ook in de nieuwe schouwburg in Eindhoven bevindt zich een variabel bruikbare kleine zaal, waarvan de deugdelijkheid nog bewezen moet worden, maar die zeker bestudering waard is.

De kleine zaal in Tilburg echter is een soort centrum in de omringende ruimten, waar men ook verbinding mee kan houden. Architectonisch en praktisch zal deze zaal belangrijk zijn voor iedereen die op dit gebied bouwplannen heeft.

De heer J. Flerackers

Wordt er naar gestreefd om ook een bibliotheek te koppelen aan culturele centra met meervoudige bestemming?

Dat is een van de voor de hand liggende mogelijkheden, maar als er ergens al een goede bibliotheek bestaat is dat natuurlijk niet nodig. Een centrum is voor alles een plaatselijke aangelegenheid, afhanke-

lijk van plaatselijke omstandigheden. Het is ook geen wet dat ieder centrum voorzien moet zijn van b.v. een snackbar. Toch zou ik me kunnen voorstellen dat men aan een centrum b.v. een TV bar verbindt, wanneer daar voor de straatjeugd behoefte aan bestaat. Maar uiteraard denkt men bij de oprichting van centra aan combinatie met bibliotheek, de discoteek ook, evenals aan tentoonstellingsruimte.

De heer J. Flerackers

In het boekje heb ik gelezen dat de gemeentelijke schouwburgen geen rijkssubsidies krijgen.

Als normale gang van zaken niet. Het rijk treedt op cultureel gebied niet op als ondernemer en zelfs niet als initiatiefnemer. Het rijk subsidieert in principe slechts instellingen die voor het hele land belangrijk zijn. De gemeenten moeten dus hun eigen culturele gebouwen stichten en onderhouden. In enkele gevallen (noodgebieden en ontwikkelingsgebieden) neemt het rijk wel de gehele of gedeeltelijke stichtingskosten op zich.

Het is de vraag of dit hele bestel goed is. Wellicht zal het ooit nodig worden dat het rijk ook initiatieven gaat nemen in culturele zaken, zoals het dat op ander gebied ook wel doet. De autonomie van de gemeenten is veel minder sterk dan vroeger.

De heer J. Flerackers

Wat is dan de bevoegdheid van uw rijksschouwburgcommissie.

De commissie doet officieel niet anders dan advies uitbrengen aan de minister over de deugdelijkheid van bij haar ingediende plannen op het gebied van schouwburgen en concertzalen. Uiteraard wordt over deze plannen gepraat met de initiatiefnemers en de architecten, om gezamenlijk tot een zo goed mogelijk resultaat te komen. Men geeft dus ook inlichtingen en voorlichting bij de planning.

Ook de noodzakelijk gebleken samenwerking met andere instanties heeft het oorspronkelijk beperkte karakter van de commissie sterk verruimd.

De werkelijke bevoegdheid van de commissie is echter geen andere dan het uitbrengen van het genoemd advies. Werkelijk slechte plan-

nen kan de commissie dus zo nodig tegenhouden, door een ongunstig advies. Het is soms nodig de gemeenten te wijzen op hun werkelijke belangen. Niet alle indieners van plannen zijn bereid tot een gezond overleg. Het gunstig advies van de commissie is nodig voor een bouwvergunning, en daar ligt eigenlijk de wezenlijke bevoegdheid. De commissie kan van bepaalde plannen ook de urgentie aantonen, op basis van haar ervaring en zo het verkrijgen van de rijks-goedkeuring versnellen of tenminste de aandacht van de rijksoverheid op een bepaald project vestigen.

De heer L. Hermans (Diepenbeek)

Beschikken de gemeenten over voldoende middelen om kulturele centra te kunnen bouwen.

Het is voor bijna alle gemeenten zeer moeilijk de middelen hiervoor bij elkaar te krijgen. Meestal zijn ook partikuliere bijdragen nodig of concessies bij voorbaat aan de exploitatie. Dit wordt inderdaad een steeds groter probleem wat zich vooral ook u uitstrekt tot het jaarlijks tekort dat aan zo'n gebouw kleeft. Aan de andere kant zal ook het publiek op den duur toch wel meer moeten bijdragen dan tot nu toe. De overheid zal niet alles kunnen doen. Een gezonde verdeling van de kosten over gemeenschap en gebruikers lijkt mij in principe niet onlogisch.

De heer M. Van Spaandonck (Merelbeke)

Wanneer België er kan toe komen om kulturele centra te bouwen dan hebben wij absoluut behoefte aan goede architecten. En bij mijn weten hebben wij die in België niet of bijna niet. Ik zou willen vragen: is deze toestand ook zo geweest in Nederland en wat is er gedaan om er een oplossing voor te vinden.

In grote lijnen bestaat dit probleem bij ons ook nog, al hebben wij een redelijk aantal verdienstelijke architecten. Belangrijk is om de architect te voorzien van adviseurs, die in deze zaken inzicht en ervaring hebben.

Belangrijk is het bestaan van een voorlichtend kollege en samenwerking met de bond van architecten en bouwkundige opleidingen. Een soortgelijke instelling als onze rijkschouwburgcommissie zult u zeker nodig hebben als u werkelijk gaat bouwen. Het is natuurlijk

moeilijk van te voren uit te maken of een architect voor dit werk geschikt is of niet. Als hij bereid is de nodige studie van zijn onderwerp te maken, zal men iedere architect moeten zien als kandidaat voor een dergelijke opdracht.

Er bestaat op dit gebied een vrij omvangrijke literatuur uit alle landen. Aan de hand daarvan en het betreffend bouwprogramma laten zich in ieder geval bepaalde principiële richtlijnen samenstellen.

Samenwerking met een instituut als het in Rotterdam gevestigde Bouwcentrum kan in dit geval ook heel nuttig zijn en in ieder geval een rationele gang van zaken min of meer garanderen.

Dit Bouwcentrum heeft in samenwerking met de rijkschouwburgcommissie een dokumentatie gemaakt van diverse bestaande gebouwen, juist ten behoeve van architecten, die met dit onderwerp te maken krijgen.

Deze dokumentatie is in de handel en zal t.z.t. nog wel voortgezet worden.

Een verdere vraag over de subsidierende overheid is in het voorgaande al beantwoord. Belangrijk is nog wel dat een kultureel centrum niet van bovenaf opgelegd moet worden aan een bepaalde gemeenschap. Iedere gemeenschap heeft zijn eigen karakter en zijn eigen afmetingen, waaraan het centrum aangepast zal moeten worden in zijn hoofdzakelijke opzet. Natuurlijk kan men schematische proto-typen ontwerpen en daarop variëren. Een kultuurdistributie van bovenaf lijkt mij minder gunstig dan een logische groei ter plaatse.

Het zelfde geldt voor de laatste vraag aangaande een ev. gecentraliseerde leiding van kulturele centra. Het zal zeker goed zijn als er een overkoepelend organisme is, maar in werkelijkheid moet ieder centrum toch voor zichzelf werken.

In Nederland bestaat een dergelijk overkoepelend organisme niet. Er zijn echter meerdere instanties en verenigingen die deze taak min of meer vervullen. Dit is b.v. maatschappelijk werk, maar ook de vereniging van schouwburgdirecteuren en de provinciale kulturele raden. Hoofdzakelijk is dat er onderling contact is. Ook in exploitatief opzicht kan dit heel belangrijk zijn en kostenbesparend, b.v. bij het uitkopen van kunstmanifestaties en het organiseren van tournee's.

In principe is in Nederland echter elk centrum nog aangewezen op zich zelf en de betreffende gemeente.

Een groter onderling contact en grotere uitwisseling van ervaringen in een permanent bestaand verband zal in de toekomst zeker wenselijk zijn.

Prof. dr. F. van Mechelen

Wel, dan geloof ik, dat ik de Heer Vesseur niet alleen mag danken voor zijn inleiding, maar bovendien om de zeer pittige wijze en zeer persoonlijke wijze waarop hij deze vragen publiek heeft beantwoord. Dames en heren, het komt mij voor, dat wij vandaag hier een inzicht hebben gekregen in Nederlandse toestanden, in een gebied dat zozeer met ons verwant is, waar eenzelfde cultuur als bij ons bestaat, en dat wij uit het betoog van de heer Vesseur heel wat kunnen halen. De heer Vesseur blijft ook de volgende dagen nog bij ons en zal ongetwijfeld in de discussiegroepen, die dan bijzonder zijn belangstelling wegdragen, U nog van dienst willen zijn om nader met U over bepaalde vragen te discussiëren.

Vraagt nog iemand het woord in deze vergadering? Dan moge ik deze zitting van vandaag sluiten en U allen hartelijk danken voor uw belangstelling, u terug verwachende hier, morgen om 10 u.

Dank u wel.

mehrzweckhallen und kulturzentren in deutschland

dr. f. krahé

Prof. dr. M. Loeyts

Goede morgen, Dames en Heren, welkom op deze tweede dag van het colloquium over de kulturele centra.

Er is mij signaleerd geworden dat vandaag enkele buitenlandse deelnemers op onze werkzaamheden aanwezig zijn, en ik moge dan speciaal vermelden de heer Tiemers, van het Ministerie voor maatschappelijk Werk uit Nederland, voorts ook de heer Van Halen, consulent van de stichting Ruimte voor de Jeugd, en de heer Van Sonstbeek, referendaris Kunst en Wetenschap uit Amsterdam.

Gisteren zijn wij gestart met dit colloquium, en gisteren hebt u vooreerst kunnen luisteren naar de inleidende toespraak van Prof. Van Mechelen die ons in het algemeen de problematiek tegen de achtergrond waarvan wij het probleem van de kulturele centra moeten zien, heeft geschetst. Daarna hebben wij geluisterd naar de zeer levendig voorgedragen uiteenzetting van de Heer Vesseur uit Nederland, en dan zijn wij nu reeds aan onze tweede dag, een dag die rijk gevuld is, zoals uzelf uit het programma wel reeds heeft opgesteld. Wij krijgen nu zo dadelijk de heer Krahé aan het woord, die in tegenstelling tot hetgeen is aangekondigd niet zal gevolgd worden door de heer Abercrombie maar wel door de heer Sellier. Het is namelijk zo dat door een klein noodweer die deze nacht over de Noordzee heerst, en ook nog deze morgen heeft aangehouden, de heer Abercrombie niet op tijd de passage heeft kunnen maken. Het tijdschema is niet in acht genomen kunnen worden door de mail-boten en zodoende is hij niet op tijd hier kunnen toekomen. De heer Sellier die hier reeds ter plaatse was is zo bereid geweest om ons hier onmiddellijk de oplossing voor dat klein probleem te bezorgen, en zodoen-

de is hij met grote bereidwilligheid, waarvoor wij hem zeer dankbaar zijn, op ons voorstel ingegaan om deze voormiddag zijn spreekbeurt te houden. Zodoende krijgt u dan deze namiddag om 15 u. de toespraak van de heer Abercrombie, om 16.15 u. de sektevergaderingen, en heden avond om 20.30 u. de kulturele aktiviteit.

Wel, Dames en Heren, het is mij een eer en ook een groot genoegen even aan u te mogen voorstellen, de heer Direktor Krahé, Vice-Präsident van het Duitse Verband für Sport- und Mehrzweckhallen, en wat zeker een niet minder eervolle titel is, directeur van de Beethovenhalle te Bonn.

Het Duitse Verband für Sport- en Mehrzweckhallen houdt zich bezig met administratie en coördinatie met betrekking tot een 25-tal van die zogenaamde Mehrzweckhallen, en hij vertegenwoordigt ze daarbij in besprekingen met regering, met de vakbonden en zo meer. De Heer Krahé is daarenboven ook belast met de direktie van de, ik mag wel zeggen, beroemde Beethovenhalle te Bonn. De stad Bonn, als geboortestad van Beethoven, aanzag het als een historische plicht om een groots opgezet concertgebouw op te richten, en ik mag daar misschien wel aan toevoegen, dat het een algemeen verschijnsel is in Duitsland dat theaters en concertzalen enzomeer van een bijna exemplatieve uitvoering zijn en werkelijk een impressionante omvang hebben, en bovendien ook naar hetgeen wij daarvan meestal kennen en te zien krijgen, vrij luxueus en heel aantrekkelijk zijn uitgevoerd. In verband met deze taken die vervuld worden door Direktor Krahé die ook Diplomvolkswirt is het natuurlijk aangewezen dat hij hier vandaag, indien hem dat mogelijk was, ons zijn medewerking zou verzekeren. Wij zijn hem zeer dankbaar dat hij op ons verzoek is ingegaan, en wij zullen zeer graag luisteren naar hetgeen hij ons mee te delen heeft onder de titel: Mehrzweckshallen und Kulturzentren in Deutschland.

Sehr geehrter Herr Direktor, es ist für mich eine sehr grosse Freude Sie dem Publikum vorstellen zu können. Wir sind Ihnen sehr verpflichtet für die Mitwirkung die Sie uns bei dieser Gelegenheit verleihen wollen und wir danken Ihnen im voraus für die geschätzte Mitwirkung. Also darf ich Sie bitten nun das Wort zu nehmen.

Dr. F. Krahé

Herr Professor, meine sehr geehrten Damen und Herren,

Ich habe die ehrenvolle Aufgabe, im Rahmen des "Colloquiums für kulturelle Zentren" hier vor Ihnen über das Thema "Mehrzweckhallen und Kulturzentren in Deutschland" bzw. "Erfahrungen mit Stadthallen" zu sprechen. Da ich keine Gelegenheit hatte, mich eingehend mit der Problemstellung der Träger dieses Kongresses zu befassen, um näher darauf einzugehen, darf ich um Verständnis dafür bitten, wenn ich mit meinen Ausführungen nicht immer die Fragestellung Ihrer Untersuchungen und Forschungen genau treffe.

Ich darf mich von dieser Stelle aus sehr aufrichtig bedanken für das Vertrauen, das mir durch die Übertragung dieses Referates entgegengebracht worden ist. Damit Sie bei meinem Vortrag einen Standpunkt beziehen können, von dem aus ich meine Ausführungen mache, halte ich es ebenfalls für notwendig, dass ich Ihnen genau mitteile, wen Sie vor sich haben. Ich bin Referent für Wirtschaftsförderung und Fremdenverkehr bei der Stadtverwaltung Bonn und in dieser Eigenschaft Leiter der bekannten Beethovenhalle in Bonn. Als Leiter einer der grössten deutschen Kulturhallen bin ich auch Vizepräsident des Verbandes Deutscher Sport- und Mehrzweckhallen.

Allgemeines

Ich habe mich mit dem Problem der städtischen Hallen eingehend befasst.

Ich bitte, mir zu gestatten, dass ich einleitend einige grundsätzliche Bemerkungen voransetze.

Je mehr der Mensch sich in Siedlungen zusammenschloss, er also grössere Gemeinschaften bildete, Stadtstaaten und grössere Staaten schuf, trat auch der Wunsch und die Notwendigkeit auf, kollektive Bedürfnisse kollektiv zu befriedigen und öffentlich zu demonstrieren. Insbesondere auch die kulturelle schöpferische Tätigkeit des Menschen auf allen Gebieten der geistigen Tätigkeit, der Religion, der Kunst und vielen anderen Lebensbereichen drängte und drängt immer wieder dazu, sich den Mitmenschen mitzuteilen, dem Kollektiv diese Schöpfungen darzustellen und zu zeigen; andererseits strebt die Allgemeinheit, die Öffentlichkeit, die anonyme Masse, das Volk dazu, an diesen Schöpfungen teilzunehmen. Geistige Tätigkeit des Menschen, kulturelle Funktionen und künstlerisches Schaffen sind nicht Eigenzweck, sondern dienen den Menschen. Sie sind universell und müssen

daher gezeigt, demonstriert werden. Die Interpretation des Geistes und seine Schöpfungen erfordern geradezu die Möglichkeit, sich öffentlich zu entfalten. Dabei gibt es viele solcher Möglichkeiten, so z.B. die Presse, der Rundfunk, das Fernsehen usw.; aber gewisse Bereiche des geistigen und kulturellen Lebens sind nur über die öffentliche Demonstration fruchtbar zu machen für das ganze Volk, für die Menschheit. Ohne eine Reihenfolge festzusetzen, kann man aber an vielen Beispielen sehr gut studieren, wie sich im Laufe der historischen Entwicklung die schöpferische Tätigkeit des Menschen in allen Bereichen zur Publikation, zur Demonstration geradezu drängt. Der Mensch ist mit seinem Dasein und mit seiner Umgebung, mit dem Raum verbunden und alles drängt zum räumlichen Erleben. Wenn wir den Staat in seiner Entwicklung betrachten, überhaupt das öffentliche Gemeinwesen von der kleinsten Siedlung bis zum grössten Staatsgebilde, dann zeigt es sich, dass hierfür ein öffentliches Zentrum notwendig war und geschaffen wurde. Um z.B. die Musik den Menschen darzubringen, bedarf es des Raumes mit seiner Akustik, bedarf es der Möglichkeit, ein musikalisches Ereignis auf die Besucher im Rahmen einer hierfür besonders ansprechenden Atmosphäre einwirken zu lassen. Oder nehmen wir das Theater mit der frühesten Form des kulturellen Zentrums einer Gemeinschaft. Theater zu spielen, ist ohne ein Zentrum, ohne die räumlichen Voraussetzungen undenkbar. Während bei den Konzerten die Akustik das entscheidende Gefühl anspricht, ist es beim Theater die Optik, die von grosser Bedeutung für das Geschehen auf der Bühne ist. Bei den bildenden Künsten zeigt sich dasselbe Problem. Die geschaffenen Werke müssen in eigens hierfür hergerichteten Museen irgendwie in das rechte Licht, in die genehme Atmosphäre, in die richtige Umgebung gesetzt werden, um die schöpferische Eigenart des Werkes zur Wirkung kommen zu lassen.

Die Gesellschaft, das Volk, die Gemeinschaft fordert gelegentlich aber auch aus sich heraus unterhaltende oder repräsentative Schaumöglichkeiten, um sich aus Freude am gesellschaftlichen Zusammenwirken, zum Beispiel bei uns in der Karnevalszeit, bei Empfängen und Party's in geeigneten Räumen zu unterhalten, um menschlichen Kontakt zu suchen und zu finden. Oder der Sport: ebenfalls wie das Theater eine der uraltesten Begegnungsmöglichkeiten der Menschen, um sich körperlich zu messen. Ich erinnere hierbei an die Olympischen Spiele, die auch Zentren fordern, in denen solche Darbietungen und Leistungen vorgeführt werden. Aus der modernen Zeit sind es die Kongresse, der Arbeitskontakt zwischen gleichen Berufs-, soziologischen, Wirtschafts- und Geistesschichten, die sich gegenseitig im Austausch der Gedanken und der Erarbeitung von Problemen befruchten, bereichern und somit die Entwicklung der ihnen beruflich und gesellschaftlich obliegenden Pflichten ermöglichen. Man könnte aus der Skala dieser sich im Laufe der historischen Entwicklung ergebenden Bildung von Kulturzentren noch mehr anführen. Ich denke auch an einige andere aus der

modernen Entwicklung: Modenschauen, Ausstellungen und das in der Entwicklung befindliche Problem der Freizeitgestaltung usw. Dieses Phänomen in diesen Bereichen könnte man als ursprünglich demokratisch ansprechen.

Historische Entwicklung

Aus diesen Erscheinungen kann man nun aus der historischen Entwicklung heraus eine Reihe von praktischen Beispielen anführen. Das Theater, das seinen Ursprung in Griechenland hat, hat dort Zentren geschaffen, die befruchtend waren bis auf unsere heutige Zeit und heute noch beispielgebend sind für das Theater als Bildungs- und Kulturzentrum, vom volkstümlich-kultischen Tanz im klassischen Griechenland im Freien bis zu den prachtvollen Marmor-Amphitheatern in Griechenland; deren Ruinen heute noch Ehrfurcht vor den architektonischen und auch den künstlerischen Leistungen abringen. In Rom waren es die Arenen, die für das Schauspiel, für den Zirkus, für die Sportkämpfe, gebaut wurden. Auch deren Ruinen zeugen heute noch von der Bedeutung dieser Zentren im römischen Imperium. In ganz Europa finden wir sie noch mehr oder weniger gut erhalten. Das Gleiche kann gesagt werden von den Sportstätten der Griechen, den Stadien. Auch im staatspolitischen Bereich finden wir solche Mittelpunkte. In Griechenland der Areopag als eine Versammlungsstätte unter freiem Himmel und die Agora als überdeckte Wandelhalle oder in Rom das Forum. Im kultischen und religiösen Bereich finden wir im Mittelmeerraum ebenfalls vollendete Lösungen, nämlich prunkvolle Tempel als Treffpunkt für die Verehrung der Gottheiten.

Bund, Länder, Gemeinden

Ich möchte nun dazu übergehen, Ihnen die Verhältnisse in der Bundesrepublik Deutschland darzustellen und Ihnen dabei die Situation schildern, wie sich die Kulturzentren in Deutschland entwickelt haben und wie sie im Gesamtgeschehen des staatlichen und gesellschaftlichen Lebens wirken.

Die Bundesrepublik Deutschland hat grundsätzlich keine eigene Kulturhoheit. Die Bundesrepublik Deutschland ist ein föderalistischer Bundesstaat und somit haben die Länder nach dem Grundgesetz das Recht der Gesetzgebung, soweit das Grundgesetz nicht dem Bund die Gesetzgebungsbefugnis verliehen hat. Da weder im Bereiche der ausschliesslichen Gesetzgebung noch der konkurrierenden Gesetzgebung dem Bund die Möglichkeit eingeräumt ist, die Frage der Einrichtung von Kulturzentren zu regeln, enthält er sich auch solcher Aufgaben. In der Bundesrepublik gibt es keine bundeseigene Halle, nicht einmal Bundestheater. So gibt es auch in der Bundesregierung kein Bundeskulturministerium.

Die Länder, die somit für die kulturellen Dinge, soweit sie auf staatlicher Ebene geregelt werden müssen, zuständig sind, haben Kultusministerien eingerichtet, die sich aber in der Hauptsache mit Aufgaben der Religion, der Wissenschaft und den Schulen befassen und in der Landeshauptstadt auch Träger des Theaterlebens durch Unterhaltung von Staatstheatern sind.

Die Verfassung des Landes Nordrhein-Westfalen, aus dem ich komme, besagt in Artikel 18, dass Kultur, Kunst und Wissenschaft durch Land und Gemeinde zu fördern sind. Die gleiche Verfassung legt aber auch in Artikel 78 fest, dass die Gemeinden und Gemeindeverbände, das sind also die ländlichen Gemeinden, die Städte und deren kommunale Zusammenschlüsse, mit dem Recht der Selbstverwaltung durch ihre gewählten Organe ausgestattet, in ihrem Gebiet die alleinigen Träger der öffentlichen Verwaltung sind, soweit die Gesetze nichts anderes vorschreiben. Aus dieser Zuständigkeit heraus sind auch in ihren Verfassungen entsprechende Bestimmungen eingebaut. So sagt die Gemeindeordnung für das Land Nordrhein-Westfalen, dass die Gemeinden innerhalb der Grenzen ihrer Leistungsfähigkeit die für die kulturelle Betreuung ihrer Einwohner erforderlichen öffentlichen Einrichtungen schaffen. Alle Einwohner der Gemeinde sind im Rahmen des geltenden Rechts berechtigt, die öffentlichen Einrichtungen der Gemeinden zu benutzen, aber auch verpflichtet, die Lasten zu tragen, die sich aus ihrer Zugehörigkeit zur Gemeinde ergeben. Das bedeutet, dass die Gemeinden Stadthallen errichten können und dass zu ihrer Unterhaltung die Gemeindeglieder beitragen müssen. Hier ist die Grundlage für die Errichtung gemeindlicher Kulturstätten und der Bau von Stadthallen, Thatern, Museen usw. gegeben.

Im übrigen ist und war es von je her Aufgabe der Gemeinden, d. h. also der Städte und der ländlichen Gemeinden, innerhalb ihres Zuständigkeitsbereiches Stadthallen und somit Kulturzentren innerhalb ihres Gemeinwesens zu schaffen.

Rechts- und Betriebsformen

Im Zusammenhang mit meinen Ausführungen über die gesetzlichen Voraussetzungen, über die Zuständigkeit der Schaffung von kulturellen Zentren, d. h. also zur Errichtung von Stadthallen, wird es vielleicht interessieren, in knappen Zügen ein Bild über die Struktur der Hallen in der Bundesrepublik zu gewinnen. Ich glaube auch, dass gerade dieser Teil meiner Ausführungen Anlass zu einer Diskussion geben kann. Ich will versuchen, diese Struktur systematisch zu gliedern, da sie gewisse rechtliche Begriffsschwierigkeiten in sich birgt. Zunächst muss man unterscheiden zwischen

a) Hallen, die private Träger haben und somit auch nach rein privatrechtlichen und privatwirtschaftlichen Grundsätzen geführt werden und

b) solchen Hallen, die von öffentlichen Trägern, in der Regel von Städten, errichtet und von diesen in unterschiedlicher Rechts- und Betriebsform geführt werden und im allgemeinen gemeinnützigen Charakter tragen.

Lassen Sie mich zunächst einmal die Gruppe der Hallen, die einen privaten Träger haben, näher betrachten. Die Initiative bei der Planung solcher privater Hallenbauten und die Zielsetzung über ihre Verwendung sind in der Regel andere als bei den Hallen, die von den Städten errichtet worden sind oder errichtet werden. Dieser Hallentyp ist selten; vielfach werden sie in enger Zusammenarbeit mit der betreffenden Stadt geplant und errichtet und dienen dann auch dem kulturellen und gesellschaftlichen Leben der betreffenden Stadt und befruchten es. Hier haben wir die Form der privaten Hallen, die die kulturellen und gesellschaftlichen Bestrebungen der betreffenden Stadt weitgehend berücksichtigen.

Betrachten wir diese von privaten Trägern errichteten Hallen aber von ihrer unternehmerischen und betrieblichen Seite, dann kann man sie wiederum in zwei Gruppen zusammenfassen, nämlich:

a) in Hallen, die vom Trägerunternehmen in Form eines selbständigen Unternehmens, z. B. einer GmbH, und

b) in solche privaten Hallen, die als Betriebsteil des Trägerunternehmens privatwirtschaftlich geführt werden.

Gelegentlich ergibt sich auch in der Entwicklung eine weitere Form, nämlich

c) die Überführung einer solchen Halle in ein selbständiges, unabhängiges, wirtschaftliches Unternehmen, auch in der Form einer GmbH.

Ich darf aber betonen, dass diese Formen selten sind. Als Beispiel kann ich die Jahrhunderthalle der Farbwerke Hoechst AG. in Frankfurt am Main anführen. Es schien mir aber interessant genug, auch auf diese Art der kulturellen Zentren hinzuweisen. Gelegentlich kommt es auch vor, dass die zuständige Stadt, in der die Halle gebietsmäßig liegt, sich an einem solchen privatrechtlich selbständigen Unternehmen als Gesellschafter beteiligt, um ihre Zielsetzung in Gemeinschaft mit dem Trägerunternehmen, nämlich Einfluss auf die Veranstaltungen zu gewinnen oder auch mit eigenen städtischen Veranstaltungen in diese Halle zu gehen, rechtlich zu sichern. Bei uns in der Bundesrepublik spricht man bei solchen Konstruktionen von einem gemischt-wirtschaftlichen Unternehmen.

Ich komme nunmehr zu der Behandlung der Gruppe von öffentlichen Hallen, die von einem öffentlichen Träger, in der Regel, wie ich schon wiederholt andeutete, durch Städte errichtet werden. Ich habe eingangs bereits darauf hingewiesen, welche Möglichkeiten die Gemeindeverfassungen der einzelnen Bundesländer hierfür bieten. Im

Prinzip haben alle Gemeindeverfassungen aller Länder der Bundesrepublik für diesen Problembereich ungefähr gleiche Bestimmungen. Danach können Gemeinden im Rahmen ihrer sogenannten Allzuständigkeit, d.h. ihrer Universalität, der freien Selbstverwaltung Stadthallen und damit Kulturzentren errichten, wenn die nach der Gemeindeordnung geforderten Voraussetzungen finanzieller und wirtschaftlicher Art vorliegen. Das Wohl der Einwohner zu fördern, ist auch einer der Gründe, die zur Schaffung einer öffentlichen Einrichtung, z.B. einer Stadthalle führen.

Bei der Errichtung einer solchen städtischen Halle tritt als weitere wichtige Frage auf, in welcher Organisationsform die Halle zweckmässig gekleidet wird. Diese Entscheidung ist sehr schwierig und abhängig von den lokalen, kommunalpolitischen Verhältnissen, von der Struktur der Stadt, von der Auffassung des Rates und der Verwaltung und von der möglichen Auslastung der Halle.

Die gesetzlichen Bestimmungen sehen für die Organisationsform zwei Möglichkeiten vor und zwar kann die Hallenorganisation

- a) nach öffentlich-rechtlichen Gesichtspunkten und
- b) nach privatrechtlichen Grundsätzen und Rechtsformen gestaltet werden.

Das öffentliche Recht sieht folgende Organisationsform vor:

- a) die sogenannte gemeindliche Einrichtung.

Das ist eigentlich die bei den Städten und für das allgemeine Kulturleben in der Bundesrepublik häufigste Form der Gestaltung kultureller Zentren bzw. Stadthallen. Sie wird auch als unselbständige gemeindliche Anstalt oder Veranstaltung bezeichnet. Bei dieser Organisationsform handelt es sich um eine rechtlich unselbständige Institution. Sie wird im Rahmen der Selbstverwaltung geführt und geleitet, d.h. ein städtischer Bediensteter, ein Beamter oder Angestellter, ist mit dieser Aufgabe betraut. Er führt eine solche Institution möglichst nach wirtschaftlichen Gesichtspunkten, mehr aber nach kameralistischen Grundsätzen und versucht dabei mit Geschick und gutem Willen die Kosten so niedrig wie möglich zu halten. Es ist Kostendeckung anzustreben, während Gewinnstreben aus Gründen des gemeinnützigen Charakters ausgeschlossen sein sollte. Diese Form der gemeindlichen Betriebe hat den Zweck, die öffentlich-rechtlichen Möglichkeiten für die Benutzung der Halle durch den Bürger im Rahmen der gemeindlichen Selbstverwaltung zu sichern. Hier haben wir also eine echte kollektive Bedürfnisbefriedigung im kulturellen und gesellschaftlichen Bereich einer Gemeinde, einer Stadt.

Die zweite Form, die die Gemeindeordnung vorsieht, ist

- b) der sogenannte gemeindliche Eigenbetrieb,

häufig auch als Regiebetrieb bezeichnet. Hier sieht der Gesetzgeber vor, dass solche Institutionen, wie z.B. die städtischen Hallen, unter bestimmten Voraussetzungen, die die Gemeindeordnung vorschreibt und nach bestimmten gesetzlichen Vorschriften, die von den Ländern eigens für solche Eigenbetriebe geschaffen worden sind, nämlich nach der sogenannten Eigenbetriebsverordnung verwaltet und bewirtschaftet werden. Bei dieser Form haben die wirtschaftlichen Gesichtspunkte den Vorrang. Die Betriebe sollen möglichst einen Ertrag für den Haushaltsplan der Gemeinde abwerfen. Die betriebswirtschaftlichen Grundsätze sind in der Eigenbetriebsverordnung festgehalten. Auch diese Eigenbetriebe sind keine selbständigen Rechtspersönlichkeiten, führen aber ein gewisses Eigenleben innerhalb der Gemeinde und sind ebenso wie die gemeindlichen Einrichtungen, von denen ich eben sprach, eingebettet in die gemeindliche Selbstverwaltung. Im Unterschied zu den gemeindlichen Einrichtungen sind sie aber in ihrer Wirtschaftsführung selbständig und werden nicht nach den kameralistischen Haushaltsvorschriften geführt.

Macht nun die Gemeinde von diesen beiden öffentlich-rechtlichen Möglichkeiten keinen Gebrauch, d.h. verwaltet sie eine Stadthalle nicht als unselbständige gemeindliche Einrichtung oder als wirtschaftlich selbständigen gemeindlichen Eigenbetrieb, dann kann sie auch eine solche Halle als privatwirtschaftliches Unternehmen nach privatrechtlichen Grundsätzen des Handelsrechtes gründen und bilden. Dann ist sie allerdings auch hinsichtlich der Wirtschaftsführung den entsprechenden Vorschriften unterworfen. Es ist also möglich, eine Halle auch in der Form einer GmbH zu schaffen und zu betreiben.

Übrigens treffen auf diese letzte Unternehmensform gemeindlicher Hallen die gleichen rechtlichen und wirtschaftlichen Voraussetzungen wie bei den eingangs geschilderten Hallen privater Träger zu. Selbstverständlich können sich an solchen Gesellschaften auch natürliche oder juristische Personen des privaten und des öffentlichen Rechts beteiligen.

Ich darf hoffen, dass ich Sie mit diesen rechtlichen Ausführungen nicht allzusehr gelangweilt habe. Es schien mir aber notwendig, hierauf einzugehen, da die Rechtsform sehr einflussreich auf das kulturpolitische und soziologische Streben der Städte ist. Ich darf hier schon vorweggreifen, dass ich am Schluss meiner Ausführungen einige wichtige Daten nochmals in einem Resumé zusammenfassen werde. Dass durch die Hallen, die von den Städten in eigener Regie betreut werden, die grösstmögliche Einflussnahme auf die Gestaltung des kulturellen Lebens und der soziologischen Struktur gegeben ist, ist aber hier schon klar zu erkennen.

Eine gelegentlich vorkommende dritte Form der Führung einer Halle ist

c) die Verpachtung durch den Träger an einen Dritten, sehr häufig an den Gastronom des Hauses, der dann für die Durchführung der Veranstaltungen und für die Vermietung der Halle zuständig ist und städtischen Veranstaltungen den Vorrang einzuräumen hat.

Die betriebliche Nutzung ist unterschiedlich; einige Städte, besonders aber rechtlich selbständige Hallen, arrangieren selbständig und mit eigenem Risiko Veranstaltungen, andere vermieten nur die freien Säle.

Voraussetzungen für die Errichtung einer Halle

Wenn sich also die Zuständigkeit der Gemeinden aus ihren Aufgaben ergibt, bleibt aber noch immer die Frage zu prüfen, in welchem Umfange Stadthallen geschaffen werden sollen und müssen und welche anderen Überlegungen noch für den Bau von Stadthallen massgebend sein müssen. Zunächst einmal müsste die Summe der zahlreichen Bedürfnisse ermittelt werden, die zu der Planung einer Halle führen. Gleichzeitig muss die Grenze der zu befriedigenden Bedürfnisse gefunden werden. Das ist wichtig für die später auftretenden betriebswirtschaftlichen Überlegungen. Das Bedürfnis zur Errichtung einer Stadthalle entspringt aus der Struktur einer Stadt und aus dem Vorhandensein eines Einzugsgebietes. Dabei ist es vor allem wichtig, das kulturelle Niveau und die soziologische Struktur einer Stadt, aber auch das ihres Einzugsgebietes, zu studieren. Auch andere Überlegungen spielen dabei eine Rolle, etwa die Stellung einer Stadt als Fremdenverkehrs- oder Kongressstadt. Keinesfalls kann man aber sagen, dass der Bau einer Halle ohne weiteres den Fremdenverkehr befruchtet. Immer aber ist es notwendig, in erster Linie, gleichviel, ob es sich um eine Einzweck-, eine Mehrzweck- oder sogar um eine Allzweckhalle handelt, die Zweckbestimmung der Halle im Rahmen ihrer Aufgaben, die sie als Zentrum einer Stadt zu erfüllen hat, festzulegen. Sie ist sehr entscheidend für die Planung wie auch für den künftigen Funktionsablauf, damit auch für eine echte, der Struktur der Stadt entsprechenden Zweckerfüllung. Die grösseren Städte haben sich in neuerer Zeit immer klarer dafür entschieden, dass die Verbindung mehrerer Hallenzwecke nicht immer ohne weiteres anzuraten ist. Die Entscheidung über die Zweckbestimmung der Halle bestimmt die Investitionskosten. Je mehr von einer Halle als Mehrzweckhalle in ihrer Funktion erwartet und gefordert wird, um so höher sind die Investitionen. Mehrzweckhallen verlangen einen aussergewöhnlich hohen technischen Aufwand, damit ein reibungsloser Ablauf von Veranstaltungen gesichert ist. Beeinflusst wird der Funktionsablauf von der Grösse der Halle, d.h. von der Platzzahl sowie der Zahl der Säle und Nebenräume. Die dabei zu überwindenden Schwierigkeiten sind be-

sonders bei Mehrzweckhallen sehr gross. Der Funktionsablauf wiederum ist entscheidend für die Lösung organisatorischer Fragen und Probleme der Halle. Da ist vor allem der Personaleinsatz, der sich nach der möglichen Ausnutzung der Halle richten muss und dadurch in betriebsfreier Zeit zu einem unter Umständen unverantwortlichen Leerlauf führen kann. Es müssen also kostspielige Betriebsreserven bereitgehalten werden.

Sind diese Fragen sorgfältig geprüft worden, so sind die sich aus dem Umfange der geplanten Halle ergebenden betrieblichen Notwendigkeiten zu untersuchen und die überschlägigen Betriebskosten zu ermitteln. Eine Mehrzweckhalle erfordert höhere Betriebskosten als eine für Konzerte bestimmte Halle. Jede Abweichung bringt höhere Betriebskosten mit sich. Sehr erheblich sind, wie schon vorhin aufgeführt, die Personalkosten, bedingt durch einen verhältnismässig hohen Personaleinsatz, der sich im wesentlichen nach der Grenznutzung der Halle richtet. Diese Vorhaltung von Betriebseinrichtungen und Personal wirken sich sowohl auf die Investitions- als auch auf die Betriebskosten aus.

Die Rentabilität einer Stadthalle ist stets fragwürdig. Eine Stadthalle wird daher in der Regel als ein wirtschaftsförderndes Institut, also als eine in eigener Regie geführte Einrichtung geführt. Der Erfolg ist ein direkter und kann nicht exakt ermittelt werden.

So gesehen erfüllen Stadthallen in der Regel eine echte öffentliche Aufgabe, indem sie der Repräsentation dem gesellschaftlichen, politischen und kulturellen Leben dienen und damit ausserhalb des Bereiches wirtschaftlicher Unternehmen liegen. Es muss und kann also nur das Bemühen der Hallenträger sein, die Halle in dem zweckbestimmten Umfange möglichst auslastend zu nutzen, die Betriebskosten und damit den Zuschuss so niedrig wie möglich zu halten und ein Zentrum des politischen, kulturellen, gesellschaftlichen und bürgerlichen Lebens zu schaffen.

Einzweckhallen oder Mehrzweckhallen

Die Frage, wie eine geplante Halle gestaltet werden sollte, ist von grundsätzlicher Bedeutung und sollte eigentlich für Städte, die solche Kulturzentren schaffen, eine entscheidende Frage sein. Bei der Schaffung von Stadthallen muss davon ausgegangen werden, welche Zielsetzung für die Benutzung der Halle massgebend sein soll. Nach dieser Zielsetzung haben sich unter den Experten drei Grundtypen herausgebildet, nämlich

- a) die zweckbestimmten oder Einzweckhallen,
- b) die Mehrzweckhallen,
- c) die Allzweckhallen.

Bei den zweckbestimmten Hallen werden nur die festgelegten Veranstaltungen durchgeführt. Eine solche Halle kann sich nur ein öffentlicher Träger, also nur eine grosse wirtschaftlich leistungsfähige Stadt, erlauben. Wenn man von diesem Idealfall ausgeht, so wie er auch in der historischen Entwicklung, die ich eingangs geschildert habe, gewachsen ist, dann wird in einer solchen Einweckhalle nur eine bestimmte Gruppe von Veranstaltungen dargeboten. Hierunter fallen die Konzerthallen, die Sporthallen, die Ausstellungshallen.

Der Trend geht dahin – und das haben die Hallenbauten der letzten Jahre auch gezeigt – sogenannte Mehrweckhallen zu bauen. Man will also eine Halle erbauen, die nicht ein einseitiges Zentrum des Gemeinwesens schafft, sondern das gesamte öffentliche Geschehen in einer Halle konzentriert. Solche Hallen erfordern natürlich erhebliche technische Voraussetzungen, um den unterschiedlichen Veranstaltungen gerecht zu werden. Wenn z. B. eine Halle sowohl zur Veranstaltung von Konzerten als auch zur Veranstaltung des gesellschaftlichen Lebens, z. B. Bälle, Empfänge usw. und auch zur Durchführung von Kongressen dienen soll, muss sie die dazu notwendigen technischen Voraussetzungen haben. In einer Kongresshalle muss z. B. eine Simultananlage eingebaut sein, während in einer Halle mit gesellschaftlichen Veranstaltungen Tonverstärker installiert sein müssen; alles technische Gegebenheiten, die bei einer Konzerthalle nicht notwendig sind. Solche Hallen erfordern erheblich mehr Investitionsmittel als die Einweckhallen. Berücksichtigt man aber, dass in diesem Fall auf den Bau von verschiedenen Hallen verzichtet werden kann, so ergibt sich doch noch eine günstigere finanzielle Relation. Mehrweckhallen werden auch solche zweckbestimmten Einweckhallen genannt, die in veranstaltungsarmen Zeiten andere Veranstaltungen aufnehmen. Das heisst also, dass z. B. in einer Konzerthalle zu den Zeiten, in denen keine Konzerte stattfinden, andere Veranstaltungen aufgenommen werden. Ein solches Beispiel ist die von mir geleitete Beethovenhalle in Bonn.

Schliesslich kennen wir noch die sogenannte Allweckhalle, das ist der Hallentyp, der von mittleren bis grossen Städten geschaffen wird, um alle Veranstaltungen an einem Punkt zu konzentrieren. Bei diesen Hallen werden die technischen Schwierigkeiten aber zu einem Problem. Der technische und personelle Aufwand ist hier sehr erheblich. Die Allweckhallen werden daher auch sehr häufig privatwirtschaftlich geleitet, um unter Ausnutzung der gesamten Kapazität so viele Veranstaltungen wie möglich ohne Rücksicht auf ihren Charakter aufzunehmen.

Technische Voraussetzungen

Die technischen Voraussetzungen sind von grosser Bedeutung für den reibungslosen Ablauf der Veranstaltungen, für den schonenden Einsatz des Personals und auch für den einwandfreien und störungsfreien Ablauf der Veranstaltungen. Hier sind die Erfahrungen, die gerade nach dem zweiten Weltkriege gesammelt worden sind, doch schon so aufschlussreich, dass man heute schon einen weitgehenden Perfektionismus einplanen und erzielen kann. Die technischen Voraussetzungen sind ausgerichtet an Forderungen, die an eine Halle gestellt werden und sind gleichzeitig die Ursache für die betriebswirtschaftlichen Überlegungen und die Betriebskosten.

Betriebswirtschaftliche Überlegungen

Bei dem Bau und bei der Unterhaltung von Hallen sind die auftretenden betriebswirtschaftlichen Probleme ein schwieriger Faktor. Jede Halle hat entsprechend ihrer technischen Funktion und dem damit bedingten Personalaufwand Schwierigkeiten bei der Durchführung zahlreicher Veranstaltungen zu überwinden, aber auch laufende fixe Betriebskosten aufzufangen, die nicht zu unterschätzen sind. Schon bei dem Bau der Halle sollte man erfahrene Experten hinzuziehen, die bereits organisatorische Erfahrungen und betriebswirtschaftliche Kenntnisse gesammelt haben, damit nicht bei der späteren Verwaltung der Halle die Betriebskosten eine Relation zu der Frequenz der Halle annehmen, die auch bei grosszügiger Kommunal- oder Kulturpolitik nicht mehr vertretbar sind.

Gemeindliche Kulturpolitik und Konzertdirektionen

Bei Städten mit einem betonten Kulturzentrum tritt noch ein besonderes Problem auf. Die Stadt, die ihr Kulturprogramm dem kulturellen Niveau einer Stadt anzupassen bestrebt ist und somit versucht, allen Schichten der Bevölkerung etwas zu bringen, das Klassische pflegt und zum Modernen hinführt, hat selbstverständlich mit Schwierigkeiten im Besucherbereich zu rechnen. Während bestimmte Konzerte stärker angesprochen werden als andere, sind mitunter Konzertdirektionen störend zu empfinden, die in der gleichen Halle ein Programm abwickeln, auf das städtische Kulturprogramm keine Rücksicht nehmen, sondern ihre Angebote der Agenturen verkaufen und dabei nach rein wirtschaftlichen Gesichtspunkten vorgehen, nämlich nur mit solchen Programmen aufwarten, die unter allen Umständen abend- und saalfüllend sind. Bei uns sagt man dazu, dass sie mit "Knüllern" aufwarten. Hier ist ein sehr schwieriges Problem für solche Städte, die ein Kulturzentrum unterhalten und ein eigenes Kulturprogramm aufwickeln,

das ja mit öffentlichen Mitteln der Stadt subventioniert wird. Ich kann hier auf diese Dinge nicht weiter eingehen, da es den Rahmen des Referates sprengen würde, aber auch die Zeit hierfür nicht zur Verfügung steht.

Rundfunk - Fernsehen

Rundfunk und Fernsehen spielen selbstverständlich bei den Überlegungen und bei den Planungen zur Errichtung von Stadthallen eine gewisse Rolle, wenn auch festgestellt werden kann, dass die Besucherfrequenz der öffentlichen Hallen von Stadt zu Stadt schwankt und auch innerhalb der Veranstaltungen in einer Stadt. Es gibt gewisse Veranstaltungen, die eine konstante Besucherzahl haben, andere wieder, die sehr schwankend sind. Eine Verbindung zwischen einer Halle und den Rundfunk- und Fernsehveranstaltungen im kulturellen Programm ist sicherlich erstrebenswert.

Besucherprobleme

Die Frage der Besucherfrequenz der öffentlichen Hallen ist bei uns in der Bundesrepublik Gegenstand eingehender Untersuchungen. Der Verband der Deutschen Sport- und Mehrzweckhallen, den ich eingangs zitierte, befasst sich gerade mit diesem Problem und ich darf es hier in diesem Zusammenhang einmal ganz kurz erwähnen. Es gilt, die Frage zu untersuchen, ob der Besuch der öffentlichen kulturellen Veranstaltungen rückläufig ist und welches die Ursachen sind. Tatsache ist, dass beim Film solche Rückläufe festzustellen sind, aber eigenartigerweise nicht allgemein, sondern in unterschiedlichen Bereichen. So sind die kleinen Kinos sehr benachteiligt durch diese Entwicklung, während die grossen Citykinos, insbesondere die Uraufführungskinos, nach wie vor nicht über Besuchermangel zu klagen haben. In den Konzertsälen ist ein Einfluss des Rundfunks oder des Fernsehens nicht in dem Masse festzustellen. Vielmehr sind gerade die öffentlichen Konzerthallen eine ausgesprochene Bildungsstätte für den musikalisch interessierten Besucher. Ja, er wird, wie Untersuchungen gezeigt haben, geradezu befruchtet, sowohl durch den Rundfunk und das Fernsehen als auch durch den Konzertsaal, um in engerem Kreise in seiner Freizeit diese Anregungen weiter zu geniessen. Der Verband Deutscher Sport- und Mehrzweckhallen hat sich dieser Aufgabe ganz besonders angenommen und lässt zur Zeit dieses Phänomen wissenschaftlich untersuchen.

Beethovenhalle Bonn

Zur Demonstration habe ich einige Zahlen über die Bonner Beethovenhalle mitgebracht. Die Bonner Beethovenhalle ist eine Mehrzweckhalle mit einer grundsätzlichen Zweckbestimmung, nämlich als Konzerthalle für das bekannte Sinfonie-Orchester der Beethovenhalle Bonn. In erster Linie soll sie eine Stätte der Musikpflege sein, so sagt es die Benutzungsordnung der Halle. Die Benutzung als Konzerthalle, insbesondere für die musikalischen Veranstaltungen der Stadt Bonn, steht im Vordergrund ihrer Zweckbestimmung. Daneben soll die Beethovenhalle aber auch anderen Zwecken dienen. Die Entscheidung, ob eine Veranstaltung zugelassen wird, trifft die Hallenleitung mit dem städtischen Kulturamt. Die Beethovenhalle Bonn wurde im Jahre 1959 eröffnet, ist also jetzt etwas über 5 Jahre in Betrieb. Die kulturellen Veranstaltungen nehmen mit % den grössten Anteil in Anspruch. Es folgen dann die Kongresse und die gesellschaftlichen Veranstaltungen. Man kann also von einem echten Kultur- und Gesellschaftszentrum sprechen. Die Halle besteht aus 4 Sälen und ist durchschnittlich täglich mit 3 Veranstaltungen belegt. Darin sind aber auch die Proben des Orchesters der Beethovenhalle einbegriffen. Der Jahreszuschuss beträgt rund 250.000,-- DM.

In der Beethovenhalle werden ausser den städtischen kulturellen Veranstaltungen keine Veranstaltungen in eigener Regie arrangiert, sondern nur die freien Säle vermietet.

Verband VDSM

In der Bundesrepublik haben sich die Träger der Hallen zu einem Verband Deutscher Sport- und Mehrzweckhallen zusammengeschlossen, in dem Probleme, die bei den Hallenverwaltungen auftauchen, in einer Jahreshauptversammlung erörtert werden und der im übrigen durch einen Informationsdienst die Mitglieder ständig über auftauchende Fragen unterrichtet und berät.

Resumé

Zusammenfassend will ich noch folgende Punkte herausstellen :

1. Wenn es die Mittel erlauben, ist es zweckmässig, Einzweckhallen zu bauen, die nur in einem gewissen Rahmen für andere Zwecke (Mehrzweckhalle) genutzt werden können.
2. Für kulturelle Zentren ist die Einzweckbestimmung noch mehr gegeben, um den Charakter und die Atmosphäre zu sichern. Andere Veranstaltungen kollidieren mit kulturellen Veranstaltungen sehr auffällig.

3. Die Struktur der Halle muss in ihrer Organisation so zu überschaubar sein, dass mit dem geringsten betrieblichen Aufwand der grösstmögliche Nutzeffekt in der Veranstaltungsabwicklung erzielt wird.
4. Kulturzentren und Stadthallen werden, da sie wirtschaftlich nicht, sondern nur mit Ausnahmen, rentabel gestaltet werden können, zweckmässigerweise durch die öffentliche Hand errichtet und unterhalten. Ob der Staat oder die Gemeinde Träger solcher Stadtzentren sein soll, ist im wesentlichen eine politische Auffassung. Zweifellos lässt sich aber der engere und unmittelbare Kontakt mit dem Besucher besser auf städtischer Ebene herstellen. Ausserdem ist eine Kulturprogrammgestaltung, bedingt durch die unterschiedliche soziologische Struktur des Gemeinwesens, besser durch Städte zu verwirklichen.
5. Bei einem städtischen Kulturzentrum und städtischer administrativer Kulturbetreuung ist es auch zweckmässig, die Fremdveranstaltungen in etwa zu beeinflussen.
6. Selbstverständlich ist es auch möglich, in Mehrzweckhallen bei einer gewissen Auslese der Veranstaltungen das Niveau eines Kulturzentrums zu behalten. Die Besucher hierfür anzusprechen, wird im wesentlichen eine Angelegenheit der Schaffung der notwendigen Atmosphäre in der Halle sein. Die Vorteile liegen darin, dass die Hallenleitung eine gewisse Ordnung in der Reihenfolge solcher Veranstaltungen bringen kann. Nachteile sind damit verbunden, dass der ständige Wechsel verschiedenartiger Veranstaltungen eine stärkere Belastung der Säle und der Halle mit sich bringt und dadurch auch höhere Betriebskosten (für Instandhaltung, Reparaturen und Neuerungsarbeiten) verursacht.
7. Die Kombination kultureller Veranstaltungen wie Theater und Musik in einer Halle ist durchaus möglich, aber mit technischen Schwierigkeiten verbunden. Wenn eine solche Verbindung geschaffen werden soll, dann durch getrennte Räume, da Konzertsäle ein anderes Fassungsvermögen und eine andere Akustik haben und haben müssen als Theatervorführäume, abgesehen davon, dass beide Veranstaltungen einen anderen technischen Apparat benötigen. In Solingen ist zum Beispiel eine solche Lösung gefunden worden, aber auch durch zwei Baukörper in einem geschlossenem Komplex, die miteinander verbunden worden sind. Die damit gemachten Erfahrungen sind mir nicht bekannt. Bei uns in der Beethovenhalle sind zeitweise auch im Konzertsaal Opern gegeben worden. Da der Konzertsaal aber nur ein offenes Podium für das Orchester hat, muss die Bühne ohne Vorhang bei abgedunkeltem Saal umgebaut werden. Der Besucherkreis war der gleiche wie bei Theatervorführungen. Ich möchte sagen, dass die Nachteile die Vorteile überwiegen und dass gerade diese beiden Gruppen kultureller Darbietungen in getrennten Räumen nach der Tradition

- dieser Kunstgattungen durchgeführt werden sollten.
8. Die von Ihnen gestellte Frage, ob ein Kulturzentrum einer Stadt von der Gemeinde oder von privater Unternehmenseite getragen werden sollte, möchte ich dahin beantworten, dass die kulturelle Betreuung einer anspruchsvollen Stadtbevölkerung auf der breiten Linie städtisch geplant werden sollte, ohne aber der privaten Initiative die Möglichkeit zu entziehen; wobei aber der private Unternehmer andere Überlegungen gelten lassen muss als die Stadt, da er wirtschaftlich denken muss, während die Stadt gegebenenfalls öffentliche Mittel einsetzen kann.

Prof. dr. M. Loeys

Dames en Heren, ik meen dat ik uw aller tolk ben wanneer ik aan de heer directeur Krahé, hartelijk dank zeg voor de zeer leerzame en interessante voordracht die hij gehouden heeft omtrent 'Mehrzweckhallen und Kulturzentren in Deutschland', wat hij van een subtitel had voorzien: Ervaringen met stedelijke kulturele centra.

De heer Krahé heeft talrijke aspecten behandeld. Hij is om te beginnen ingegaan op de historische achtergrond, hij heeft gesproken over de juridische vormen en de ondernemingsvormen die in aanmerking kunnen komen of die betrokken kunnen worden bij kulturele centra, hij heeft gesproken over de algemene en ook de meer technische vereisten bij de oprichting van kulturele centra, hij heeft ook het probleem aangeraakt waarover straks toch wel sommigen onder u een vraag zullen willen stellen, of men moet opteren voor een centrum met één welbepaalde bestemming, ofwel of men de voorkeur zou moeten geven aan een kultureel centrum met meervoudige bestemming. Er is ook gezegd geworden, of er zijn ook gedachten naar voor gebracht - en dat zijn zeker ook beschouwingen die op tijd en stond aandacht moeten krijgen - omtrent de bedrijfseconomische aspecten en de bedrijfsvoering van een kultureel centrum. Voorts heeft de heer Krahé het ook nog gehad over radio en televisie, en over het probleem van de bezoekers, in verband met een kultureel centrum, hetzij van lokale, van stedelijke of van openbare aard, en last but not least - en daarover was de heer Krahé zeker bijzonder goed geslaagd om het daarover te hebben - heeft hij nog gesproken over zijn geliefde Beethovenhalle - mag ik wel zeggen, want ik ben ervan overtuigd dat hij met hart en ziel verpand is aan deze overigens zeer merkwaardige instelling.

Dames en Heren, om toch ook nog voor het stellen van vragen wat tijd over te laten zou ik nu, alvorens wij even gaan pauzeren, willen vragen aan de aanwezigen of er onder u zijn die naar aanleiding van hetgeen er is gezegd geworden een of andere vraag hebben te stellen. Ik ben overtuigd dat de heer Krahé bereid zal zijn om op de vragen die u hem zal stellen naar best vermogen een antwoord te geven.

Vraag (1)

Ik zou willen vragen welk het verschil is tussen het huidige systeem en het systeem van 'Kraft durch Freude', het huidige systeem efficiënter is, omdat wij nog altijd onder de indruk zijn of gebleven zijn van die stuwkracht van 'Kraft durch Freude'.

Een tweede vraag :

Zal het centrum ter beschikking gesteld zijn van private organisaties, worden de lokalen gratis ter beschikking gesteld ?

In der ersten Frage wurde angeschnitten, ob bei uns die Veranstaltungen noch in der Art der Veranstaltungen "Kraft durch Freude" durchgeführt werden. Das kann man wohl nicht sagen, vielmehr sind die städtischen kulturellen Veranstaltungen gleiches Art, wie sie andere Konzertdirektionen ebenfalls durchführen. Sie wirbt wie diese über Plakate für ihre Veranstaltungen, zu denen jeder Eintrittskarten kaufen kann. Öffentliche Hallen bedeutet nicht etwa, dass solche Hallen nur von den Bürgern und Einwohnern dieser Stadt oder Gemeinde besucht werden dürfen, sondern dass jeder die Veranstaltungen in dieser Halle besuchen, ja sogar diese Halle für eigene Zwecke anmieten kann. Sicherlich wird es bei Ihnen auch so sein, denn es geht ja nur darum, dass über diesen Weg der öffentlichen Halle den Künstlern und damit der Kunst nicht nur im städtischen Bereich, sondern auf internationaler Basis und in der gesamten Breite dem Publikum nahegebracht wird. Hier seien auch die Veranstaltungen der privatwirtschaftlich geleiteten Agenturen und Konzertdirektionen, die nach rein ökonomischen Grundsätzen arbeiten, erwähnt. Diese verkaufen ihre Veranstaltungen natürlich nur, wenn sie wissen, dass der Saal auch ausverkauft ist. Andere Veranstaltungen, die ein Experiment darstellen, ich denke dabei, Werke eines modernen Komponisten zu interpretieren und dem Publikum nahezubringen, und ein ökonomisches Risiko in sich bergen, werden von solchen Agenturen und Konzertdirektionen kaum gebracht.

Ich möchte also sagen, dass die Kulturpolitik, die von den Städten und Gemeinden betrieben wird, nichts mit der Form 'Kraft durch Freude' zu tun hat, sondern eine wirkliche Darbietung des gesamten Kunstschaffens der ganzen Welt durch die Städte bedeutet und dass die dargebotenen Programme von jedem nach Geschmack und Neigung ausgewählt werden können.

Es gibt auch keine verbilligten Preise bei städtischen Veranstaltungen, sondern es muss versucht werden, die Kosten zu decken. Allerdings

(1) Ingevolge een storing bij de registratie, kon de naam van deze vraagsteller niet genoteerd worden.

müssen sie, wenn sie durch die Eintrittspreise nicht gedeckt werden können, von der Allgemeinheit, das heisst also von den Bürgern der betreffenden Stadt oder Gemeinde, aus Steuermitteln gedeckt werden; das sind die bekannten Kulturzuschüsse, die Sie ja sicher bei Ihnen auch kennen. Sie sind mitunter nicht unerheblich, aber würde man nicht so verfahren, dann würde das Kulturleben sich nicht so entwickeln, wie sich das der schaffende Künstler denkt. Es würden dann nur noch kulturelle Veranstaltungen nach rein ökonomischen Gesichtspunkten durchgeführt werden können, so wie es die Konzertagenturen tun. Dan würden aber nur Werke gebracht werden, die zwar der Besuchermasse gefallen, aber nicht immer das gesamte Kulturschaffen umfassen würden. Damit würde aber auch nicht das Kulturschaffen der Künstler so gewürdigt, wie es im Interesse der Kultur erforderlich ist. Dann müsste nach meiner Ansicht das kulturelle Leben Gefahr leiden. Ich möchte darauf aber nicht näher eingehen, weil ich nicht für diese Fragen unserer Stadt zuständig, sondern nur der Hallenleiter der Beethovenhalle Bonn bin.

Die zweite Frage war, glaube ich, ob in Bonn die Halle nach unterschiedlichen Mietsätzen vergeben wird. Dazu kann ich sagen, dass in keinem Falle auf eine Miete verzichtet wird. Einen Veranstalter, der nicht die Absicht hat, die Miete zu zahlen, nehmen wir nicht in die Halle auf. Wir berechnen keine echten Kostenmieten, sondern nur Pauschalen, aber auch diese Pauschalen sind hoch. Wir fordern zum Beispiel für den Grossen Saal der Beethovenhalle 1.000 DM im Durchschnitt, bei gewissen Veranstaltungen sogar noch mehr. Bei gewissen kulturellen Veranstaltungen der privaten Konzertdirektionen haben wir eine gleitende Mietskala geschaffen. Wir berechnen zum Beispiel bei einer Veranstaltung, bei der die Plätze zum Preise von 20 - 25 DM verkauft werden, eine höhere Miete, die wir nach dem Eintrittsgeld in solchen Fällen gestaffelt haben. Die niedrigste Miete bei diesen gestaffelten Mieten beträgt etwa bei einem Eintrittspreis bis 6 DM = 900 DM, bis 8 DM = 1.000 DM und über 16 DM = 1.500 DM. Auch bei Wohltätigkeitsveranstaltungen für irgendeinen wohltätigen Zweck verzichten wir nicht auf die Miete. In solchen Fällen muss der Veranstalter versuchen, eine andere entsprechende Institution der Gemeinde oder aus dem übrigen öffentlichen Leben anzusprechen, um hierfür Mittel freizumachen, damit die Miete in der Beethovenhalle gedeckt werden kann. Ganz grob gesehen decken die Mietpauschalen etwa die Hälfte der tatsächlichen Betriebskosten, die nicht gedeckten Kosten werden durch Zuschüsse aus Steuermitteln gedeckt. Aus diesem Grunde können wir auch keine Experimente mit der Miete machen, sondern müssen immer wieder versucht bleiben, diesen Zuschuss aus Steuermitteln so niedrig wie möglich zu halten. Er beträgt, wie ich schon in meinem Referat zum Ausdruck brachte, für die Beethovenhalle in Bonn je Jahr rund 250.000 bis 300.000 DM. Darin ist allerdings ein Teil des Kapitaldienstes enthalten.

De heer B. Christiaens (Oostende)

De spreker heeft de vraag gesteld, of er zalen moeten komen voor elke grote manifestatie op kultureel gebied of polyvalente zalen. Ik ben van oordeel dat het bijna onmogelijk is afzonderlijke zalen te bouwen voor al de soorten manifestaties op kultureel gebied. Bijgevolg denk ik dat we verplicht zijn naar polyvalente zalen te gaan? Is dat mogelijk? Ja, dat is heel zeker mogelijk, als dat terecht komt in de handen van goede ontwerpers. Ik denk dat hij niet moet bevreesd zijn voor de personeelskosten indien een goed ontwerp daar heel zeker ook mee rekening houdt. En ik denk dat, voor hetgeen ons land betreft, wij hier in Vlaanderen heel zeker die goede ontwerpers bezitten op één voorwaarde dat ze aangesteld worden om hun kennis en minder om hun politieke opvattingen. Hij sloot zijn spreekbeurt met te zeggen hoe of wie het initiatief moesten nemen over de kulturele centra. Ik ben van oordeel dat er maar één oplossing daarvoor is: dat de openbare sektor en de private sektor hand in hand totaal moeten samenwerken, anders kan het volgens mij niet gaan. Een volledige samenwerking tussen openbare sektor en private sektor op gelijke voet lijkt mij aangewezen.

Prof. dr. M. Loeys

Mag ik de interpellant voorstellen dat de heer Krahé zijn antwoord zou beperken tot het opnieuw even aanstrepen van wat zijn mening is over het alternatief: kultureel centrum met één enkele welbepaalde functie, of in elk geval met een zeer sterk overwegende centrale functie; ofwel of het uitgesproken een kultureel centrum met meervoudig doel zou moeten zijn?

Es gibt nur ganz wenige Städte und zwar grosse Städte die es sich finanziell erlauben könnten, ausgesprochene Einweckhallen zu bauen, das habe ich ja bereits in meinem Referat ausgeführt.

Das Bestreben ist es also, Einweckhallen zu bauen mit der Möglichkeit, sie für andere Zwecke zu benutzen, oder aber man baut von vornherein eine sogenannte Mehrweckhalle. Man kann alle diese Fragen hier nicht in so kurzer Zeit beantworten und die Probleme herausstellen, die zu einer solchen klaren Unterscheidung führen. Jedenfalls ist vor dem Bau einer Kulturhalle bzw. eines Kulturzentrums sorgfältig zu überlegen, welche Form der Halle man wählen sollte und dabei spielen meiner Meinung nach rein ökonomische Fragen eine nicht zu unterschätzende Rolle. Deshalb wird eine Stadt, die eine solche

Halle bauen will, in der Regel eine Mehrzweckhalle bauen. Bei Mehrzweckhallen treten aber technische Schwierigkeiten auf, die Sie, Herr Christiaens, sehr richtig erkannt haben. Es ist daher zweckmässig, dass man sich vorher mit Architekten und erfahrenen Experten zusammensetzt. Ich will nur einmal einige Beispiele herausgreifen: Bei uns in der Beethovenhalle in Bonn ist die gesamte Beleuchtung ausgerichtet worden auf Konzertbetrieb. Bei Kongressveranstaltungen sind aber andere Voraussetzungen erforderlich. Aus diesem Grunde muss das Personal mitunter weite Wege in der grossen weiträumigen Halle laufen, um diese technischen Anlagen zu bedienen. Man braucht eine Hilfskraft, die nur dafür sorgt, dass überall das Licht bedient wird. Solche Mängel könnten aber vorher durch entsprechende technische Vorkehrungen ausgeräumt werden. Das sind zwar nur Kleinigkeiten, die aber in der Praxis im Funktionsablauf einer Halle doch von erheblicher betriebswirtschaftlicher Bedeutung sind.

Die dritte Frage war: die Zusammenarbeit mit den privaten Kulturträgern. Vielleicht bin ich bei meinen Ausführungen nicht richtig verstanden worden. Es ist selbstverständlich, dass innerhalb einer Stadt, innerhalb eines Gemeinwesens, eine Zusammenarbeit mit den örtlichen privaten und halbamtlichen Kulturträgern stattfindet. Ich wollte nur die besondere Funktion der Konzertdirektionen herausstellen, die auf privatwirtschaftlicher Basis ihre Veranstaltungen betreiben, also nicht Kulturprogramme wie die Stadt durchführen, sondern nach wirtschaftlichen Grundsätzen. Diese Konzertdirektionen verpflichten über eine Agentur, einen Sänger oder einen Pianisten, vereinbaren das Honorar, ermitteln die Mietkosten der Halle, überlegen, welchen Eintrittspreis sie nehmen müssen und stellen dann fest, ob dabei noch ein Geschäft zu machen ist, selbst unter Berücksichtigung, dass für den Künstler vielleicht ein hohes Honorar gezahlt werden muss. Die Zusammenarbeit zwischen der städtischen Kulturverwaltung und solchen Konzertdirektionen ist naturgemäss schwierig, da beide andere Ziele verfolgen.

Prof. dr. M. Loeys

Ik dank de Heer direktur Krahe voor de antwoorden die hij heeft willen verstrekken op de hem gestelde vragen. Mag ik u voorstellen het daarbij in elk geval voorlopig te laten, van nu even een kleine onderbreking te houden, maximum een 10-tal minuten, en dat we zo dadelijk in deze zaal terugkomen om te luisteren naar het woord van de heer Sellier.

les maisons de la culture

dr. m. f. sellier

Prof. Dr. M. Loeys

Dames en Heren, ik heb thans de eer u de Heer Sellier als spreker voor te stellen. Zoals ik daareven reeds de gelegenheid gehad heb te zeggen zou de Heer Abercrombie die met verdrag pas zal kunnen toekomen, deze namiddag spreken op het uur dat de heer Sellier normaal het woord zou nemen. Wij hebben inmiddels de verzekering gekregen dat de heer Abercrombie hier op tijd zal toekomen.

Mesdames, Messieurs, Monsieur F. Sellier est adjoint au directeur de la musique du théâtre et de l'action culturelle du Ministère d'Etat des Affaires Culturelles.

Il nous parlera des maisons culturelles, ou plutôt des maisons de la culture. Tout le monde sait que le Ministère d'Etat des Affaires Culturelles est actuellement sous la direction du ministre Malraux. Nous tenons à remercier Mr. Sellier non seulement parcequ'il a eu la bonne volonté de remplacer à ce moment ci Mr. Abercrombie mais aussi parcequ'il est, je crois, très qualifié pour nous parler du sujet que je viens d'annoncer. Je suis convaincu que le discours de Mr. Sellier tiendra votre attention particulière parceque c'est précisément sous la haute protection de ce Ministère que la première maison de la culture a été construite en France. Pour cette raison nous sommes persuadés que M. Sellier est une personne tout à fait indiquée pour parler de son sujet et de cette initiative heureuse pour la France. Mr. Sellier je vous donne la parole.

Dr. M. F. Sellier

Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs,

Les maisons de la culture telle qu'elles sont conçues en France, ne sont que des moyens de résoudre un problème qui n'est certainement pas particulier à la France. Je pense qu'il est bon tout de même de vous dire dans quelle situation se trouvait la France au moment où s'est créé le Ministère des Affaires Culturelles, Ministère tout à fait nouveau dans notre pays. Mais tout d'abord je tiendrais à préciser que ces Maisons de la Culture, et l'action culturelle en général, telle qu'elle est envisagée, et telle que je vais essayer de vous l'exposer, n'implique aucun mépris pour tout ce qui avait été fait autrefois en France. Des expériences ont eues lieu, bien avant la guerre, c'est certainement des conclusions de ces expériences que sont sorties les théories actuelles. Les expériences en ce domaine, assez particulier, sont toujours bonnes à étudier, peut-être même, quand elles arrivent à des échecs.

La situation en France était, je crois, la même qu'un peut partout. Quand un enfant sortait de l'école, ayant acquis une culture, ou quelques rudiments de culture, suivant le degré d'instruction auquel il était arrivé, ses curiosités naturelles ne pouvaient être satisfaites que par les possibilités que lui offrait la commercialisation des spectacles. Cette commercialisation, je ne la jugerai pas ici, il y en a de toutes les valeurs, implique à la base des possibilités financières de celui qui veut en bénéficier. Privilège social donc, la culture était aussi un privilège psychologique. Il est certain que depuis le 19e siècle et au début du 20me surtout le théâtre avait atteint à un degré de cérémonial qui transportait dans la salle la majeure partie du spectacle. En fait, on allait plus au théâtre pour être vu, que pour participer, que pour voir. Dans le même temps, les architectes, qui avaient construit ces théâtres, avaient enfermé les acteurs dans des cloïtes à l'italienne qui sont parfaites pour certains spectacles, mais qui interdisaient le contact entre l'acteur et le public.

Privilège social, privilège psychologique, la culture ne pouvait être dispensée qu'à un certain nombre de personnes. Et il était communément admis que la musique ne pouvait concerner qu'une élite cultivée, et que les spectacles chorégraphiques en particulier ne pouvaient avoir que quelques adeptes.

A ces divers privilèges s'en ajoutait un autre qui était un privilège de lieu. Dullin avait dit dès 1945 "Pour le théâtre, la France s'inscrit entre la Place de la République l'Etoile, Montmatre et le Quartier Latin. La banlieue où vivent les ouvriers est aussi loin de nous que le public de Cassablanca. L'activité théâtrale est donc limitée aux désirs de citadins, repus de spectacles blasés pour la plupart et qui cherchent tout simplement à se distraire."

Evidemment ce privilège exclusif de Paris, a amené à réagir et l'on essaya de decentraliser le théâtre dans les grandes villes de Provinces. Dès la fin de la dernière guerre, on implanta dans certaines villes de France, des centres dramatiques et des troupes permanentes qui étaient subventionnées par le gouvernement, et qui n'ont pas seulement transporté le théâtre en province sous son aspect tournées, mais surtout sous son aspect création. C'est le premier essai certainement qui a été fait depuis la guerre, pour faire participer la population d'une ville à un fait culturel. Tout le monde connaît les installations de J. Dasté à St. Etienne, de Gignoux à Strasbourg, de Sarrazin à Toulouse... etc., qui ont tous fait un excellent travail.

Dans le même temps, la situation en France, comme partout d'ailleurs, s'est trouvée profondément modifiée, par l'intervention d'une notion qui s'est développée et qui est celle du loisir. Devant les divers privilèges que nous avons rapidement esquissés, l'homme se sentait autant plus abandonné, limité par ses revenus, insatisfait dans ses curiosités, que les aménagements des temps de travail multipliaient ses heures de liberté. Il est certain que le loisir fut, pendant longtemps synonyme de paresse, pendant longtemps, le repos ne fut admis à la rigueur, que comme moyen de récupérer un potentiel de forces en vue d'un travail productif. Mais le loisir devint, du fait des modifications, techniques en particulier, une source d'enrichissement intellectuel personnel et pouvait par conséquent être utilisé pour collaborer à la hausse du niveau culturel du pays. Les progrès techniques certes, avaient amené à cette augmentation du temps de loisir, augmentation dont nous ne sentons encore que les premiers effets, et qui va en s'accélégrant très vite. Mais en même temps, les techniques n'avaient pas seulement pour résultat de "dépersonnaliser" le travail, elles avaient permis la multiplication et l'accélération des moyens de contact, d'information, d'échange entre les hommes. Cinéma, radio, télévision, moyens de transport même favorisaient les ouvertures sur le monde entier actuel et même passé, et avaient certainement contribué à accroître la curiosité naturelle des hommes, qui avaient pris conscience que notre civilisation n'est plus celle d'un pays ou d'une époque, mais est devenue planétaire, séculaire, comme la dit Mr. Malraux, avant, peut-être, de devenir cosmique. Et que Mr. Malraux disait l'autre jour à Bourges, a eu une autre conséquence, "Que nous semblons presque tous ignorer, du moins ne pas reconnaître. C'est que depuis un temps assez court disons à peu près depuis 30 ans, au ma-

chinisme considéré comme agissant contre l'homme, et surtout contre ses rêves, s'est ajouté un autre machinisme qui est précisément le machinisme du rêve. Nous avons inventé les usines de rêves les plus prodigeuses que l'humanité ait jamais connues, et à proprement parler, nous avons inventé les seules usines de rêves que l'humanité ait jamais connues". Et ces usines de rêves présentent le grave danger pour des raisons diverses, en particulier financières, d'être orientées pour attirer un maximum de public avec peut-être un minimum d'éléments culturels. C'est dans ce même discours à Bourges que Mr. Malraux s'est élevé contre ces usines de rêves, qui, au fond, ne s'intéressent, disait-il, qu'au sexe et au sang. De toute façon, tous ces moyens de communication excluent, par leur nature même, le contact entre les hommes. La chaleur humaine directe est exclue de la radio ou de la télévision. Ce qu'il faut retrouver c'est le contact intime entre les créateurs et le public, car cette rencontre ne peut être qu'une source d'inspiration pour les uns, et d'enrichissement pour les autres.

Devant résoudre tout ces problème, la France s'est trouvée dans une situation, qui, je crois, est assez proche de celle de la Belgique que Mr. Van Mechelen décrivait hier, en ce qui concerne les possibilités de rassembler des gens pour recevoir quelque chose. Les salles de spectacle en France étaient en très mauvais état, et ne pouvaient pas apporter de solutions aux problèmes de la multiplication des contacts entre les créateurs, les interprètes, et le public. Il se trouvait qu'à la fin de la guerre l'Etat français avait à résoudre le problème de la réédification ou de la remise en état d'un certain nombre de théâtres municipaux. Chaque ville de France, ou à peu près, avait vu il y a près d'un siècle, s'ériger un théâtre municipal. En fait ces théâtres répondaient à un certain nombre d'impératifs sociaux, ou techniques et ne pouvaient pas être adaptés à l'action culturelle de notre époque. C'est alors que fût décidé de réunir dans un seul Ministère, le Ministère d'Etat chargé des Affaires Culturelles, tout ce qui concerne la culture. Dans le décret de constitution de ce Ministère est précisé qu'il a pour mission de "rendre accessible les oeuvres capitales de l'humanité et d'abord de la France au plus grand nombre possible de français, d'assurer la plus vaste audience au patrimoine culturelle et de favoriser la création des oeuvres de l'art et de l'esprit qui l'enrichissent".

Trois grands objectifs étaient donc fixés à ce Ministère : conservation du patrimoine acquis du passé, accroissement de ce patrimoine par la création et diffusion de la connaissance de ce patrimoine passé et actuel, de ce qui est, en fait notre civilisation. Ce qui nous intéresse ici, c'est la seule diffusion de la culture.

Je voudrais signaler que la France, possédait un certain nombre de musées, de bibliothèques, d'archives, où était entassé ce patrimoine qu'il fallait diffuser. Mais la plupart du temps les immeubles, qui abritaient ces collections merveilleuses dataient d'une époque révolue, étaient d'un abord ingrat, et attiraient fort peu le public. Pour la première fois donc, avec la création du Ministère, les problèmes de l'équipement culturel du pays ont été étudiés. Et le quatrième plan, le plan quadriennal qui s'acheveta en 1965, après avoir débuté en 1962 est le premier plan d'équipement qui en France comprenne des objectifs culturels, au même titre que les objectifs économiques et sociaux, qui, jusque là faisaient seuls l'objet des plans. Le commissariat du plan a résumé très rapidement la situation en disant dans son rapport liminaire, "la culture n'est plus considérée comme un complément secondaire de l'éducation nationale. Son rôle est de pénétrer la vie quotidienne des hommes, de leur apporter un remède à ce que de discordant et s'inhumain la civilisation technicienne, de remplir un vide, de créer un refuge contre l'ennui et l'angoisse."

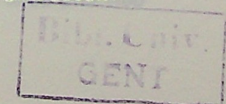
Le principe même de l'action culturelle a été précisé dans un discours de Monsieur Malraux devant l'Assemblée Nationale, où il déclarait : "N'importe quel enfant de France a le droit de savoir ce qu'est la France, ce que la France a apporté au monde. Ce que nous voulons faire ensemble, c'est que la culture pour nous tous soit l'héritage de la noblesse du monde."

Ce qui est nouveau dans ce domaine c'est que l'état entend intervenir, entend participer et participer financièrement à toutes les entreprises qui seraient faites dans le sens d'une large diffusion de la culture. Le droit à la culture est reconnu à tout le monde, comme l'a été au siècle dernier le droit à l'enseignement. Et l'action culturelle s'adresse à chaque homme et chaque femme de notre pays, qui en éprouve le désir, quelle que soit sa condition, quel que soit son âge. Elle implique une généralisation de la culture, une démocratisation de la culture, sans que cette démocratisation devienne vulgarisation ou surtout dévaluation de la culture.

Pour pouvoir agir sur cette diffusion de la culture, il a été envisagé de créer des lieux et des moyens spéciaux, ce sont les "Maisons de la Culture".

La maison de la culture, Mr. G. Picon, Directeur-Général des Arts et Lettres, l'a définie comme le "lieu où l'image inachevée de la culture vivante, ou passée, sera montrée à ceux qui participent d'elle, sans toujours le savoir, par ceux-là mêmes qui la façonnent". Ce sont donc des lieux de rencontre de tous ceux qui aspirent à la culture avec ses formes les plus parfaites. Les maisons de la culture, telles qu'elles sont conçues, doivent être des sources de tentations culturelles des instruments d'épanouissement social, des moyens de décentralisation culturelle territoriale.

D'abord les activités des maisons de la culture doivent être accessi-

bles à tous, réellement et psychologiquement. Aucune distinction, aucune barrière sociale ne doit exister dans un tel édifice. Le public doit se sentir "UN" en face de la culture. Et les démarches d'approche de ce public doivent être exemptes de condescendance, de paternalisme, de dirigisme.

Les maisons de la culture doivent fournir au loisir de l'homme à quelque moment que ce soit de la journée, du mois ou de l'année; une occupation attrayante. C'est donc une permanence d'activités absolument complète qui doit caractériser les maisons de la culture.

Des études sont faites actuellement, car nous en sommes encore aux expériences, sur les horaires à choisir pour les manifestations. Les horaires traditionnels, sont souvent un inconvénient pour trop de personnes en les obligeant à rentrer tard le soir, et il faut trouver la possibilité pour les ouvriers et employés en sortant de leur travail de venir directement à une maison de la culture pour se restaurer et assister à un spectacle, puis de regagner leur domicile à une heure, qui ne soit pas trop tardive. Une autre démarche est de faciliter l'accès de ces maisons de la culture à des ménages ayant des enfants. C'est un problème qui est assez important je crois, car il touche une partie de la population jeune, celle qui a, peut-être plus que d'autres, besoin de la culture, besoin de cette culture de divertissement. Je signalerai une expérience qui a lieu actuellement à Bourges : les jeunes de la "maison des jeunes et de la culture" ont proposé à notre maison de la culture le système des "baby-sitters" anglais. Les jeunes filles de la "maison des jeunes" sont à la disposition des familles qui veulent venir à la maison de la culture, pour garder les enfants pendant l'absence des parents.

Les maisons de la culture doivent présenter dans les meilleurs conditions techniques, matérielles ou autres, les manifestations de tous les genres et du niveau le plus élevé. Cela exige donc des moyens d'expression parfaits, une large pluralité d'utilisation des locaux, de façon à ce que vraiment l'image parfaite et exacte de la culture soit donnée à tous ceux qui veulent en bénéficier.

Universalité de rayonnement, permanence d'intérêt, pluralité d'activités doivent concourir à créer la tentation culturelle. Et cela par une interpénétration des genres. Ce que nous voulons c'est que celui qui est venu dans une maison de la culture pour le théâtre, découvre la musique, que celui qui est venu pour le cinéma, découvre les arts plastiques. Et tout ceci impose une interpénétration des manifestations qui doit se traduire même dans la conception architecturale de la maison. Ainsi se produira le mélange des publics spécialisés, les découvertes d'intérêts nouveaux, qu'exige notre société aux aspirations et aux brassages multiples à une époque d'échanges intenses entre les divers modes d'expression artistique et culturelle.

Permanente, active, diverse, universelle, La Maison de la culture doit être aussi très accueillante, et si ce vocable de "maison" de la

culture a été choisi c'est peut-être pour ce que peut représenter le terme de "maison". Ce qu'il faut, c'est que cet établissement soit réellement un foyer, que chacun s'y sente chez lui, ait envie d'y venir, ne serait-ce que pour s'y reposer, pour s'asseoir, même pour ne rien faire, car un jour ou l'autre il découvrira quelque chose : la musique que l'on diffuse, le théâtre pour lequel il y a des affiches, un jour ou l'autre il découvrira un motif d'intérêt et il deviendra un membre participant de la collectivité "maison de la culture". Bien entendu, pour en arriver à ce résultats, pour que tout soit à la portée de tous, il faut que le prix d'accès aux manifestations présentées ne soit plus établi en fonction d'une rentabilité commerciale classique. Le prix de base doit être calculé en fonction de ce que n'importe qui peut distraire pour ses loisirs. C'est à partir de cette possibilité matérialisée par le prix caractéristique de ce que l'homme peut dépenser dans tous les cas pour son loisir, que sont fixés tous les prix des manifestations. Ce que l'on veut, c'est que ce qu'il n'est pas possible d'amortir sur un petit nombre de gens dans une maison de la culture donnée, puisse être amorti sur tout un ensemble de maisons de la culture, et ce résultat sera obtenu le jour où la majorité des 40 millions de français se sentiront concernés par la culture. A ce moment le prix que chacun paiera, rejoindra celui que la commercialisation imposerait d'appliquer sur une telle masse de gens. Bien entendu il faut aussi que dans la maison de la culture soient démythifiées un certain nombre de manifestations, théâtrales en particulier. C'est pourquoi à toutes les caractéristiques d'une maison de la culture je voudrais ajouter celle-ci, la possibilité de multiplier les contacts entre les créateurs, les interprètes et le public. Il faut que le public puisse assister à la préparation de certaines manifestations, car il est certain qu'il participe beaucoup plus aux manifestations, quand il sait ce qu'en ont été les divers aspects de la préparation, quand il connaît l'effort d'artisans qui a été demandé à chacun de ceux qui ont collaboré à sa création. Tout ceci ne serait encore qu'imparfait, si l'on n'ajoutait pas une autre règle à l'action de la Maison de la culture : la souplesse, afin qu'elle puisse s'adapter non seulement au lieu où elle est implantée, mais également aux exigences d'un perpétuel devenir. Il faut qu'elle soit adaptée aux conditions particulières de la ville dans laquelle on l'implante, mais aussi à l'évolution même des conditions de cette ville, conditions qui évolueront du fait que la maison de la culture existe. Car, si chaque civilisation a ses théâtres, il est certain que le gouvernement français ne pourra pas investir chaque décennie pour construire de nouveaux lieux. Il faut donc trouver des lieux qui soient non seulement adaptés à notre époque et à ses exigences, mais à ce que l'on peut prévoir des exigences du grand futur, ce que nous voudrions c'est que la maison de la culture soit adaptée aux conditions de vie de l'an 2.000. C'est peut-être ambitieux, tout au moins nous y efforçons nous.

Une maison de la culture doit illustrer sa mission en la découvrant, elle doit se différencier aussi bien de la salle des fêtes municipale que d'un centre culturel communal tel qu'il a été parfois conçu en France, et qui regroupe en général des activités d'amateurs. Ce n'est pas non plus un siège d'associations locales, culturelles ou autres, ce n'est pas un foyer d'activités diverses et séparées, ce n'est pas un conservatoire ou une réunion de salles de cours, enfin ce n'est pas l'espace culturel qui deviendrait à la mode, et qui serait le frère jumeau de l'espace vert pour la plus grande gloire de tout plan d'urbanisme. Ce que nous voulons c'est que cette maison de la culture soit un élément vivant d'une collectivité.

Evidemment la construction doit être exemplaire en elle-même, c'est un témoignage d'une époque qui doit être construit, et si les maisons de la culture varient en volume, elles ne peuvent varier en qualité. Selon son implantation, une maison de la culture peut être conçue pour avoir un rayonnement régional large, qui dépasse le cadre de la ville. Il en est d'autres qui sont situées dans des collectivités d'où elles pourront peu déborder. Aussi les premières devront être dotées de moyens de création de manifestations très importantes qu'elles redistribueront d'ailleurs aux autres. Les autres auront un volume inférieur, mais n'auront pas une différence de qualité de ce volume lui-même.

L'immeuble, je l'ai dit, doit être fonctionnel, et pour que tout puisse être présenté dans une maison de la culture. Il lui faut bien entendu un certain nombre de salles, et en premier lieu des salles de spectacle. En général on en prévoit deux : une grande de 1.000 à 1.500 places, sur laquelle le ministère a fait pâler nombre d'architectes, car le problème leur était posé : créer des salles de spectacle qui ne comportent plus de distinctions sociales (là le problème était facile à résoudre) et qui permettent au metteur en scène de varier autant qu'il est possible le rapport entre la scène et la salle. Le front de contact entre les acteurs et le public doit pouvoir être suivant les présentations, déformé, augmenté ou rétréci suivant chaque genre. Mais les architectes ont été obligés de tenir compte aussi du fait que notre patrimoine théâtral a été écrit pour des salles d'une certaine forme, et qu'il n'est pas pensable de ne faire des salles que pour ce qui va être écrit. Par conséquent dans ces grandes salles, tous les éléments de possibilités futures ne peuvent se trouver, et c'est une petite salle qui est prévue pour le théâtre d'essai le théâtre de recherches et pour des manifestations regroupant un public moindre. Pour cette salle nous sommes arrivés à demander aux architectes, un simple volume dans lequel le metteur en scène placera où il le veut ses acteurs, et le public. Cela exige bien entendu du point de vue technique quelques performances, car quand on fait sortir la scène de sa boîte, il faut aussi en sortir la machinerie. Les architectes, les scénographes ont étudié en France des systèmes assez simples qui ne comportant pas la grande machinerie du théâtre classique, sont surtout basés sur un plafond entièrement technique, sur lequel ont pu accrocher n'im-

porte quoi, n'importe où, aussi bien des projecteurs que des éléments de décor. C'est là peut-être ce qu'il y a de plus nouveau dans cette forme théâtrale. J'ai parlé beaucoup du théâtre, mais il n'y a pas que du théâtre dans les maisons de la culture, et un autre problème s'est posé aux architectes, pour que les salles puissent être utilisées aussi bien pour les concerts que pour les spectacles dramatiques, chorégraphiques ou lyriques. Il est très difficile certes de concevoir une salle qui soit à la fois excellente pour la musique, excellente pour le théâtre, mais après beaucoup d'études d'accoustique nos architectes peuvent - je ne suis pas juge - être arrivés à un compromis favorable et pouvoir réaliser des salles qui sont aussi bonnes pour la musique, qu'elles le sont pour le théâtre. Il y a là certainement tout un domaine dans lequel des recherches sont indispensables.

Bien entendu dans une maison de la culture, on doit trouver une quantité d'autres choses : une discothèque, et nous n'envisageons que des discothèques de prêt où n'importe quel adhérent peut venir, emprunter des disques, une bibliothèque ne faisant pas concurrence aux bibliothèques municipales mais permettant aux adhérents qui ont assisté à une manifestation ou vu une exposition, ou entendu un concert, de se renseigner sur ce qu'ils ont entendu, ce qu'ils ont vu. Dans une maison de culture il faut aussi un snack-bar, des bureaux, des annexes etc....

L'équipement technique de cette maison de la culture doit être absolument parfait, aussi bien pour la projection d'images, qu'elles soient cinématographiques ou fixes, que pour le son. De très grands efforts ont été faits par les techniciens pour étudier une sonorisation complète commandée d'une cabine de son comme peut l'être la lumière dans un théâtre, mais couvrant tout l'ensemble de la maison. C'est un système qui à l'heure actuelle est mis au point, et qui permet aussi bien dans les salles de spectacle que dans les divers lieux de circulation du public, d'avoir une sonorisation permanente, calculée, dosée, et que l'on essaie de faire participer à la circulation générale de la maison. De même que l'on peut jouer sur les éclairages pour attirer inconsciemment les gens vers quelque chose, on essaie d'utiliser le son dans le même but.

Ainsi définies comment allait-on implanter les maisons de la culture ? Evidemment la première solution, et la solution technocratique par excellence, aurait été de désigner un certain nombre de grandes villes que nous connaissons en France, et des villes dont l'expansion où brève échéance et ait prévue, et de décider : là nous ferons une maison de la culture. Mais, auraient été créés ainsi ce que un des rapporteur du Plan avait décrit comme des coquilles vides. Un immeuble peut être parfait, il peut être même adapté à sous-implantation, il ne servira à rien, si la vie n'existe pas à l'intérieur. A cette première carte, nous en avons donc juxtaposé une seconde qui est celle des lieux où existaient déjà des réalisations culturelles. Là, en particulier, où un public avait été regroupé, soit à partir du thé-

âtre, comme dans les centres de la décentralisation dramatique, soit à partir d'autres manifestations, des orchestres symphoniques par exemple. Et c'est en conjuguant ces deux cartes que les vingt implantations que nous devons réaliser dans les premières années ont été décidées.

Bien entendu ce n'est pas avec 20 maisons de la culture que la France sera couverte, mais ce n'est pas non plus par une multiplication infinie des maisons de la culture que peut être résolu le problème de l'action culturelle dans son ensemble. Chaque maison de la culture, comme je le disais tout à l'heure, a un certain rayonnement, il faut donc déterminer le nombre d'implantations avec laquelle la France se trouvera totalement irriguée. Le petit nombre de maisons de la culture, car il n'est pas envisagé qu'il dépasse 30 ou 35, permettra de garantir la qualité des manifestations qui y seront présentées, qui y seront créées. Et pour atteindre à une démultiplication dans la masse telle que nous la cherchons seront utilisés des lieux existant aménagés s'il le faut. Les théâtres municipaux peuvent être souvent, pas toujours, modifiés ou reconstruits dans un esprit différent de celui qu'ils avaient à l'origine. De plus se créent partout en France des salles des fêtes, des maisons de jeunes, des foyers ruraux, des centres de travailleurs, qui tous disposent d'une salle où l'on peut rassembler un public. Si l'on intervient sur quelques éléments techniques, de ces salles, une manifestation d'une maison de la culture y trouvera un point de contact avec le public et donc de rayonnement.

La réalisation d'une maison de la culture se fait en plusieurs temps. Le premier est, bien entendu, celui de l'information des municipalités, car le ministère ne décide pas d'une implantation. Ce sont les municipalités qui sont maîtres d'oeuvre et qui resteront propriétaires de l'immeuble. Il s'agit donc de les informer et quand elles manifestent le désir d'avoir une maison de la culture, d'explicitier exactement les idées sur lesquelles nous voulons baser l'action et qui conditionnent bien entendu la participation de l'Etat. Cette participation est très importante, puisqu'elle représente 50 % du coût total de la construction de l'équipement et du fonctionnement. (Il faut bien, en effet, envisager un déficit de fonctionnement). C'est donc une municipalité qui demande à l'Etat d'intervenir de l'aider, et c'est, après décision, en plein accord que la maison est réalisée.

Evidemment pour que les principes de base du Ministère soient respectés, le Ministère exige un droit de regard sur les plans de la maison, sur la façon dont elle est conçue. Les architectes, devant une opération aussi neuve, peuvent-être enclins à en faire un jeu de boîtes : juxtaposant discothèque, bibliothèque, cinéma, salle, ... etc. Ce que nous voulons c'est bien autre chose = c'est que tout soit complémentaire de tout et c'est là évidemment où nous sommes obligés d'intervenir.

La gestion de sa maison de la culture nous l'avons conçue sous une

forme libérale, elle est confiée à une association locale, créée spécialement dans la ville, et à laquelle participent bien entendu l'Etat et la municipalité, qui ont un certain nombre de membres de droit au sein du conseil d'administration, mais ne sont pas en majorité.

Cette association est conçue de façon un peu particulière, elle regroupe dans la ville tout ce que l'on trouve de gens qui peuvent par leur compétence, leurs connaissances, ou même leur goût du social, leur goût du contact, participer à l'action de la maison de la Culture. Les uns participeront donc sur le plan de la programmation, de l'apport culturel qu'eux-mêmes peuvent faire, de la critique même, d'autres agiront d'avantage par les liens qu'ils ont avec le public potentiel de la ville puisque tout est asé finalement sur ce public qu'il s'agit de rassembler et surtout d'informer. Un problème se pose dans beaucoup de villes où se créent ces maisons, c'est celui des liens qui peuvent exister entre des associations culturelles locales existantes et la maison de la culture. Nous n'avons pas voulu admettre au départ que les associations en tant que telles soient représentées dans l'association de gestion. Ceci pour éviter que l'élément quantitatif d'une association n'intervienne dans la maison. Il ne serait pas normal qu'un genre d'activité quelqu'il soit, parcequ'il a déjà rassemblé dans une association spécialisée un grand nombre d'adhérents, impose à la maison de la culture son hégémonie. Tous les genres doivent s'équilibrer mutuellement, doivent être représentés au même niveau.

Mais évidemment il n'est pas exclu que des personnalités qui appartiennent à une association spécialisée, participent à l'association de gestion à titre individuel et du fait de leur compétence. Ils y participent à titre personnel et non pas en tant que représentant d'un groupe.

Un problème primordial demeure quand tout cela est en place : celui de l'animation des maisons de la Culture. La maison peut être parfaite, on peut l'avoir confiée en gérance à une association compétente et équilibrée, c'est un homme qui doit, finalement la faire marcher, l'animer, lui donner la vie. Ce que doit être cet homme est facile à définir : il doit être généreux, réaliste, mais non matérialiste, sensible et énergique, accessible, exigeant, prompt à entendre et à recevoir, apte à choisir et à sélectionner audacieux mais en même temps prudent, il doit être aussi un catalyseur social, un homme qui a le don et le goût des contacts, et est capable d'accueillir les plus grandes vedettes, aussi bien que l'ouvrier un peu dépaycé au départ. Enfin, on lui demande d'être un bon administrateur. Définir un tel homme c'est décrire un homme qui n'existe pas aussi faut-il utiliser ceux qui existent avec leurs qualités et leurs défauts.

Bien souvent ont été utilisés les centres dramatiques et les troupes permanentes de province, installés depuis dix et quinze ans dans certaines villes. Quand, dans ces villes d'accord avec les municipalités

fut décidé de créer une maison de la culture, nous avons déjà sur place non seulement un homme mais une équipe qui par le théâtre et pour le théâtre avait créé un public, mais avait aussi le plus souvent essayé de faire sortir ce public du cadre étroit du théâtre et de lui présenter des expositions, du cinéma... etc.

Il y avait donc là un point de départ, et un certain nombre de nos maisons de nos premières maisons ont été construites en fait autant d'accord avec la municipalité qu'autour d'un homme. Une expérience en particulier, celle de Bourges, est assez symptomatique Monsieur Monnet, metteur en scène, dirigeait la troupe du Centre Dramatique, en fait depuis qu'il est directeur de la maison de la culture, il a dû changer d'orientation et se consacrer de plus en plus à ce métier merveilleux et difficile d'animateur de la maison de la culture.

Il y a, à l'heure actuelle, quatre maisons de la culture qui fonctionnent en France : Le Havre, Caen, Bourges et l'Est-parisien - L'année prochaine, deux autres seront ouvertes, l'une à Amiens et l'autre à Thonon. Ce seront les deux premières réalisées à partir d'un terrain nu selon les principes du Ministère. Bourges a bénéficié d'un immeuble existant, mais inutilisé, et qui a été transformé par les architectes en une maison de la culture. A Caen c'est une opération théâtre municipal dans laquelle l'état est intervenue à la demande de la ville, et qui a été infléchi. La municipalité, quand on a commencé à parler de ces maisons, a estimé qu'il n'était plus possible de reconstruire ce que nous appelons en France le "théâtre de papa". Intervenir était difficile car l'immeuble était en cours de construction - Mais en fait les architectes avaient vu grand, et surtout avaient conçu socialement les mêmes dispositifs que ceux demandés pour les maisons de la culture. De larges espaces permettaient surplaces des expositions, et de faire interpénétrer les activités tout en abutant les locaux annexes indispensables - Le Havre a été aussi une expérience. Un musée démoli pendant la guerre a été reconstruit auquel on a adjoint les activités d'une maison de la culture. Le musée est donc l'élément central d'attraction de cette maison de la culture. En fait on s'est heurté à certaines difficultés : au Havre il y a environ 2.500 adhérents - les adhérents ce sont les gens qui cotisent, qui moyennant cette cotisation bénéficient d'avantages sur les prix mais surtout qui constituent le noyau de ceux qui participent réellement à la vie de la maison. Ces adhérents qui sont 2.500 au Havre, sont 8.000 à Bourges, 8.000 à Caen et ils sont 18.000 à l'Est de Paris. Ainsi, ces chiffres montrent que les arts plastiques comme élément d'attraction d'un public nouveau n'ont pas le pouvoir du théâtre ou même de la musique. Le théâtre et le cinéma sont les plus puissants moteurs d'attraction du public et le théâtre en tout premier, comme le prouvent les taux de fréquentations dans les maisons de la culture. Le véritable élément d'attraction est le théâtre, et c'est pourquoi la ville du Havre qui l'a parfaitement compris, lance actuellement la

construction d'un théâtre avec une partie culturelle qui complétera ce qui existe dans le musée.

Je voudrais en conclusion vous citer ce qui a été écrit lors d'une enquête récente sur Bourges, et qui me paraît significatif de nos expériences. Cette enquête a été faite par un organisme socio-psychologique, tout à fait indépendant du Ministère, je tiens à la préciser "Entre Paris et la province typée la ville de Bourges a sans doute assez longtemps développé un complexe d'intermédiaire. Ni assez près de la capitale pour y être liée, ni assez loin pour affirmer son originalité. La décentralisation n'est pas encore réalisée dans l'opinion. Mais l'impression dominante est celle d'un changement, d'une expansion que vont freiner de moins en moins les réticences passées. Dans une ville repliée sur ses préjugés et ses habitudes, vieillie prématurément, on sent naître une cité rajeunie, les éléments dynamiques de la jeunesse précipitent les désirs que les plus âgés n'osaient pas jusqu'alors considérer comme réalisables. Que l'existence de la maison de la culture rallie un aussi fort pourcentage de suffrage, 70 % des gens interrogés, est assez significatif. L'enquête révèle une réussite présente de l'entreprise, mais cette réussite signifie surtout la confiance accordée et l'espoir d'un avenir encore meilleur".

Je vous ai beaucoup parlé de principes et de règles, il en est une, la dernière, que je crois devoir souligner : c'est que le Ministère d'Etat des Affaires Culturelles ne veut absolument pas mêler technocratie et action culturelle. Ces maisons de la culture sont des expériences, elles obéissent à certaines règles que je vous ai définies et qui paraissent peut-être bien rigides. En fait, nous regardons vivre ces maisons et notre seul désir est de modifier tout ce qui demandera à être modifié pour que ces maisons réellement rassemblent l'ensemble du public d'une collectivité autour et à l'occasion de manifestations culturelles dont ce public doit être finalement le seul bénéficiaire.

Prof. dr. M. Loeys

Dames en Heren, het is mij een behoefte en ik meen ook te mogen zeggen mede namens u dat het een plicht is voor ons, een bijzondere taak van erkentelijkheid om aan de heer Sellier zijn dank te betuigen voor de toespraak die hij komt te houden. Zijn uiteenzetting was, meen ik, zeer rijk aan inhoud, ook vol aan gezonde en realistische gedachten, en zeker ook niet gespeend van tal van nuanceringen die ook hun belang hebben in het geheel van het probleem dat hij heeft willen behandelen.

Persoonlijk heb ik wel de indruk, en misschien wordt die door u gedeeld, dat er in het probleem dat wij nu reeds door een derde spreker hebben horen uiteenzetten, van de ene kant opvallenderwijze een aantal konstanten zijn, een aantal factoren en omstandigheden die wij grosso modo tot dusverre reeds hebben horen naar voren brengen met betrekking tot drie verschillende landen: Vlaanderen, ons land, hier België, Nederland, Frankrijk. En daarnaast zijn dan telkenmale dingen gezegd geworden die ons hebben doen nadenken, waarbij wij nog niet waren blijven stilstaan, of waaromtrent wij een andere gedachten koesteren. Het zal dan deze namiddag en morgen verder een bijzondere gelegenheid zijn, meen ik, om op al deze zaken in te gaan, en door de gedachtenwisseling die deze namiddag en verder ook buiten de uren die u hier doorbrengt om door gedachtenwisseling daaromtrent, om door discussie onderling en in gesprek met de sprekers die voort ter onzer beschikking te blijven, om te komen tot standpunten die misschien voorlopige standpunten zullen blijken te zijn, maar wij zullen dan toch van hier kunnen weggaan, verrijkt aan inzicht in het probleem dat het objekt van dit colloquium is geweest.

Monsieur Sellier, c'est un besoin impérieux pour moi, dirais-je, et en même temps un devoir de vous remercier pour l'exposé que vous venez de faire. Un exposé très riche, plein de bonnes idées, idées réalistes, et en même temps fort nuancé comme il se doit, je crois, pour un français, pour un parisien. Je vous remercie au nom de tous ceux qui sont présents, et je crois que l'attention soutenue qu'ils vous ont offerte est bien la preuve que vous avez cru leur dire a été reçu avec beaucoup de bienveillance et il vous en remercie sincèrement.

Ik ben ervan overtuigd dat de heer Sellier naar het voorbeeld van zijn voorgangers ook nog bereid is gedurende enkele minuten eventuele vragen te beantwoorden.

De heer R. Matthijs (Gent)

We krijgen hier de indruk wanneer wij de verschillende lezingen totnogtoe hebben gevolgd dat men meent dat het probleem van de cultuurbevordering te kunnen oplossen door het creëren van zalen, door het bespreken van de modaliteiten bij het oprichten van zalen en 'Mehrzweckhallen', van 'Maisons de la Culture' enzovoort, m.a.w. door het bespreken van de problemen die verband houden met de infra-structuur van geheel het geval. Maar totnogtoe heb ik tevergeefs iets willen vernemen over wat men doet om het publiek naar die zalen te brengen, m.a.w. wat wordt er gedaan in deze verschillende landen om het publiek rijp te maken om deze verschillende zalen te gaan bezoeken. Er stelt zich volgens mij hier een psycho-pedagogisch probleem, dat misschien moet aangepakt worden reeds van in de scholen om de mensen diets te maken dat er een cultuur bestaat die zij kunnen gaan konsummeren in deze verschillende zalen, want zolang zij daar niets over medegedeeld krijgen geloof ik dat er veel kans bestaat dat deze zalen leeg blijven. Het is niet met de oprichting van luxueuse en mooie zalen, dat men ze daarom vol zal krijgen met belangstellend publiek, m.a.w. wat wordt er gedaan om de cultuur-konsumant zoals Prof. van Mechelen het gisteren betiteld heeft, te vormen.

Prof. dr. M. Loeys

Uw opmerking, Mijnheer, is ongetwijfeld op haar plaats. Nochtans zou ik willen opmerken langs de kant van de organisatie van dit colloquium, dat wanneer wij in deze dagen aandacht hebben gevraagd voor de kulturele centra - voor wat wij ook kunnen noemen de kulturele infra-structuur - er op geen enkel ogenblik een onderschatting aanwezig was van het probleem dat zich ook stelt langs de kant van de vraag. Men zou het zo kunnen stellen dat de infra-structuur een belangrijk aspekt is langs de kant van het aanbod van cultuur, en ik geloof dat het ook op zichzelf niet zonder betekenis zou zijn om ook de vraag levendkg te maken, maar ik ben het volkomen met u eens dat daarmee niet de oplossing, althans niet op een direkte manier in de richting van de vraag kan bekeken worden. Ik wilde dit alleen maar voorafgaandelijk zeggen. Het is natuurlijk de bedoeling dat de heer Sellier uw vraag zal beantwoorden.

J'espère que monsieur Sellier a bien compris la question. Peut-être que vous pourriez répondre dans le sens de ce qu'on a envisagé en France, ou comment vous, en tant que français et parisien, envisager la chose.

L'action d'information qui est l'action de base pour attirer le public se fait à deux étages : d'abord en profitant des groupements existants, que ce soit dans les usines, que ce soit dans les professions il existe toujours des comités d'entreprise, ou des syndicats qui ont une certaine vocation culturelle ou qui ont parmi eux des gens qui s'occupent de questions culturelles et que ne demandent le plus souvent qu'à être aidés. La première démarche est donc de contacter ces personnes, de leur exposer ce que font la maison de la culture et les centres et de les y intéresser. Ils sont les premiers relais.

La deuxième démarche est d'aller là où sont les gens, et ce sont des équipes d'animateurs, de comédiens, ou de musiciens qui se déplacent. Certaines expériences ont été conclues. On a exposé dans les cantines des Usines Renault à Paris des toiles sorties des musées d'arts, on est allé faire des concerts dans certaines cantines et certains comédiens vont y présenter des extraits de pièces, vont y parler surtout. Car il ne faut pas bomer l'effort à des présentations qui seraient impersonnelles. Il faut plutôt créer un contact, provoquer des questions. A Bourges, en particulier, Monnet, le directeur, a visité avec ses comédiens toutes les usines, et, profitant des moments de détente, ils disaient avec les ouvriers et les cadres et jouaient une courte scène. C'est par ce contact humain que l'ouvrier, s'aperçoit que le théâtre, au fond n'est pas quelque chose d'hérétique qui le dépasse, mais quelque chose qui peut lui plaire et qu'il aura ensuite envie d'aller voir. Dans d'autres villes la même démarche a été faite avec des concerts.

De heer K.J. Geirlandt (Gent)

Ik zou aan de heer Sellier alleen maar willen vragen wat de bijdrage is die zulk een adhérent levert aan zo'n kultuurhuis, om te weten of de democratisatie van de cultuur ook geldelijk kwordt uitgedrukt.

Comme nous étions dans un domaine expérimental, dans les quatre maisons de la culture qui fonctionnaient, les associations des gestion et les directeurs ont été laissés libres de choisir en commun accord le taux des cotisations. Certaines ont choisi un taux de cotisation très bas, 3 F pas an. Ce fut le cas de l'Est Parisien et de Bourges. Pour ce prix-là les adhérents avaient droit à une réduction très sensible, à l'ordre de 40 à 50 % sur le prix des places normal, avaient droit à la diffusion d'un bulletin qui les tenait au courant de toutes les activités, avaient droit à des quantités d'avantages. D'autres maisons sont allés à des prix beaucoup plus élevés = 10 et 15 francs. Les deux raisonnements peuvent se défendre, les uns veulent que cette cotisation ne soit pas

une barrière, d'autres pensent que la culture ne doit pas donner l'impression d'être distribuée au rabais. Au bout de six mois d'expérience il est assez symptomatique que ceux qui l'avaient fixée à 10 F nous ont proposé de la réduire à 5, et que ceux qui l'avaient mise à 3 F ont proposé de la remonter à 5 F, sans s'être concertés.

Toutes les manifestations des maisons de la culture doivent être du meilleur niveau. Le public qui va dans une maison de la culture doit voir la Comédie Française, ou l'Opéra sans trouver une disproportion entre les qualités de cette manifestation et de celles qui lui sont offertes d'habitude.

Partant de ce principe, il faut reconnaître que les réalisations d'amateurs sont de niveau variable, elles dépendent, étant donné qu'elles sont faites par des bénévoles, de ce que valent les gens qui, à un moment donné, pour une réalisation donnée, se sont réunis. Mais le jour où les amateurs ont créé localement quelque chose qui est de grande valeur, qui présente un intérêt culturel, le lieu idéal pour qu'ils puissent présenter cette réalisation à un public déjà groupé, c'est la maison de la culture. Et dans la programmation d'une maison de la culture, les réalisations d'amateurs, les réalisations locales quand elles ont cette valeur sont toujours acceptées.

De heer Geirlandt

Ik zou nog één kleine vraag willen stellen aan de spreker : wat is de budgettaire interventie van de staat, met percentage uitgedrukt, in de onkosten van zo'n 'Maison de la culture'.

Dans une telle maison de la culture le fonctionnement est basé sur trois sortes de ressources : des subventions d'abord qui sont de deux, origines provenant de la municipalité, et de l'état, dont les apports sont égaux. Nous sommes en effet dans un domaine de parité complète pour éviter deux dangers, celui de dirigisme d'un état qui voudrait mettre la main sur la culture, celui de démagogie, électorale ou autre, de la municipalité. Enfin la troisième source de financement manifestations.

En gros sur un budget les pourcentages d'apport sont de 20 % pour les revenus de la maison, cotisations et services rendues aux adhérents, et 40 % pour la ville et 40 % pour l'état.

Prof. dr. M. Loey

Dames en Heren, mag ik dan voorstellen dat wij onze activiteiten van deze voormiddag hiermee zouden besluiten, ik vestig nog even uw aandacht erop dat het deze namiddag te 15 u. verder gaat met een voordracht van de heer Abercrombie, en met daarna de sektievergadering die in aansluiting daarmee hun activiteiten zullen beginnen.

Nogmaals beste dank aan de sprekers van deze voormiddag, vielen Dank, Herr Direktor Krahé, tous nos remerciements, Monsieur Sellier.

Dank ook u allen die hier aanwezig zijt geweest en onverminderd van uw belangstelling blijkt geeft.

N. Abercrombie, Secretary General of the Arts Council of Great Britain, tijdens zijn rede. Verder bemerkt men van links naar rechts de Heren P. Rock, Directeur Generaal M.N.O.K., P. Knaepen, voorzitter van de Kultuurraad voor Vlaanderen en M. Grijpdonck, Inspekteur Generaal voor kulturele aangelegenheden.

Bibl. Univ.
GENT

cultural policy in great britain

n. j. abercrombie

Dr. P. Knapen

Dames en Heren, Geachte vergadering, mag ik deze zitting voor geopend verklaren en vooreerst mijn vreugde uitdrukken over de organisatie van dit colloquium over kulturele centra, een zo belangrijk onderwerp waarna, mag verwacht worden dat dit de inzet om hier in ons Vlaanderen een degelijke infrastructuur te krijgen in de toekomst voor de kultuurspreiding. Wij leven in een tijd van techniek, en het is door technische storingen dat de heer Abercrombie niet is kunnen optreden in de voormiddagvergadering, en dat er hier een verschuiving heeft plaats gehad.

Van harte heten wij de heer Abercrombie welkom, en danken hem naar Brussel gekomen te zijn om zijn bevindingen weer te geven in verband met het gegeven onderwerp, waarna mag verwacht worden dat dit de inzet is om hier in ons Vlaanderen een degelijke infrastructuur voor de kultuurspreiding te krijgen in de toekomst. Het is wel prettig, dat nu wij reeds iemand uit Nederland, Duitsland, ons eigen land en ook Frankrijk gehoord hebben, ook iemand aan het woord krijgen van over het kanaal, waarmee wij toch altijd innig verbonden geweest zijn, al is er dan ook een duidelijk onderscheid en vinden wij bij diegene van Groot-Britannië een sterk personalistisch en individueel gevormd karakter. Daarom is het des te gelukkiger dat wij thans deze zienswijze zoals ze daar gehuldigd wordt, kunnen toetsen aan de opvattingen die op het vasteland opgang maken.

De heer Abercrombie, Secretaris-Generaal over wat ik zou noemen een Kultuurraad van Groot-Britannië, is zeker de geschikte persoon om dit referaat te houden.

Om te beletten dat vragen gesteld worden buiten het objekt van dit colloquium kunnen wij nu reeds aankondigen dat er nog twee colloquia zullen doorgaan en gepland worden voor de toekomst. Een over de kulturele konsulenten en funktionarissen, de animators van dergelijke centra, en één over economische en planologische aspecten van kulturele centra. En ik mag daar wel aan toevoegen: financiële aspecten, want per slot van rekening zal het daarop uitkomen, Professor Van Mechelen. Ik denk dat dat kan ook een zeer belangrijk colloquium zal zijn, van waaruit de nodige druk zal uitgaan om de financiële middelen te bekomen om een degelijke infrastructuur uit te bouwen.

We zullen dan ook verder geen tijd verliezen en het woord verlenen aan de heer Abercrombie.

De heer N. J. Abercrombie

Mr. President, Ladies and Gentlemen,

My subject is the cultural policy of Great Britain, and I must start historically. The cultural policy of every European country, in which please, may I include Great Britain for the purposes of this afternoon's discussion, stems from patterns of patronage which were established in the last century, the nineteenth century. These patterns were modified more or less drastically, by the first and the second world wars successively. But the basic pattern of the 19th century, the pattern which followed the European revolution, was shaped by the cultural realities existing before the revolution. And the cultural reality before the revolution was itself the product of the Middle ages, we don't go further back, the Renaissance and the Baroque and Rococo periods.

Great Britain, or in this context I prefer to say England, was no exception to the general law of European development. At the time of our British industrial and political revolution about 1830, we no longer had any important tradition of patronage of the arts by the church, by the crown (or the state), or by any other public agency. We had, however, a free, rich and educated public to support the theatre, music, literature especially, and the visual arts, on a more or less commercial basis as befitted the country which Napoleon called "a nation of shopkeepers". Thus when the romantic movement and, in parallel with it, the dawn of civic conscience came to Great Britain, this new approach to culture did not take over defined responsibilities already clearly understood, responsibilities of the state, the church,

the great families, the castles, the free cities; there was no such thing. The new approach to the life of culture during the 19th century in Great Britain took over a commercial market.

In the development of public support of the arts in Great Britain there is one great date, 1824, when the government purchased the art collection of a rich man called Angerstein for a few thousand pounds, and made it the nucleus of the National Gallery in London; but this was a pure accident, there was no question of cultural policy behind that decision. The Houses of Parliament were burnt down in 1834, and when the designs were made for rebuilding the Houses of Parliament in Westminster a public competition was held for artists to paint mural adornments in the corridors and chambers of the new building. This again was a pure accident, due to some nameless but enthusiastic connoisseur who happened to be awake when the subject came up for debate.

The beginnings of a policy may be seen in the efforts towards improving the education of the new industrial proletariat, which were sponsored by rich private individuals of liberal sympathies with only grudging and belated support from public institutions. The men themselves however, the liberal philanthropists were practically an institution, and can certainly be regarded as public figures. In the process of development of national education they incidentally paid great sums of money themselves, and persuaded other people to spend money, on museums, which included art galleries, as ancillaries to education; so the National Gallery was not alone, galleries sprang up in the principal provincial cities. This was a direction for the first time of a cultural idea; but the performing arts, music and theatre and the work of living, contemporary British artists in the visual arts, remained in hands of the market. It is easy to suggest reasons for this. The "market" still worked pretty well. Artists engaged in the theatre, the lyric theatre and painting and sculpture were not, for the most part, very respectable people, and therefore did not so readily attract the beneficence of liberal philanthropists. Finally the national tradition was not at that time created.

A second revolution, the prolonged social revolution of the 19th century, was marked and symbolised by an ever-increasing load of responsibility falling on the municipal authorities and the other local authorities over the country. The responsibility of the central government, during this period of our history increased relatively little. This was of course, for us islanders, a bastion of liberty. The powers of the central government must be circumscribed, and if possible diminished, in order that the people may be free. The powers and responsibilities of the local authority may be permitted to grow with less danger. So, from the fiscal point of view, the income tax and the customs duties which were the mainstay of central revenue were kept low. The rates, that is the local tax imposed on real property, the rates which are the

mainstay of municipal revenue rose in the 19th century very steeply indeed. This was mostly for purposes of public health, police, and education (primary education, for literacy). But during the century local authorities were more and more encouraged, and by their growing finances enabled, to start patronizing the arts. At first, of course, this was only in the field of museums and art galleries containing masterpieces of former times. About the end of the 19th century some of the richest cities began to develop what had hitherto been their town bands, their - what is the French for it? musique de la mairie - I don't know - to develop these into civic symphony orchestras for purposes of civic prestige. For this purpose they had enthusiastic support, which was quite indispensable from an economic point of view, from enlightened and artistic citizens in their private capacities.

None of these ventures historically was a permanent success, though they started venerable local traditions which bore fruit later.

It was not until after the second World War, when Great Britain had for the first time a socialist government with power, that the municipal and other local authorities were empowered to subsidize entertainment without qualitative restriction of any kind and with relatively generous financial limits.

This potentially decisive step forward was taken in 1948. The central government had meanwhile adopted an equally revolutionary posture for state activities, two years earlier. I must here explain that the outbreak of the Second World War in 1939, with its effects on civilian movement, with mass transfer of populations from the capital into the country-side, and with almost total mobilisation of personnel and material resources throughout the country, had plainly threatened to destroy in a moment the whole business of entertainment and the whole life of the arts in Great Britain. This threat was seen just at the time when the requirements of national morale equally plainly called for particular stimulus.

The government therefore, in 1939, as a deliberate war measure, set up two agencies to take over the job of entertaining the people: one to entertain the armed forces, and the other, with which I'm concerned now, to entertain the civilian population.

This latter organisation was called the Council for the Encouragement of Music and the Arts, C.E.M.A. (or CEMA) for short, a well-known name in England, still surviving in a curious inversion, "Amec", as the telegraphic address of my office.

Cema organised on a national basis the provision of plays, concerts, opera, ballet and art exhibitions touring round the towns and, so far as conditions permitted, the villages throughout the country, often improvising from little or no foundations, always inventive, imaginative, and imbued with the greatest keenness of spirit.

When the war ended the Labour government took the momentous decision not to abolish CEMA along with the other war-time agencies, but to embody it under Royal charter as the Arts Council of Great Britain, for the purposes now of improving the standards of execution of the fine arts in Great Britain and improving the accessibility of the fine arts to the people, two objects which, as you have all immediately realized, are seldom not in conflict. For these purposes the Government makes an annual grant from the Exchequer (the central Treasury), derived from national taxation.

Broadly speaking then, there are two sources of revenue, and therefore of existence, to support cultural policy in Great Britain.

First, local authority funds, the total amount of which could in theory now rise to some 50 million pounds a year. In practice they provide about 3 million pounds a year for entertainment, and you may suppose that this entertainment is not all what we should call cultural in the better sense. Secondly, central, funds now providing about 3 million pounds a year, though increasing every year, and, I hope, soon to increase dramatically: these funds are mostly disbursed in favour of the performing arts.

I leave out of account, though I must mention them for the honour of my country, further sums, amounting to perhaps twenty million pounds a year or maybe much more - this is not an easy figure to analyze - which are spent on the artistic side of national education. Indeed there is a contrast, which we have often noted, between the relatively vast efforts devoted to educating our children for a full cultural life, and the very small public subsidy for giving them an opportunity to live a full cultural life when they are grown up.

You will have understood from my history lesson, for which I apologize - it is now at an end - that this is a legacy from the days when the performing arts in Great Britain were a lucrative business, a profitable business, for private entrepreneurs.

So far I have, as you have noticed, talked chiefly about public policy for the support of the arts as a matter of subsidy for the running costs, the current expenses of artistic enterprises; a matter of annual income and expenditure.

We can conclude that public financial support, both central and local, so far as directed towards the encouragement of the best standards of performance, is at the rate of less than two shillings, or, say, about 10 Belgian francs a year per head of the population: that is the public subsidy for the arts in Great Britain.

Perhaps the saddest thing about this figure is that it has to include any money spent on the infrastructure of the artistic life of the nation. There is no separate capital budget. The British fiscal system, which was created by Gladstone in the second half of the 19th century, has

this extraordinary feature that all public accounting is on a basis of annual revenue. Any capital expenditure incurred by a public authority must be fully amortised, and grants must be calculated so as to recoup all capital expenditure, with interest, out of the revenue. The result has been that only the richest municipalities can build theatres or concert-halls without being obliged to charge crippling rents to their tenants, which indeed they may of course, if they are so minded, pay themselves in the form of an annual grant in support of the enterprise. London, with almost untold wealth, was able to build the Royal Festival Hall on the South bank of the Thames out of current annual revenue, but this is not a possibility for other authorities. One exception to this rule has been made in the case of the National Theatre, which is to be built close to the Royal Festival Hall, nearly opposite the Houses of Parliament, with direct capital assistance from the Exchequer. This enables London to plan a grandiose, even a splendid, cultural enclave which in a few years' time will contain Royal Festival Hall, two new concert halls of smaller size, the National Theatre with one or two auditoria for experimental work, a new opera house, and a fine new art gallery which my office will be privileged to organize and operate. Outside London the case is quite different, though projects exist for Edinburgh, Manchester and for some smaller towns of a similar congeries of artistic buildings on a smaller scale, and we have at the present time strong hopes of improving the outlook of the Government towards this sort of thing. In this field, in England perhaps even more than in France, everything depends on local initiative. I do not think this is a bad thing for my own people; our historic liberties depend on strong local traditions of independent activity. And with us it is a reproach if a cultural development bears the stamp and hallmark of Westminster or Whitehall, rather than the local image. The efflorescence of provincial artistic life depends on the toughness of its local and regional roots. I seem to remember saying in last years' Annual Report of the Arts Council that springwater tastes better than water which comes through a pipe. These images are familiar. We still, however, in my country have to persuade the central government to endorse and to foster and support the best local initiatives outside London, and this is certainly a chief forward direction of policy at the present time.

As things are now, and without any appreciable help from the centre, some limited progress has been made already on the infrastructure. I may mention here some examples. A first point which I must make is that each of these examples is unique, and each may be said to differ from every other in at least some important respects. Thus at Chichester in Sussex a beautiful new theatre has been built in the modern style, modelled on the new Shakespeare Theatre at Stratford, Ontario (in Canada) with seating round three sides of the stage and no

curtain, no proscenium arch, and a sort of skeleton equipment which M. Sellier was describing to you this morning, a ceiling of naked girders on which anything can be hung. Here at Chichester for several years the embryo of the National Theatre Company has played summer seasons with Shakespeare's Othello, Uncle Vanya by Tsjechow, Show's St Joan, a new play about Pizarro which rivals or challenges St Joan itself, other revivals etc. I mention the titles of the plays because I ought somehow to give you some impression that the standard of work done at Chichester has been of the very highest quality to be found I believe anywhere in the world today. With this brilliant company led by Sir Laurence Olivier, and with a short season in the summer on the South Coast, the Chichester theatre has managed to survive economically without subsidy. The building for which the site, and the site alone, was given free by the city, has been paid for by private subscription. Obviously this does not constitute civic theatre at all, and furthermore the audiences have consisted in a large part, perhaps a majority, of enthusiastic pilgrims from distant parts rather than of local residents. At Coventry and at Nottingham industrial towns have built new theatres in the last decade, new theatres of very good design though less advanced than Chichester: these theatres are let to resident repertory theatre companies, playing all the year round a balanced and interesting programme of plays, often achieving a level of brilliance in performance. Local audiences are good, especially at Nottingham which played in its first year to 80% of the seating capacity of the house throughout the whole year. The grants made by the cities of Coventry and Nottingham to these two companies are quite insufficient, and without the help which my Council is able to give them they would collapse at once. At Oxford there is quite a different sort of example: the university possesses a new and recently improved theatre, which it lets to a resident repertory company for those periods of the year when it is not required for university purposes. This company, the Meadow Players, does boldly experimental work of a fine professional standard and also tours other provincial theatres when they can't use their own. The pattern of financial support in this case is interesting because the university, the city of Oxford and the Arts Council all contribute to the subsidy. A similar consortium exists at Bristol where the university, the city and the Arts Council support a first-class company with two theatres, and a drama school, which is a very good drama school. There is also a University faculty of drama, and a local Arts Centre. This is probably the outstanding example of planned coördinated effort at present in Great Britain. It is already giving excellent results in the work done, both in vitalizing the cultural life at Bristol which hardly existed ten years ago, and in establishing a pattern of standards and performance for other professional companies in England. In this case a beautiful theatre dating from the 18th century has been bought by the city, and is beautifully maintained, and leased for a very small

rent to the Bristol Old Vic company. This is a highly specialized case of peculiar interest. The Bristol Old Vic company, for those of you who follow English theatrical affairs, is only the nominal successor of the Old Vic in London. The real phoenix that has risen from the ashes of the Old Vic is, of course, the National Theatre itself.

We may take it that about a dozen new theatres of merit have come into existence outside London since the war and another half dozen at least are now building or will soon be put in hand. But all this is the result of unplanned local initiative. I do not think a British Government will ever enforce a national plan in this matter, but it is possible that the Government may be brought to give financial help from the Treasury on a planned basis, e.g. by offering capital support only in cases where the local initiative agrees with broader national requirements. Thus for example I suppose a British Government would be more likely to assist the building of a new theatre in Norwich, which is in the centre of an area at present culturally desert, than to help to build a new theatre in Surrey where the situation is already much more favourable. Comparing the progress made in the provision of theatres, other cultural building projects have been and are very few indeed. I thought until this morning that this was because the English have built up a tradition of excellence in the theatre, including writers, actors, designers and producers, and that in the other arts, especially in music, we were still backward as a people and consequently unenthusiastic. When I heard M. Sellier this morning I realised that this is not an insular phenomenon. The idea of true cultural centres in our times is almost unknown outside a small circle of forward looking individual people. I have mentioned already the exceptional development in London and the future prospects for a few other large towns, but these are not homes, these are not *maisons de la culture*, they are aggregations of likeminded buildings if I can so express myself. Beyond that nothing exists except what we call art clubs and, perhaps in a misleading phrase, Arts Centres, normally improvised at small cost by slight adaptations to existing buildings and run by keen local amateurs with only a minimum of help from any public source. These admirable activities are perhaps culturally significant rather as fostering an informed and critical audience than for the value of their creative work.

Now, if I have given you a rather confused account of British cultural policy, this is perhaps not altogether my fault, because British cultural policy, so far as it exists at all, is itself extremely confused and fluid. But I would now like to tell you more briefly about the contribution of the Arts Council of Great Britain to the development and execution of cultural policy. Here I hope I shall be as clear as our very precise function itself. As Secretary-General, I am the executive servant of a Council, not of Her Majesty's Government, I left the civil service of the Crown in order to become Secretary-Ge-

neral of the Arts Council. This Council consists of some 16 members, individually appointed by the government for the purposes that I have already described as laid down in our Charter. The Council receives a grant from the Exchequer, and we must account for all expenditure to the Treasury. But no Government and no Minister has ever attempted to dictate to the Council how the money should be applied to our purposes. Our purposes are given, the money is given, but the policy for applying the money to the purposes is entirely independent; the Council is not answerable to any other authority for this. The members of the Council are in part wellknown artists—painters, sculptors, actors, writers, musicians or critics of academics of known expert status in the arts, and for the rest experienced men of affairs with only a general or amateur concern in artistic matters. Members of the Council serve for a few years each at a time, so that the composition of the Council is gradually self-renewing. The Council appoints panels of experts, panels of specialist advisers to keep itself in touch with every facet of cultural life in the country in each of the main divisions of the arts. The membership of these panels is constantly and rapidly renewed and always manages to represent the widest possible cross section of taste and style. Happily service on one of the panels of the Arts Council is still regarded by most young and even middle-aged artists as a good thing. If ever they should begin to feel that it was not especially honorific and interesting to serve on our panels we should be in a bad state. To carry out the decisions of the Council I am assisted by a full-time staff in five main departments: music, including the lyric theatre, drama, visual arts, poetry, and finance. The director of each department is an experienced professional man; an accountant, a painter, a producer, an orchestral musician and a poet. That is literally true. Each of them has a liking for administrative work and is happy to serve the Arts Council. They spend a great deal of their time in travelling; so do I. We find this by experience more efficient, in our own conditions, than relying upon resident representatives in the different parts of the country. I must for the sake of completeness, even at the cost of a little confusion, say that in Scotland and in Wales there are independent committees modelled exactly on the London pattern, who are in a state of partial autonomy and partial dependence on London. I won't take the matter further than that, it would be too complicated.

So much for the organisation; now to report quite briefly, what we do with this. We are always ready to give advice, free, to anybody in Great Britain who asks for it, on any cultural or artistic matter: this probably takes up more of our time than it should. Put that aside, as possibly unremunerative effort. Apart from that we are ready to give financial support, not yet to develop the full potentialities of an enterprise, but at least to keep an enterprise alive, where it is not run for commercial profit, and where the standard of the work and the other conditions are in our judgement such as accord with our main objects of improving the standard of execution and improving the ac-

cessibility of the arts to the people. Under this latter head of accessibility we will not give financial help to performances organized for exclusive groups or chapels of any kind. On the other side, improving the standards of execution, we will not finance, or assist in the financing of, any enterprises which cater for a second-rate level of public taste. On the other hand we exercise no moral censorship, still less any political censorship: and once we have taken an enterprise into association we expect it to be run as an independent unit. We insist on seeing all their accounts, we insist on being allowed to attend meetings of their boards of management, and if the standards of work fall, or if it proves that the enterprise must fail for total, unavoidable lack of local support, or if in other ways the thing is a failure, then we will withdraw our association. In the meantime, however, they must run their own affairs: we do not dictate their policy or their methods or even their limitations. In two instances we do provide cultural manifestations ourselves: first, in travelling art exhibitions, and art exhibitions in London; and secondly a sort of miniaturized opera which goes round as it were on the tumbrils of the ancient actors, and performs with one piano and half a dozen singers in the remotest parts of the country, so that at least they can have some idea of what opera would be like if they had ever any chance of seeing and hearing it (otherwise than on the television). Apart from these two exceptions, we always work through existing enterprises of an autonomous and independent character. The most glamorous and expensive of these is of course the Royal Opera House, Covent Garden, the Rome of the Royal Ballet as well as of the Opera now, under the direction of Georg Solti, attaining a standard of excellence which it has hardly achieved before. We subsidize Covent Garden very simply, by paying the institution almost a pound for every pound that it takes by sale of tickets. It is no secret that this scale of subsidy is proving insufficient, but that is the way it is at present time. We use all our influence to help the efforts of Covent Garden and the Royal Ballet to improve their own standards. This is hardly necessary, they do it themselves. On the other hand we exercise constant pressure to insure that both these enterprises will visit the provinces fairly frequently and regularly. The whole thing at the moment costs nearly one million pounds a year, or one third of our total grant; I believe it to be well spent. Besides this international house we support the English language Opera Theatre at Sadler's Wells, and we make them tour too. They require a higher rate of subsidy but a smaller figure in total. We contribute towards the support of the five Symphony Orchestras based outside London. These are organised on a permanent basis; the London orchestras are not, but we are planning to improve the organisation and operations of the London orchestras, so that they shall enjoy conditions of work comparable with the fine standards of performance that they manage to produce.

We support scores of more modest professional musical enterprises and lyric theatre enterprises on a smaller scale; and we spend large sums in helping amateur musical groups to improve their standards by working with professionals.

As for drama, we give massive support to the National Theatre and the Royal Shakespeare Theatre, and we make them tour the provinces as well. We also help to keep alive another ten companies of national importance, and perhaps fifty smaller repertory companies: we are achieving success in improving standards all round. We believe we are on the verge of a very great step forward, almost an explosion in the English theatre world. In drama too, more than in music because of the English bent for the theatre, we help aspiring authors, directors, designers and managers individually by personal grants of money. We are starting a similar individual grant arrangement on behalf of promising poets who have not yet succeeded in becoming established, and are engaged in occupations which make it nearly impossible for them to attend to their poetic muse. In the visual arts we obviously help living British artists by buying their works and by forming them into exhibitions which we tour throughout the country constantly, so that the works are not only paid for, but seen, and by a very wide public. With this policy, and by mounting special international exhibitions in Edinburgh, London and the other principal towns, it is clear that we are doing more to educate public taste in England in matters of painting and sculpture than can ever be done by static art galleries. This part of our work costs much in personal effort, but relatively little in cash, because our exhibitions are well attended by people who pay to come in. (This led to my being caricatured last year in the posture of a little man in black coat and striped trousers handing a cheque for a thousand pounds to an Italian tenor, with a proud smile, while dropping a penny into the palm of an impoverished painter behind my back.) An exhibition of Picasso's paintings some years ago made such a profit that we have a substantial fund for special art projects derived from this single source, which we have recently been able to use to buy a number of recent sculptures by Henry Moore which we are now showing in the principal centres of the provinces. That is the best kind of subsidy.

I could naturally continue this catalogue of examples almost indefinitely, but I think I've said enough to show the general characteristics or pattern of our work. Each year this work grows, as may be most clearly seen from the fact that our annual expenditure has doubled in the last five years. We are now eighteen years old.

I will conclude then by briefly suggesting the ways in which I think we shall develop further in the next five or ten years, and here when I say "we" I do not only mean the Arts Council, but Great Britain as a cultural entity. Our support to the theatre and the general excel-

lence of the theatre will increase and improve at a greatly accelerated speed, until we in the Arts Council will be spending more on the theatre than on music. In music we shall improve the conditions of work of our chief metropolitan orchestras so that they will no longer envy the lot of their colleagues in the great orchestras of Europe. We shall rationalize and develop the provision of buildings for artistic purposes throughout the country, and I have no doubt that we shall evolve units of infrastructure which will bear some sort of comparison with the cultural centres to be found, as M. Sellier was saying this morning, in France. Finally, we have to extend our operations in the field of youth, so that the artistic education of our people is as professional as their education is in scientific and technical matters. In my judgement, however, all these developments will only be assured so long as the Arts Council remains completely free from governmental control of policy, while continuing to receive increasing grants of public money.

Dr. P. Knapen

Wij danken de spreker voor zijn overzichtelijke uiteenzetting en de evolutie die de kulturele bedrijvigheid in Groot-Brittannië gekend heeft. Hij is bij ogenblikken zelf zeer ver terug gaan grijpen om des te duidelijker aan te tonen hoe in de laatste jaren meer en meer activiteit zich ontwikkeld heeft en welke dan in het bijzonder de taak geweest is van de raad waarvan hij Secretaris-Generaal is.

Wij feliciteren de heer Abercrombie van harte met zijn uiteenzetting en danken hem voor deze toelichting die zeker aanleiding zal geven tot verdere bespreking in de verschillende discussiegroepen. Het is namelijk zo dat thans een paar vragen kunnen gesteld worden, maar dan zeer dicht bij het onderwerp. De hoofdbedoeling is echter ons zo dadelijk ons te begeven in verschillende discussiegroepen.

De heer A. Goris (Antwerpen)

Een kleine reactie bij mij bij de aankondiging van het tweede colloquium.

Als wij het cultuurleven een beetje willen demystifiëren, dan dunkt mij toch die terminologie die van de sociologie komt misschien wel voor de insiders belangrijk, maar als we in de openbare opinie verschijnen met onze affaire dan wordt ik bang. Als ik uit mijn horeca-bedrijfstak wordt gedreven door een andragoog en ik moet als een doorsnee-konsument van cultuur een museum binnen, dan wordt ik bang en dan blijf ik thuis. Ik geloof dat wij daar toch naar een andere terminologie moeten zoeken.

Dr. P. Knapen

Mijnheer Goris, u zult dat later wel kunnen uiteenzetten, maar dit is nu wel naast de kwestie, meen ik.

De heer J. Pauwels (Mol)

Zijn er in uw land ook pogingen gedaan of initiatieven genomen in verband met wat u juist noemde de opvoeding voor de mensen die men hier nog al eens een paar keer genoemd heeft konsumenten van cultuur. Ik bedoel dit: wordt er in uw land misschien meer aandacht besteed aan de creatieve deelname van wat men hier de konsument noemt aan die cultuur. Want de konsument zal toch vast en zeker moeten bepalen wat die cultuur is. In verband met leesclubs denk

ik hier zo aan liefhebberstoneel, dat ook wel niet zo grandioos hier naar voren gekomen is, maar waar bijvoorbeeld in plaats van publieke voorstellingen dan toch de beschikking zou gegeven worden van zalen zonder publiek eventueel, van studio's dus eerder. Dus in het algemeen een creatieve deelname van de mensen aan de cultuur. Niet zozeer een konsument zijn dan wel een creatieve deelname.

I touched a little on that point in my talk. Clearly the value of amateur activities, in the production of plays and the making of music for example, is of the utmost value also to the professional life of the arts in the country, because it creates an audience which is so much better for the professionals to perform before. Secondly, and more important, this participation in the life of the arts by people who have to make their living otherwise and therefore cannot attain a professional standard, is one of the most important and valuable features of modern life and will become more important if, as we hope leisure, becomes greater. I have found, and I believe it is also the experience of the Ministry of Culture in France, that it is best to leave amateur enterprises to their own splendid enthusiasm and abilities, which achieve the results they seek, rather than to subsidize them directly as though they were professionals who had to make their living. This is a difficult question of policy. I've tried to make clear the attitude we take in my country.

De heer W. Tillemans (Antwerpen)

Mag ik U vragen welke plaats de beweging van Arnold Wesker met 'Centre 42' inneemt op het ogenblik in de toeneemende spreiding en de kultuurspreiding in Engeland? (Cfr. het artikel van de vakbondsbesluiten omtrent de spreiding van de cultuur onder de arbeiders.)

Arnold Wesker's movement has not yet taken place. He has a plan and he has made an appeal for funds with which he might carry out that plan. The plan is to establish a centre of professional work, theatre in the first instance, possibly music next, or visual arts, in London, from which he would export festivals to individual towns where the trade-unions, the syndicalist authorities asked for them. He also has in mind very strongly that as soon as possible all artistic performances should be free to the people, as the national museums are free. I think I have been fair to his plan. Now Arnold Wesker is of course a very fine playwright, and he has supported his own ideas already substantially from the money he made out of his play 'Chips with Everything'. I think he intends to take his next play out with his organisation to pro-

vincial towns. He is a man of enthusiasm and of burning (but I believe confused) ideas in the matter of patronage and organisation.

De heer Tillemans

Kunt U mij soms zeggen of er in Groot-Brittannië met de nieuwe Labour-regering iets in dit opzicht zal veranderen en waarom de huidige Britse regering totnogtoe zo weinig belangstelling heeft gesteld (getoond) voor kulturele problemen?

It might be true to say that the British Government had no interest at all in cultural matters, or rather in artistic matters, until after the Second World War. Since then, from taking no interest, they have at least gone so far as to increase their monetary measure of interest from nothing to three million pounds a year, and that grant is still increasing, this maybe slow, but it is at least progress: and I did, I think, suggest in my talk that nobody would be more sorry than I if their interest took any form other than financial. I do not wish the Arts Council to receive dictation in matters of artistic policy from the Government of the day. I think that the Labour government will wish to increase our rate of grant, possibly more than the Conservatives, because they have to show particularly willing since they are new; I do not believe that there is anything in either Socialism or Conservatism which is either in favour of or against the arts.

Dr. P. Knapen

Ik denk dat wij deze vergadering dan kunnen besluiten, om ons zo spoedig mogelijk naar de discussiegroepen te begeven.

Laat mij dan tot slot gans van harte de spreker danken voor zijn zeer interessante uiteenzetting en hem welgemeend zeggen, wat zelfs een Vlaming kan zeggen die geen Engels kent: I thank you very much.

Volksvertegenwoordiger B. van Hoorick leest de discussiebesluiten voor van de groep "Kulturele centra en gemeentelijke politiek". Naast hem bemerkt men de heren P. Rock, Direkteur Generaal M.N.O.K., Zijne Excellentie R. van Elslande, Minister van Kultuur, Prof. F. van Mechelen, voorzitter van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Prof. M. Loeyens en M. Grijpdonck, Inspekteur Generaal voor kulturele aangelegenheden.

Bibl. Univ.
GENT

besluiten van de sekties

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN BIBLIOTEEKEN

Onder voorzitterschap van de heer J. TORFS, directeur der stedelijke bibliotheek van Mechelen. De sekte Biblioteken meent dat de openbare bibliotheek wel degelijk haar plaats in een kulturele centrumdienst in te nemen. Een openbare bibliotheek moet omvatten :

- een jeugdbibliotheek,
- een uitleendienst voor volwassenen,
- een leeszaal met tijdschriften en referentiewerk,
- diskoteek.

De sekte meent dat een openbare bibliotheek ten behoeve van het kulturele leven van de gehele gemeenschap een grote rol kan vervullen door het verstrekken van de levende literatuur en van dokumentatie op de meest diverse terreinen.

De best geschikte vorm om dit doel te bereiken lijkt ons het oprichten van centrale biblioteken die het gehele gewest kunnen voorzien.

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN GEMEENTELIJKE KULTURELE POLITIEK

Onder voorzitterschap van de heer B. VAN HOORICK, volksvertegenwoordiger, Schepen van Cultuur van de stad Aalst.

1. De sektie drukt op de noodzakelijkheid te streven naar het tot stand komen van een werkelijke kulturele akkommodatie, in elke agglomeratie en gemeenten waar een minimumbasis van kulturele activiteiten aanwezig is. Deze akkommodatie zal naargelang de plaatselijke omstandigheden de gestalte van een kultureel centrum aannemen. Mede hierdoor blijven voor de kleinere gemeenten, die in dit geval verkeren, de nodige perspectieven open, hetzij op uitgesproken gemeentelijk plan, hetzij in samenwerking met aanpalende gemeenten. De sektie oordeelt het niet nodig het initiatief van hogere hand of het opstellen van een nationaal plan af te wachten.
2. Het kultureel centrum dient zowel open te staan voor de door de gemeente zelf in te richten manifestaties als voor deze die uitgaan van de plaatselijke verenigingen. Het centrum moet ter beschikking staan van en toegankelijk zijn voor de ganse gemeenschap, buiten enige vorm van verzuiling om, zodat het te zijner tijd tot een werkelijk ontmoetingscentrum kan uitgroeien.
3. De sektie acht het niet wenselijk algemene richtlijnen te formuleren ten aanzien van de inplanting van het kulturele centrum in de respectievelijke gemeenten, mede omdat deze zeer sterk bepaald worden door plaatselijke omstandigheden. In elk geval dient echter vermeden dat het geïsoleerd zou zijn van het werkelijke leven (bv. stadscentrum, wooncentrum, ontspanningscentrum). Anderzijds meent de sektie dat het kultureel centrum een tijdseigen karakter dient te bezitten, wat niet betekent dat het als een prestigegebouw zou worden gekoncipieerd.
4. Er dient bij de conceptie en de realisatie van een kultureel centrum uiteraard niet enkel rekening te worden gehouden met de bestaande kulturele uitingen in de lokale gemeenschap, maar tevens met eventuele toekomstige aksentverschuivingen in de kulturele bedrijvigheid. Wanneer het centrum in zijn opvatting polyvalent dient te zijn (toneel, muziek beluisteren en muziek beoefenen, teleclubs, filmvertoningen, voordrachten, bibliotheek, diskoteek, vrijetijdsbesteding, enz.) moeten een of meer ruimten op zichzelf eveneens voor verschillende doeleinden kunnen worden aangepast. Alleszins dient gedacht aan lokalen die bevoorbeeld door het verenigingsleven simultaan kunnen worden gebruikt, en die van de eventueel noodzakelijke outillage moeten

voorzien zijn (bandopnemer, projectieapparaten, epidiaskoop, enz...). Er wordt op aangedrongen dat het rijk terzake de gepaste aanbevelingen zou verstrekken aan de gemeentebesturen.

5. Ten aanzien van de financiering van een kultureel centrum en de verantwoordelijkheden welke naar het oordeel van de sektie toevallen aan de Staat wordt de wens geuit dat
 - a) de tussenkomst van het Rijk voor het bouwen op 60 % zou worden gebracht, met inbegrip van de uitgave voor de technische outillering en de artistieke meubilering (dekoratie, kunstvoorwerpen).
 - b) in analogie met het onderwijs het Rijk hetzij gedeeltelijk, hetzij geheel bewerkingskosten voor zijn rekening zou nemen, inclusief de uitgave voor het noodzakelijke personeel, van hoog tot laag.
 - c) uitgaven voor kulturele activiteiten, welke door de gemeente worden ingericht of gesubsidieerd niet langer als fakultatieve uitgaven zouden worden beschouwd.
6. De beleidsvoering vormt een probleem op zichzelf waarover de meningen in de sektie uiteenlopend waren. Nochtans wordt enerzijds vrij algemeen gewaarschuwd tegen een mogelijke willekeur en partijdigheid en anderzijds aangedrongen op de wenselijkheid van een samenspel tussen de gemeentelijke overheid en het privé-initiatief, zijnde de geïnteresseerden organisaties en verenigingen. Dit vraagstuk dient derhalve nader te worden uitgediept.

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN MUZIEKSPREIDING

Onder voorzitterschap van de heer C. MERTENS, programmadirekteur B.R.T.

Deze groep heeft vooral getracht de praktische zijde van het probleem te banderen. De besprekingen werden verdeeld over 9 punten.

1. Polyvalent gebruik van de zaal

In het gebruik van een polyvalente zaal met ruimte voor toneel, film, voordrachten, opera, music-hall en muziek schuilen heel wat gevaren. Natuurlijk kan niet iedere gemeente een afzonderlijke zaal hebben voor toneel, voordrachten en muziek. Daarom kan een oplossing gevonden worden in een interkommunale samenwerking tussen diverse kulturele centra van een gewest.

De groep kwam tot volgende konklusies :

Door de ervaring van verschillende jaren staat de groep huiverig tegenover de combinatie van bv. concertzaal en toneelzaal, van kamer-muziekzaal en voordrachtzaal.

In het algemeen kan men de akoestiek voor een zaal van muziekuitvoeringen en deze voor toneelopvoeringen niet verzoenen. Maar niets betoont ons om, dank zij de evolutie van de akoestische techniek tot een oplossing te komen wanneer deze polyvalentie beperkt wordt tot kleinere zalen.

2. Polyvalentie van het gebouw

Deze polyvalentie lijkt ons noodzakelijk op voorwaarde dat men combinaties met een muziekschool of een academie zou vermijden. Tenslotte behoort zulke school tot het onderwijs en veel minder tot de eigenlijke cultuur in enge zin.

3. Repetitielokaal - of lokalen voor het actief musiceren

Hier denken wij aan een praktisch ingericht repetitielokaal voor hen die in groep musiceren, zoals bv. liefhebberskoren, harmonies en fanfaren. Praktisch zou zulk lokaal moeten beschikken over een goede akoestiek, een juist gestemde piano voor de koren, een gezellige ruimte en eenvoudige klankinstallaties voor het afdraaien van grammofoonplaten, die als voorbeeld voor een bepaalde uitvoering kunnen dienen. Daardoor zullen deze gezelschappen niet alleen geholpen worden maar kan men hen actief doen deelnemen aan het kulturele leven van het centrum.

4. Opera en Kameropera

In het algemeen is de groep akkoord om een opera-zaal te weren uit het kultureel centrum.

We hebben in ons land reeds meer dan voldoende niet rendabele opera-gebouwen om deze voorstellingen die niet altijd van voldoende kwaliteit zijn, zelfs als gastvoorstellingen aan te moedigen. Een zaal voor Kameropera zou in sommige grote centra diensten kunnen bewijzen. Hier zou men wel tot een bepaalde combinatie van toneel en kameropera kunnen komen op voorwaarde dat beide gelijkwaardig worden behandeld en dat men geen toneelzaal bouwt waar men eventueel ook wel eens een kameropera kan opvoeren.

5. Concertzalen

De concertzaal lijkt ons het hoofdelement voor de muziekspreiding in het Vlaamse land. Een zaal voor een symfonie-orkest is alleen mogelijk in een centrum waar men beschikt over de nodige financiële middelen om een voldoende zaal te bouwen en waar men, tenminste latent beschikt over het

nodige publiek om een zaal van 800 tot 1.000 personen te vullen. Meer geschikt voor een gemiddeld kultureel-centrum is een zaal voor kamerorkest en kamermuziek. Hier zou het podium een 40 tal musici moeten kunnen verwerken terwijl de capaciteit van de zaal loopt van 200 tot 500 personen. Voor kleinere centra zou een mooie kamer-muziekzaal voor ongeveer 100 tot 250 personen goede diensten kunnen bewijzen. Wij denken dat het Vlaamse publiek rijp is voor deze fijnproeversmuziek en dat men zelfs in kleinere gemeenten positieve resultaten kan boeken. Men zou een kamer-muziekzaal kunnen combineren met een voordrachtzaal op voorwaarde dat men zou vertrekken van de muziek wat de akoestiek van de ruimte betreft. Een goede klankinstallatie kan hier eventuele akoestische fouten voor de spreker verbeteren.

6. Diskoteek

Hoort zeker thuis in een kultureel centrum. Nochtans kan men in de gemeente zelf nog overgaan tot een geografische spreiding van de be-deling op voorwaarde dat het beheer van de diskoteek centraal blijft. Hoe meer filialen hoe ruimer het repertorium. Een diskoteek moet opgenomen worden naast en als aanvulling van de bibliotheek, dus totaal gelijkwaardig met deze bibliotheek en moet onder de leiding staan van een gespecialiseerd discotecaris.

7. Klankversterking, klankweergave en radiokaptatie

Terloops werd gewezen op het probleem van de klankversterkingen, de klankweergave en de kaptatie en opname voor radiouitzendingen. Hier is het gewenst dat een radiospecialist zou gekonsulteert worden vooraleer aan de bouw van een nieuw centrum gedacht wordt. Een aparte kabine met zich op het podium, d.w.z. een modulatiekamer zou best voorzien worden. De plaats hiervan en de installatie mag niet overgelaten worden aan de willekeur van een architect.

8. Marktonderzoek

Het voorbeeld van Eindhoven leert ons dat men zich de moeite moet getroosten om na te gaan of dit centrum geen onwelkomen gast wordt en een concurrent voor andere zalen in de gemeente. Het nieuwe centrum moet een aanvulling worden en geen concurrerend lichaam.

9. Kultuurfunktionaris of organizer

Het zal zeer moeilijk zijn om voor ieder kultureel centrum een funktionaris te vinden met zin voor werkelijkheid, met organisatie-talenten en met een algemene cultuur. De groep geeft de voorkeur aan een funktionaris met organizerische, administratieve en praktische bekwaamheden boven een zogenaamd

kulturfunktionaris. De man die de praktische leiding zou waarnemen van dit centrum zou bijgestaan worden door een reeks adviseurs, zowel voor de muziek als voor de andere kunsttakken.

De funktionaris die aan het hoofd staat van het centrum moet dus voor alles een knap organizator zijn wil men eenzijdigheid vermijden. Hij moet de diverse initiatieven kunnen bundelen en ze in goede en praktische banen leiden. Van zijn organizatorisch talent hangt grotendeels het sukses van het kultureel centrum af.

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN TENTOONSTELLINGEN

Onder voorzitterschap van de heer J. VAN LERBERGHE, adviseur, Ministerie Nationale Opvoeding en Kultuur.

Het doel van de bespreking is omschreven als volgt : het gaat niet over een tentoonstellingspolitiek, maar wel om een aantal criteria vast te stellen waaraan de kulturele centra moeten beantwoorden voor het organiseren van tentoonstellingen.

Op de tweede plaats wordt rekening gehouden met het bestaan van musea die een eigen tentoonstellingsprogramma volgen.

Eerste vraag : Is het nuttig dat de tentoonstellingszaal wordt ingeschakeld in de kulturele centra zoals omschreven tijdens onderhavig kongres ?

Het antwoord is positief. De vermenging is positief. De vermenging van verschillende activiteiten biedt voordelen.

Tweede vraag : Moet de tentoonstellingszaal in het centrum van de lokaliteit gelegen zijn of het toekomstig kultureel centrum volgen ? Daar waar er bestaande activiteit van tentoonstelling een zekere traditie heeft gevormd zou zo mogelijk het kultureel centrum hiervan moeten gebruik maken om zich hier ter plaatse te vestigen. Voor een ligging in het centrum zijn echter wel enkele argumenten, vooral in de grotere agglomeraties van verkeerstechnische aard.

Derde vraag : Zijn voor het inrichten van tentoonstellingen polyvalente of bijzondere zalen nodig ?

In de kleinere kulturele centra worden om redenen van economische aard, polyvalente zalen, mits zekere voorwaarden, aanvaard. Een minimum van 100 m Schimaire is vereist om aan de kulturele cen-

tra toe te laten boven het lokale artistieke leven uit te komen en rondreizende tentoonstellingen te kunnen opnemen. In grotere centra of kleinere centra met een groot hinterland zijn zalen, uitsluitend voor tentoonstellingen bestemd, gewenst om een konstante tentoonstellingspolitiek te kunnen voeren.

Vierde vraag : zijn er minimum vereisten bij de inrichting van tentoonstellingsruimten ?

- 1) Onmiddellijke toegang voor het publiek.
- 2) Bergruimte voor materiaal en werkplaats zijn absoluut noodzakelijk. Dit probleem moet door een bijzondere commissie bestudeerd worden.
- 3) Het probleem van de belichting moet bestudeerd worden door een bevoegde technische instantie rekening houdend :
 - a) met de verschillende wijzen waarop de zalen zullen gebruikt worden
 - b) met de esthetische vereisten van de tentoonstelling
 - c) met de noodzaak de exploitatiekosten zo laag mogelijk te houden.
- 4) Het probleem van de wandbekleding en dat van verplaatsbare wanden moet bijzonder ingestudeerd worden.
- 5) Van meetaf moet rekening gehouden worden met besparing van handwerk door het aanschaffen van technische hulpmiddelen.

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN TONEELSPREIDING

Onder voorzitterschap van de heer M. BALFOORT, dramaturg bij B.R.T.

1. Het principe kulturele centra op te richten wordt eenparig goedgekeurd.
2. Algemeen wordt de oprichting aanbevolen van een permanent studieceterium dat advies moet geven aan alle gemeenten die het inzicht hebben een kultureel centrum te bouwen. Tegelijkertijd zou met de dokumenten van het reeds gedane onderzoek (Studiegroep voor Kultuurbevordering) en met bestaande dokumenten van o.a. het Rei-

zend Volkstheater een begin kunnen worden gemaakt met de inrichting van een Dokumentatiecentrum terzake.
De advieskommissies voor Stedebouw door de wetgever reeds voorzien zou natuurlijk bij de werking van het studiecentrum moeten worden betrokken.

3. Kulturele centra

De werkgroep meent dat bestaande zalen eventueel in aanmerking kunnen komen voor adaptatie, terwijl natuurlijk de voorkeur moet worden gegeven aan nieuwbouw.

In een kultureel centrum zou het toneel de centrale activiteit moeten vormen, gezien zijn direkte aantrekkingskracht op het publiek (meest kollektieve kunstuiting).

Een foyer, ook ingericht als tentoonstellingszaal en ruimte voor pedagogische activiteiten (repetitiezaal, voordrachten rekreatiespel) die zo adaptabel mogelijk moeten worden gezien.

4. Algemene konklusies

- a) Kulturele centra zullen natuurlijk de professionele groepen moeten ontvangen. Nochtans werd de werkgroep ook de nadruk op de integratie op het lokale amateurstoneel.
- b) Het kultureel centrum zou moeten worden beheerd door een evenwichtig samengestelde raad, waarin lokale, bekwame mensen zouden zetelen, niet als vertegenwoordiger van een respektievelijke vereniging maar ten persoonlijke titel.
- c) De werkgroep drukt ook de wens uit dat de bevoegde instanties de gemeente moeten oriënteren tot het bouwen van kulturele centra in plaats van zalen voor afzonderlijke activiteiten.
- d) Bij de bouw van het kultureel centrum moet rekening gehouden worden :
 - met een te overwinnen drempelvrees (aangepaste vrije architectuur),
 - met het feit dat een kultureel centrum alleen maar kan werken in functie van de bevolking,
 - met de thans duidelijke merkbare neiging het contact tussen akteren en publiek zo groot mogelijk te maken (toneelbouw).
- e) Bijzondere aandacht wordt gevraagd voor de noodzakelijkheid een teaterbouw niet ondergeschikt te maken aan de feestmanifestaties (koncert, bal, kommerciële filmen, enz.).
- f) Tenslotte wordt aangedrongen op de reorganisatie van bestaande schouwburgen, daar waar ze niet in een kultureel centrum worden ondergebracht.

SEKTIE KULTURELE CENTRA EN VERENIGINGSLEVEN

Onder voorzitterschap van de heer R. DE GENDT, Nationaal voorzitter K.W.B.

1. Hoe staan wij principieel ten overstaan van de oprichting van kulturele Centra ?

- Over het algemeen waren alle deelnemers in principe sterk voorstander van kulturele centra; wel was er een onderscheid in opvatting; de enen beschouwden een "kultureel centrum" als een gebouw dat zalen ter beschikking stelt, terwijl anderen een "kultureel centrum" als actieve kultuurverspreider zien.
- Dit evenwel mits ruime erkenning en medezeggenschap van alle bestaande kulturele verenigingen bij het tot stand komen en het bespreken van de opvatting van het centrum.
- Hierbij mag een sterke stuwende kracht verwacht worden van de gemeente zelf, ondermeer door oprichting van een terzake deskundige commissie.
- Er wordt ook gewezen op de talrijke materiële voordelen : het blijkt immers dat overal het gebrek aan degelijke uitgeruste zalen de groei van het kulturele leven en van het verenigingsleven sterk bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakt.
- Een ander belangrijk voordeel blijkt de mogelijkheid bepaalde grote kunstmanifestaties te kunnen inrichten wat tot nu toe vooral wegens de financiële beperktheid van elke vereniging afzonderlijk zeer moeilijk blijkt. Ook zal het dan gemakkelijker zijn om kunstmanifestaties "onder auspiciën van het Ministerie van N.O. en Cultuur", in te richten in samenwerking met verschillende verenigingen.
- Bijzondere aandacht werd ook besteed aan de problemen van een kultureel centrum in de Brusselse agglomeratie waar het Vlaamse kulturele leven zijn volledige ontplooiing kan bereiken. Hierbij stelt de groep vast dat onderscheid dient gemaakt tussen een nationale instelling in de hoofdstad "Paleis van Schone Kunsten" en kleinere gemeentelijke instellingen in de agglomeratie. De groep dringt ten sterkste aan op een volledige en werkelijke tweetaligheid van de nationale instellingen en het tot stand komen van volledig Vlaamse kulturele centra in de Brusselse agglomeratie. Het volstaat evenwel niet eisen te formuleren inzake tweetaligheid van nationale instellingen. Een actieve deelneming en een positieve instelling vanwege de Vlamingen is noodzakelijk.

2. Waar moeten de kulturele centra ingeplant worden

- De groep meent dat een grondig onderzoek dient ingesteld door sociologen en deskundigen, vooraleer in bepaalde gemeenschap een centrum wordt opgericht.
- De centra dienen niet enkel gemeentelijk opgevat, doch dienen ook een gemeenschap te bestrijken op regionaal vlak.
- Bestaande instellingen (bv. toebehorend aan de provincie) zouden kunnen ingeschakeld in het kulturele leven.
- Het komt voor dat het belangrijk zou zijn wel bepaalde criteria vast te stellen waaraan een kultureel centrum in zijn geheel en de verschillende zalen dienen te beantwoorden.
- Benevens de goedkeuring van de plannen voor de bevoegde instanties zou er ook ergens een kommissie zich moeten inlaten met het beoordelen van de doelmatige spreiding der geplande kulturele centra.

3. Hoe moet een kultureel centrum ingericht worden ?

- De groep verenigingsleven meent vooral de nadruk te mogen leggen op de evolutie in het verenigingsleven : meer en meer wordt gewerkt met kleine groep zodat men in elk geval ook kleinere lokalen voor groepswork moet voorzien.
- Dit betekent evenwel niet dat de groep niet de noodzakelijkheid zou inzien van een ruime zaal voor toneel en andere manifestaties.
- Uit buitenlandse ervaring blijkt dat het combineren van verschillende bestemmingen voor dezelfde zalen niet altijd mogelijk is. Wel blijkt in een kultureel centrum een combinatie mogelijk met activiteiten op het gebied van sport, spel en jeugdactiviteiten.
- De groep meent dat de planning van een kultureel centrum van in den beginne zo ruim mogelijk dient gezien en dat men zich best niet beperkt tot het eerst oprichten van alleen een grote zaal.
- Het bleek voor iedereen overduidelijk dat een kultureel centrum in een geest van pluralisme dient opgericht en meteen de gelegenheid biedt om verzuiling in het verenigingsleven te vermijden. Sommigen bleken angstig voor deze samenwerking maar iedereen was het er over eens dat de moeilijkheden, die ongetwijfeld zullen oprijzen, kunnen en moeten opgelost worden. De ervaring van aanwezige Nederlanders stemde tot optimisme. Wat de leiding van een kultureel centrum betreft verlangen de verenigingen een "animator", die vooral in staat is menselijk contact te verwezenlijken en een band weet te scheppen tussen publiek en instelling.

ALGEMENE DISKUSSIEBESLUITEN

De diverse voorzitters der discussiegroepen onderzochten tijdens een studievergadering, gehouden na het colloquium, welke punten in al de discussievergaderingen algemeen aanvaard werden. Het resultaat van dit onderzoek werd samengevat in de negen volgende punten :

1. In het raam van de demokratizering van de kultuur schenkt de traditionele bestaande kulturele infrastructuur geen voldoening meer. Aan de nieuwe behoeften dient een gewijzigde infrastructuur te beantwoorden. Algemeen wordt aanvaard dat veelzijdig en evenwichtig uitgebouwde kulturele centra, waarin alle uitingen van de volkskultuur tot hun recht kunnen komen, hier een eerste en gedeeltelijke oplossing kunnen brengen.
2. Het kultureel centrum is niet bedoeld om in de plaats te komen van de bestaande schouwburg of concertzaal maar het zal eerder een aanvullende kulturele akkommodatie verschaffen.
3. Breed ingedeeld en voor wijziging en aanpassing vatbaar zouden een drietal niveaus van kulturele centra onderscheiden worden. Deze niveaus worden bepaald door de kulturele behoeften waarvoor het kultureel centrum bestemd is, namelijk de behoeften van grote, gewestelijke en gemeentelijke eenheden.
4. Alhoewel het kultureel centrum meestal zal gebouwd worden door de gemeenten is het noodzakelijk dat de hogere machten zouden bijdragen in de kosten, door middel van subsidies. Het wordt nood-

zakelijk geacht dat de Rijkssubsidies circa 2/3 van de investerings- en outilleringkosten zou bedragen. Deze norm is reeds nu van toepassing voor de akkomodaties bestemd voor lichamelijke opvoeding en sport en bibliotheken.

5. Bij de realisatie van de kulturele centra dienen verschillende departementen betrokken te worden. Toch is het de taak en opdracht van één departement te oordelen over de funktionele en technische eisen van de ontworpen kulturele centra.

6. Vermits het kultureel centrum pluralistisch moet opgevat worden, moet het beleid ervan worden toevertrouwd aan een stichting welke alle noodzakelijke waarborgen kan bieden. In deze stichting moeten het gemeentebestuur, afgevaardigden van alle betrokken kultureel vormingswerk en zo meer worden opgenomen.

7. Aangezien het Rijk financiële hulpmiddelen biedt heeft de Staat ook het recht op supervisie. Deze supervisie welke uitgeoefend dient te worden door een Rijkskommissie moet gesitueerd worden op een drievoudig vlak :

- vooraleer er overgegaan wordt tot het opstellen van een plan voor kultureel centrum dient een sociologisch onderzoek doorgevoerd te worden ten einde de behoeften en de houding van de betrokken gemeenschap vast te stellen.
- bovendien dient elk projekt ingeschakeld te worden in een ruimer spreidingsplan, opgesteld op sociologische planologische en economische basis.
- uiteindelijk dient een interdisciplinaire kommissie, bestaande uit specialisten op vlak van muziek, toneel, tentoonstellingen, bibliotheken enzomeer de technische aspecten van de ingediende plannen te beoordelen.

8. Het toekennen van een Rijkssubsidie zal moeten afhankelijk gesteld worden van het voorafgaandelijk uitbrengen van de adviezen vermeld onder punt 7.

9. De akkommodatie welke per kultureel centrum dient vastgesteld op basis van een sociologisch onderzoek, dient alleszins zo opgevat dat ze :

- vlotte toegang verleent
- veelzijdige activiteiten toelaat
- de gehele gemeenschap, waarvoor het centrum bestemd is kan bereiken
- de zelfactiviteit en creativiteit aanmoedigt.

Zijne Excellentie R. Van Elslande tijdens zijn programmarede. Verder bemerkt men van links naar rechts de heren P. Rock, Prof. F. van Mechelen, Prof. M. Loeyns en M. Grijndonck.

programmaredede

z. exc. r. van elslande

Prof. dr. F. van Mechelen

Excellentie, nu valt mij de grote eer te beurt U het woord te geven. Uw naam Van Elslande is in dit land synoniem geworden met al wat betrekking heeft op autonomie voor de Nederlandse kultuur in dit land. U bent er de vader van, tenminste de geestelijke vader als wij het zo mogen zeggen, en bovendien als eerste minister van kultuur, verwacht Vlaanderen van U dat U de richting zult bepalen voor de kultuurpolitiek, want zoals ik daar straks reeds heb gezegd, wij kunnen wetenschappelijke basis-elementen leggen, wij kunnen als pressure-group optreden, en wij kunnen onze hoofden bij elkaar steken om te zien waar het naartoe moet, maar uiteindelijk zal zeer veel afhangen van de lijn welke de minister van kultuur aangeeft. Ik moge U dan eerbiedig vragen het woord te willen nemen.

Z. Exc. R. van Elslande

Mijnheer de Voorzitter, Dames en Heren,

Ik vrees ten eerste dat het woord programmaredede dat op de uitnodiging tot dit colloquium geschreven staat, U verwachtingen zou inboezemen die veel verder gaan dan het ooit mogelijk is dit hier te doen. U zal opmerken wanneer ik aan het einde van mijn laatste bladzijde zal gekomen zijn, dat het een poging zal geweest zijn, niet om een geheel cultuurprogramma te schetsen, maar om eenvoudigweg, ik zou bijna zeggen, ik gebruik niet graag grote woorden en ik zal dan ook niet zeggen een filosofische fundering te geven voor datgene wat U in dit colloquium hebt besproken onder meer, maar te trachten toch die dingen aan mekaar te haken en te zien hoe ze in een rationeel systeem inderdaad bij mekaar horen.

Wanneer dan ook dat woord programmaredede in uw geest blijft voorthuizen, dan moet ik U vragen een kleine flash-back te willen doen, en alhoewel deze tekst op 11 november 1964 werd geschreven, werd hij gedacht zeker drie jaar terug. Ik moge U dus vragen een inspanning te doen om U drie jaar jeugdiger te voelen en dan samen met mij deze enkele bladzijden te willen doormaken.

Indien men aanneemt dat cultuur, naast mens en maatschappij de derde dimensie is van de sociale werkelijkheid, dan is het meteen duidelijk dat cultuurbeleid een wezenlijke opdracht is voor elke openbare overheid.

Overtuigd dat deze stelling, in dit milieu voorzeker, niet verder hoeft bewezen, wil ik er onmiddellijk aan toevoegen dat wij cultuur ook niet zien als een enigszins frivool tijdverdrijf voor intellectuelen in negentiende eeuwse salons, maar als een geheel van materiële en geestelijke verworvenheden die het eigen gelaat van elke groep in elke fase van haar bestaan tekenen.

Deze sociologische benadering van het probleem toont zeer scherp aan dat cultuurbeleid een veel omvattende taak is die zowel in opdrachten als in aan te wenden middelen een bijna oneindige reeks variaties en differentiaties meebrengt.

Het is dan ook duidelijk dat het geenszins mijn opzet kan zijn dit alles, vandaag, voor U te behandelen. Wou ik het immers doen dan zou ik me moeten verliezen in algemeenheden en vaagheden wat dan aan de antipode zou liggen van een programmaredede - Programma betekent immers duidelijk doelstelling en konkrete opgave van de middelen die ter verwezenlijking van dit doel als de meest geschikte voorkomen.

Aldus acht ik er mij praktisch toe verplicht niet alleen het ganse domein der materiële cultuur ter zijde te laten, maar zelfs twee voornaamste sectoren der niet materiële cultuur, nl. onderwijs en wetenschap totaal onbesproken te laten.

Gebeurt dit om zuiver tijdsgebrek, dan kan voor dit apart behandelen van het cultuurbeleid in de enge zin van het woord toch een sociaal-psychologische verantwoording gegeven worden. De onderwijspolitiek is gebonden aan een langzame evolutie. Vooral een nieuwe richting merkbaar wordt in de gevolgen is er precies een generatie voorbijgegaan. Ook de wetenschapspolitiek evolueert zeer traag, behalve in uitzonderingstoestanden zoals oorlog of wedijver voor de verovering van de ruimte. De cultuurpolitiek daarentegen heeft een zeer gevoelige en snelle evolutie. Zij raakt de mens op elke leeftijd en houdt geen direkt verband met de verstandelijke, geestelijke of morele ontwikkeling van teen-agers, twinties of andere leeftijdsgroepen. Zij is vatbaar voor snelle en diepgaande wendingen. Daarom kan ze niet afwachten totdat de onderwijs- of wetenschapsverhoudingen in een groep of in een maatschappij veranderd zijn. Daarmee is het object van mijn uiteenzetting reeds zeer beperkt, en toch geloof ik er nog een stuk te moeten uit wegknippen. Als U mij 'n ogenblik wil volgen zal U onmiddellijk toegeven dat het redelijk is.

Ik begon met te stellen dat cultuur de derde dimensie van de sociale werkelijkheid is. Dat betekent dus dat de cultuur uiteraard twee even belangrijke als merkwaardige aspecten heeft: enerzijds een vastleggen van de verworvenheden der voorgaande generaties, maar anderzijds de voortdurende innovaties en bijwerkingen die te danken zijn aan individuele inspanningen en openbaringen en die door de groepsacceptatie tot cultureel bezit van de gemeenschap worden gemaakt. In geen enkel domein van de intermenselijke betrekkingen blijkt zo duidelijk als in deze eng-kulturele sektor dat er een voortdurende en vruchtbare wisselwerking bestaat tussen de groep en het individu, tussen de drukking van de normen van de gemeenschap en de bevrijding door de nieuwe vormen ontsproten bij de enkeling.

Misschien mag ik het ook anders uitdrukken en zeggen dat geen cultuurleven mogelijk is zonder schepping enerzijds en conservatie anderzijds.

Als U nu zover met mij is willen meegaan, dan zal U ook met mij willen zeggen dat het niet onzinnig is in elk cultuurbeleid een dubbele opdracht te erkennen valt, enerzijds ten overstaan van de cultuur als schepping en anderzijds t.o.v. de cultuur als overdracht d.i. de enculturatie.

Welnu in het kader van dit colloquium moet ik - hoewel ook zeer tot mijn spijt - de cultuur als schepping wegsnijden om mij uitsluitend bezig te houden met de cultuur als levensmilieu en mij, samen met U,

af te vragen wat voor deze opdracht de konkrete doelstellingen op dit moment in het vlaamse land kunnen zijn.

Maar ik moet u dan ook weer waarschuwen dat dit enigszins houderig schema niet volledig zal kunnen aangehouden worden en dat kultuurschepping voortdurend als een schaduw zal meelopen terwijl cultuuroverdracht door het onderwijs niet kan worden weggedacht dit alles op straffe van kultuurvervlakking en kultuurverstarring. En dan zwijg ik nog over de mogelijkheid om een scherpe lijn te trekken tussen schepping en overdracht, al ware het maar omdat overdracht vaak scheppend is. - Ik denk bv. aan dramatische kunst aan 'n muziekvirtuosoos.

Dit alles dus om u te zeggen dat wij ons moedwillig, in de kosmos van de kultuur, bewegen op een zeer kleine planeet maar die dan weer groot genoeg is om onze exploratie spannend en vruchtbaar te maken. Bekeken van uit de hoek van diegenen aan wie de zorg om het cultuurbeleid werd opgedragen betekent dit tenslotte een dubbele zeer konkrete vraag

- 1) wat kan en wat moet als kulturele verworvenheid worden aanvaard?
- 2) welke maatregelen moeten er genomen om alle leden van de gemeenschap zo dynamisch mogelijk, aan dit kultureel leven te laten deelachtig worden?

Een antwoord op de eerste vraag kan op diverse wijzen worden gegeven. Het kan bv. een inventaris of een poging tot inventaris van de eigen kultuurgoederen worden, en hoe interessant dit ook moge zijn toch is dit weer niet onontbeerlijk om hier vandaag tot waardevolle konklusies te geraken. Wij weten immers allen - want ook dat is een verworvenheid - waar het fundamenteel over gaat.

Eén bedenking lijkt mij in dit verband nochtans kapitaal en het is deze: het is allerminst overheidstaak uit te maken wat kultureel waardevol is of wat als waardeloos mag worden genegeerd of afgeschreven. Noch de Minister van Kultuur noch één van zijn ambtenaren hebben uit te maken of bepaalde kunstuitingen zó naar vorm als naar inhoud de enig zaligmakende zijn of in de duisternis moeten teruggedrongen worden. Het is de gemeenschap zelf die hierover de staf heeft te breken. Dit mag echter evenmin leiden tot overheidsabsentisme op gevaar af in gebreke te blijven t.o.v. de zending die de bewindslieden vanwege de gemeenschap hebben gekregen.

Meteen is daarmee duidelijk in het licht gesteld hoe delikaat de opdracht van elke overheid ter zake is. Of om het positief uit te drukken: eerbied voor elke opvatting en verdelende rechtvaardigheid voor alle tendenzen en manifestaties is vooral in het domein van de kultuur de meest fundamentele gedragsregel. Dit is des te meer waar omdat kultuuraktie normaal stoelt op kultuurfilozofie en die op haar beurt verankerd is in de levensbeschouwing en de wereldbeschouwing van de mens en van de groepen.

Dit fundamenteel principe geldt vanzelfsprekend, voor de kultuur als schepping, maar evenzeer voor de enculturatie, voor de kultuur als levensmilieu.

En daarmee zijn we dan al bij het antwoord op de tweede vraag die ik daareven stelde: welke maatregelen moeten er getroffen worden om alle leden van de gemeenschap zo dynamisch mogelijk aan het kultuurleven te laten deelnemen?

Er is vanzelfsprekend een allereerste en voorafgaandelijke voorwaarde waaraan moet voldaan worden opdat er uiteraard van 'n waarachtig menselijk kultureel leven sprake zou kunnen zijn en dit is: dat het maatschappelijk leven zó zou worden ingericht dat elk lid van de gemeenschap geestelijk en materieel in de mogelijkheid wordt gesteld kultuur te ontvangen. Alhoewel hier steeds vooruitgang mogelijk is toch mogen wij met voldoening vaststellen dat aan deze conditio sine qua non is voldaan. Onze hoge scolarisatie, onze bloeiende welvaart en onze beperkte arbeidsduur zijn de drie pijlers waarop ons kultureel leven kan worden opgetrokken.

Als wij aldus als dubbel uitgangspunt hebben gesteld dat enerzijds alle kultuurverworvenheden zonder discriminatie moeten kunnen overgedragen worden en anderzijds alle leden van de gemeenschap in gelijke mate voor die acculturatie moeten in aanmerking komen, dan komt het mij voor dat de overheidstaak essentieel in drie hoofdrichtingen kan gezien worden - steeds rekening houdend met het enge vlak waarop wij ons bevinden.

1. De zorg om de infrastructuur
2. De zorg om het opleiden van 'n schaar mensen die de kultuuroverdracht een dynamisch karakter kunnen geven.
3. De zorg om de financiële leefbaarheid van het gehele apparaat van de volksopleiding en de volksopvoeding dat zich wil wijden aan kultuurinitiatie en kultuurspreiding.

Laten wij deze drie punten nu even nader bekijken en concreet voorstellen.

1. De zorg om de infrastructuur:

Wie er om bedacht is de verschillende kunstvormen in kontakt te brengen met de ganse levende gemeenschap die zal er zich onmiddellijk rekenschap van geven dat het niet voldoende is de kultuur als scheping aan te moedigen maar dan de kultuurprodukten figuurlijk of letterlijk in kelders op te stapelen of alleen enkele grote centra té bedenken met schouwburgen en muziek auditoria, met expositieruimten en bibliotheken. Als de overheid ernstige financiële middelen ter beschikking stelt van orkesten, toneelgezelschappen of balletgroepen dan is haar taak niet af wanneer enkele grote of middelgrote steden dit gezien en gehoord hebben. Zonder te beweren dat Zoetenaie zijn

schouwburg en zijn concertzaal moet hebben toch is het onbetwistbaar dat de inwoner uit deze kleinste onzer gemeenten evenveel recht heeft op de cultuurgoederen als de inwoner uit de hoofdstad.

Dit betekent dan zeer duidelijk dat er over het ganse land een serie gebouwen moeten bestaan waarin het mogelijk is alle denkbare kunstmanifestaties te laten plaatsgrijpen. Hierbij denke men dan niet alleen aan manifestaties door beroepskunstenaars maar evenzeer aan de amateuristische kunstbeoefening die - hoe gebrekkig soms - het actieve facet is van het cultureel groepsleven.

Maar cultuur is meer dan zuiver kunstgenieten, of amateuristische kunstbeoefening, zij is het ganse levenskader waarbinnen het sociale leven zich voltrekt. Cultuur uit zich dan ook op zeer gediversifieerde wijze in 'n aantal groepen die elk hun eigen karakter hebben.

Die groepen hebben nu eens 'n sociale binding, dan weer 'n gemeenschappelijke regionale oorsprong; zij zijn gebaseerd op levensbeschouwelijke grond of zijn zuivere doelgemeenschappen. Maar hoe ze dan ook tot stand gekomen zijn, zij hebben in elk geval dit algemeen kenmerk: zij dragen bepaalde verworvenheden van de eigen groep over op de nieuwe generatie.

Het is duidelijk dat die kleine groepen voor de rijkdom en de dynamische ontwikkeling van de globale gemeenschap van het allerhoogste belang zijn. Dit groepsleven moet zich dan ook kunnen ontwikkelen en manifesteren. En ook onder dit opzicht is beschikbare ruimte ongetwijfeld een zuiver materiële, maar dan toch essentiële voorwaarde.

Eens dat wij dit hebben vastgesteld kan natuurlijk de vraag gesteld worden of men nu al die groepen zelf in de gelegenheid moet stellen hun eigen tempel te bouwen dan wel of het voorkeur verdient dat de overheid zelf de nodige gebouwen moet optrekken. En men zou hierover zeer lang, zeer uitvoerig en zeer gedetailleerd kunnen discussiëren.

Het antwoord op een dergelijke vraag kan trouwens onmogelijk enkelvoudig zijn. Het komt mij voor dat er zou kunnen gepleit worden voor eigen buurthuizen van de kleine groepen, maar zeker niet - althans in algemene zin - voor eigen schouwburgen of concertzalen. Maar het antwoord op een dergelijke vraag kan in elk geval niet zo maar puur theoretisch gegeven worden. Het is gebonden aan de reële mogelijkheden in de algemene economische en financiële kontekst.

Rekening houdend met dit alles komt het mij voor dat de realistische houding op dit ogenblik moet zijn: er moet in de allereerste plaats ernaar gestreefd worden dat de overheid zelf de nodige culturele infrastructuur tot stand brengt.

Blijft dan nog de vraag welke vorm deze infrastructuur moet aannemen: gespecialiseerde zalen, al dan niet ruimtelijk gespreid, of een poly-

valent centrum waarin voor alle culturele activiteiten mogelijkheden worden geboden.

Het antwoord op deze vraag ligt dan ook voor de hand: het kan ook niet zonder nuances gegeven worden en het is afhankelijk van een heel stel factoren zoals: bevolkingsdichtheid, sociale en culturele densiteit, geografische situering, ruimtelijke inplanting en dies meer.

Daarom kwam het mij dan ook noodzakelijk voor dat aan elke aktie op dit gebied een ernstige studie moest voorafgaan. Vandaar dan de opdracht die ik anderhalf jaar geleden aan de studiegroep voor Cultuurbevordering onder leiding van Professor Van Mechelen heb gegeven.

Om het u duidelijk te maken welke bekommernissen hierbij voorzaten kan ik, geloof ik, niets beter doen dan u een passus te citeren uit de hierboven bedoelde opdracht:

Voor het ontwerpen van een behoorlijke infrastructuur moet gedacht worden aan de sociologische pluraliteit met al haar consequenties, maar tevens aan de noodzakelijke bindingen en de vele belevingen die gemeenschappelijk kunnen gebeuren en best zo gebeuren - Naast de menselijke diversiteit is er hier vanzelfsprekend ook aandacht te besteden aan de verschillende culturele activiteiten die mogelijk en wenselijk zijn al naar gelang de omvang van groepen waarvoor een infrastructuur moet ontworpen worden.

Verder moet vanzelfsprekend de vraag worden gemeten niet alleen zoals ze zich nu voordoet, doch zoals ze, normaal moet worden eens dat het aanbod voldoende zal zijn en dat de stimulerende rol van onderwijs en werken tot cultuurbevordering hun uitwerking zullen hebben gehad. Vergelijkende studies met het buitenland, bv. Nederland en West-Duitsland zullen hierbij zeer nuttig zijn.

Daarbij zal dan de economische en financiële incidentie moeten be-rekend worden en zelfs verschillende hypotesen worden uitgewerkt al naar gelang het percentage van de rijksinvesteringen die hierin kunnen belegd worden. (Het uitmaken van een behoorlijk en economisch verantwoord percentage behoort trouwens mede tot het domein van deze studie).

Een dergelijke studie moet dan ook noodzakelijk leiden tot planologische konklusies. Moet de culturele infrastructuur in de gemeente of in de stad "ingebouwd" zijn of moet het accent verlegd worden naar groenruimten waar infrastructuur voor sportieve beleving en culturele expansie nauw aansluiten, of moeten beide voorzien worden. Op bredere schaal dan: welk is het volume dan moet voorzien worden voor 'n bevolkingsgroep van 1.000 - 5.000 - 10.000 - 25.000 - 50.000 - 100.000 enz... (of zijn die cijfers inadekuaat?). Dit alles in samenhang gezien met de geografische ruimte waarbinnen die groep leeft alsmede zijn sociale stratifikatie.

Wellicht moeten daaruit zelfs normen kunnen groeien die als basis kunnen dienen om dan een groep technici aan het werk te zetten ten-einde enkele modellen voor kulturele centra bv. uit te werken.

Dit wetenschappelijk onderzoek, waar dit colloquium bij ingeschakeld wordt, zal tegen einde van volgend jaar worden afgesloten en ik ben er zeker van dat het merkwaardige resultaten zal afwerpen.

Provincies en vooral gemeenten die als het ware door de natuur aangewezen zijn om die kulturele centra te bouwen en in te richten zullen in de verslagen van dit onderzoek alles vinden wat zij nodig hebben, om onmiddellijk de hand aan de ploeg te slaan. En ook ons departement zal voor de appreciatie van de ingediende plannen over kostbare beoordelingscriteria beschikken.

Blijft natuurlijk het probleem van de financiering waarvan de last onmogelijk in zo hoge mate op de provincies of de gemeenten kan blijven wegen.

Ik wil u geen beeld afschilderen van wat bv. Nederland of West-Duitsland aan kulturele infrastructuur bezitten, doch wanneer ik naar de oorzaken van onze grote armoede en achterstand op dit domein peil, dan meen ik dat het rijk hiervoor in hoge mate verantwoordelijk is, omdat het enerzijds nooit enige samenhangende politiek heeft gevolgd en omdat het anderzijds - te meten naar het percentage van de rijkssubsidies - de kulturele infrastructuur als totaal onbelangrijk behandelde.

Aan het eerste euvel komt met de opdracht van de studiegroep voor Kultuurbevordering nu een einde en ik meen u ook te mogen verzekeren dat binnen korte tijd ook aan het subsidieprobleem een oplossing zal worden gegeven in die zin dat de oprichting van kulturele centra evenwaardig zal behandeld worden als een weg van groot verkeer.

2. De zorg om de opleiding van kultuurfunctionarissen of kultuurkonsulenten. Ik moge u vragen deze terminologie voorlopig voor lief te nemen in afwachting dat iemand 'n gelukkiger woord zal vinden.

Hoofdzak is de inhoud van het begrip dat ik hier zou willen naar voorbrengen. En het is dan wel goed even buiten de kring te gaan staan en even over te wippen naar de zeer belangrijke kultuursektor die het onderwijs is.

Wat stellen we daar vast? Dat voor de kultuuroverdracht in deze sektor op elk niveau van het onderwijs, voor elke leeftijd, voor elke specialisatie een enorm korps onderwijzend personeel en opvoeders ter beschikking staat dat een lange voorbereiding heeft doorgemaakt en dat vast sociaal statuut heeft verworven. Van de kleuterleidster over de onderwijzer, de regent, de leraar hogermiddelbaar onderwijs tot en met de professor van net nog en universitair onderwijs met de vele schakeringen nog aan sommige graden verbonden: zij allen hebben een bepaalde vorming gekregen zonder de welke zij in het onder-

wijs niet binnen komen, en er zal wel niemand in het land te vinden zijn die zou durven te beweren dat het fout is. Niemand zal verder betwisten dat het ook goed is deze kultuuroverdragers behoorlijk te betalen en dit te doen met algemene rijksmiddelen.

Zetten we daarnaast echter de buitenschoolse kultuuroverdracht dan stellen wij vast dat deze belangrijke sociale taak nog steeds overgelaten wordt aan een uiterst kleine groep vrijwilligers van wie niet de minste vorming geëist wordt en die evenmin op enige vergoeding of op enig statuut van overheidswege kunnen rekenen.

Nu is het verre van mij te beweren dat deze idealistische vrijwilligers geen behoorlijk werk hebben geleverd. Integendeel: wij hebben hen ontzaglijk veel te danken, vooral in onze Vlaamse gewesten waar het in de eerste plaats aan hen te danken is dat wij onze eigen kultuur in de meest donkere dagen hebben kunnen handhaven. Wij zullen hen dan ook nooit voldoende lof kunnen toezwaaien om de mirakelen waartoe hun onbaatzuchtig idealisme hen in staat heeft gesteld.

Maar het komt mij voor dat we deze missionarisperiode als afgesloten moeten gaan beschouwen om een nieuw tijdperk in te treden waarin het vormingswerk buiten de school - zó bij de volwassenen als bij de jeugd - zó belangrijk wordt geacht dat we deze kulturele sektor gaan behandelen enigszins naar het beeld en de gelijkenis van de onderwijssektor.

De behoefte aan mensen die speciaal worden opgeleid om, naast gezin en school, aan deze noodzakelijke kultuurinitiatie en kultuurbijwerking te doen lijkt me dan gesitueerd op een dubbel vlak, namelijk op dat van de kulturele centra als zodanig en verder op dat van de organisaties voor volksopleiding.

En u ziet dat dit volledig aansluit en in de verlenging ligt van datgene wat we daarnet hebben gesteld toen wij het over de infrastructuur hebben gehad.

Wanneer we inderdaad oordelen dat polyvalente kulturele centra 't allen kante moeten worden ingeplant dan vloeit daaruit logisch voort dat aan de leiding van die kulturele centra mensen worden geplaatst die deze centra leven zullen kunnen inblazen en een maximum rendement moeten kunnen doen geven. De twee dingen niet samen zien zou gelijkstaan met politiek willen voeren van Scholenbouw, zonder zich om de vorming van leraars te bekommeren.

En anderzijds staan wij voor de werken voor volksopleiding die, gebruik makend van de steeds ruimer wordende vrije tijd, en profiterend van de geboden infrastructuur een met de dag intenser en doelmatiger aktiviteit moeten kunnen ontwikkelen. Ook zij hebben een steeds stijgende behoefte aan kultureel goed voorbereide en pedagogische gevormde leidende elementen.

Ik meen dat wij het daarover allemaal kunnen eens zijn.

De vraagtekens beginnen alleen te rijzen wanneer men wil gaan vastleggen welke vorming nu juist aan die opleiders moet worden gegeven. Sommigen zullen wellicht oordelen dat de gewone onderwijsdiploma's hiervoor gangbaar zullen worden geacht. Anderen weer zijn de mening toegedaan dat men moet gaan naar een totaal nieuw type opleiding. Een derde richting is diegene die opteren voor een specialisatie die zou kunnen gekoppeld worden aan de opleiding van onderwijzers.

Een vraag van een ander soort is ook of men eerder moet denken aan gespecialiseerde opleiding of alleen aan 'n polyvalente vorming - of wellicht ook weer aan beide.

Zoveel vragen, dames en heren, waarop ik u persoonlijk geen antwoord zou durven te geven en die naar mijn mening ook een aandachtige studie vergen.

Vandaar dat ook dit probleem mede begrepen werd in de opgave die aan de studiegroep voor Kultuurbevordering werd gegeven en waarop wij tegen het einde van volgend jaar eveneens een omstandig en gefundeerd antwoord verwachten.

Diegenen die op dat tijdstip de verantwoordelijkheid voor het regeringsbeleid in de Nederlandse Culturele sektor van ons land zullen dragen zullen die konklusies moeten overwegen en tot de konkrete realisaties overgaan.

Welke vormen die opleiding nu ook moge aannemen drie dingen lijken me zeker :

- er zullen één of meer programma's moeten worden vastgelegd;
- de structuur van deze opleiding zal moeten worden bepaald;
- de opleiding zal moeten bekroond worden door een diploma of getuigschrift.

Inderdaad, in dit ganse perspektief moet men overstappen van de gratiswerkende gelegenheidsapostel of de onderbetaalde vrijgestelde naar de door het rijk bezoldigde kultuurfunktionaris of kultuurkonsulent om deze barbaars aandoende termen dan toch maar opnieuw te gebruiken. En ik zie niet in hoe men redelijker wijze hiertoe zou kunnen komen zonder aan de drie daarjuist opgegeven voorwaarden te voldoen.

Dit brengt mij dan tot het derde en laatste punt van het programma :

3. De zorg om de gehele leefbaarheid van dit cultureel apparaat.

Onderwijs is ondenkbaar zonder scholen en zonder leerkrachten. Doch wanneer men de gebouwen heeft rechtgezet en de leerkrachten heeft gevormd en benoemd dan is er nog geld nodig om die scholen behoorlijk te laten werken.

Hetzelfde geldt evenzeer voor de culturele centra en voor de werken voor kultuuroverdracht, zij wezen nu globale opvoedende organisa-

ties of gespecialiseerde groepen voor amateuristische kunstbeoefening. Nu moet ik u allereerst zeggen dat ik niet oordeel dat deze kultuurinitiatie of -bijwerking totaal gratis ter beschikking moet worden gesteld, maar het cultureel vormingswerk lijkt mij sociaal zo belangrijk dat we niet langer kunnen blijven bij de al te schaarse kredieten die hiervoor door de gemeenten, de provincies en het rijk worden uitgetrokken.

Anderzijds geloof ik dat deze drie intiteiten een rol moeten spelen in deze sektor en dat het er dus op aan komt :

- deze verplichting te konkretiseren;
- een zekere koordinatie tussen deze drie instanties tot stand te brengen.

Deze beide kondities zie ik dan als volgt realiseerbaar : men verplichte, bij wet, zowel de Staat als de gemeenten en de provincies, een bepaald bedrag, berekend à rato van zoveel frank per inwoner te besteden aan de organisaties voor kultuurbevordering, maar elkeen van de drie besturen houde zich op het niveau dat, als 't ware, natuurlijk voor hem aangewezen is. Zo moet het Rijk zich m.i. niet bezig houden met de duizenden lokale fanfares, liefhebberstoneelmaatschappijen, afdelingen van Willemfonds, Davidsfonds of Vermeylenfonds, want dit vergt een paperasserij en een ambtenarij die buiten verhouding staat met het mogelijke resultaat. Maar hij moet wel ernstig bekommerd zijn om de nationale federaties die in staat moeten gesteld worden om 'n stimulerende aktie naar beneden toe uit te oefenen.

De zorg om de financiële leefbaarheid van de lokale werken tot kultuurbevordering moet eerder een gemeentelijke zorg zijn, terwijl datgene wat zich situeert op gewestelijk vlak onder provinciale vleugels zou moeten genomen worden.

Maar nu weet iedereen zeer goed dat een dergelijk stelsel onmiddellijk de oren doet spitsen en elkeen de vraag doet stellen of men dan wel enige zekerheid heeft dat er niet aan kultuurdespotisme zal worden gedaan en of hier niet de ene en daar weer de andere opinierichting onrechtmatig zal bevoordeeld of schromelijk onrecht zal worden aangedaan.

Die vraag heeft ook de Nederlandstalige Hoge Raad voor Volksopleiding bezig gehouden maar ik meen dat hiervoor, door verplichte reglementen gebaseerd op objektieve criteria aangevuld met mogelijkheden tot beroep bij hogere instanties een passende en voldoende oplossing werd gevonden.

Inderdaad, dit derde punt is niet meer zo onaangeroerd als men in het land moge denken want onze Nederlandse Hoge Raad heeft hiervoor éénparig sedert jaar en dag een voorontwerp van wet uitgewerkt.

Wij moeten hopen - een geen poging wordt daarvoor onverlet gelaten - dat de Franstalige Hoge Raad dit algemeen wettelijk stelsel eveneens

en zo snel mogelijk zal willen aanvaarden opdat dit voorontwerp eindelijk de weg zou kunnen vinden naar het parlement en zou kunnen worden goedgestemd.

Bij deze vluchtige schets van deze drieluik moet ik het dan hier laten. Het kan alleen - zoals ik het bij de aanvang zegde - gaan over een beperkt programma voor een tamelijk beperkte sektor. (maar men zou dit schema bv. letterlijk kunnen overnemen voor een sluitend programma inzake lichamelijke opleiding en hierbij de samenwerking en de snijpunten van beide sectoren bestuderen).

Maar hoe beperkt ook, dit programma komt mij als zeer belangrijk voor, en ik geloof dat wij het moeten zien te verwezenlijken indien wij elkeen actief bij de cultuurleven willen betrekken. Alleen in de mate dat de mens zich bewust en actief in de gemeenschap inschakelt krijgt die gemeenschap een werkelijk menselijk karakter. Maar anderszits begint de mens ook pas dan echt als mens te leven wanneer hij zo volledig mogelijk aan dit gemeenschapsleven kan deelnemen.

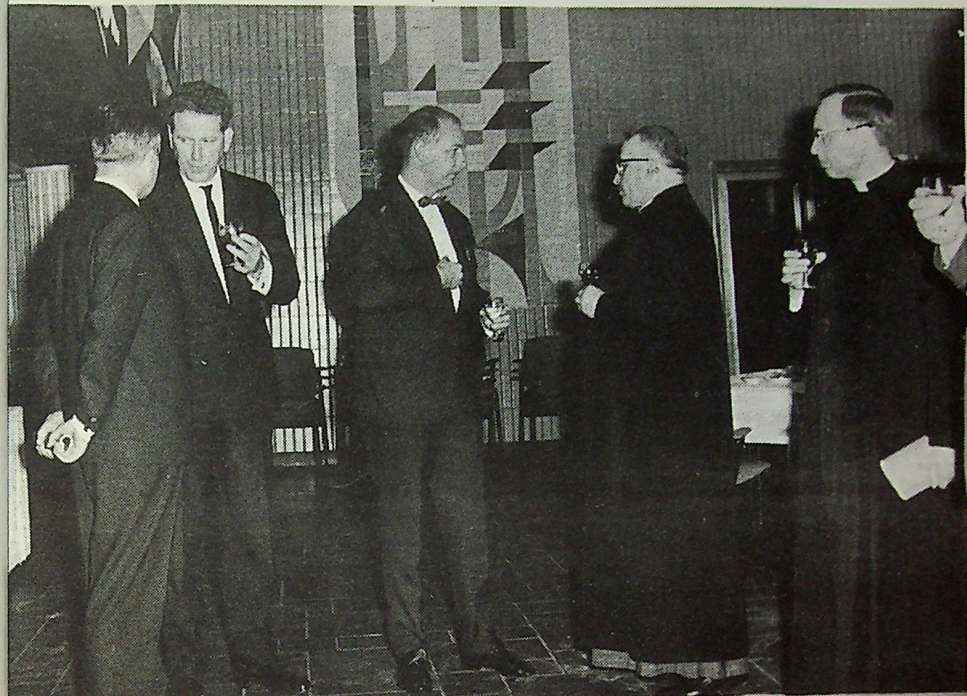
Door het verwezenlijken van dit driepuntenprogramma zal men eindelijk losgeraken uit het geïmproviseerde en het fragmentaire, het toevallige en het beperkte of eenzijdige.

Deze verwezenlijking ligt nu binnen ons bereikt. Dank zij de beperkte kulturele autonomie die in de laatste jaren werd gerealiseerd kon reeds veel worden voorbereid en het is duidelijk dat een verruimde autonomie ons morgen ook ruimere realisatiemogelijkheden zal meebrengen.

Ik ben dan ook gelukkig dat dit colloquium tijdens dit weekeind heeft kunnen plaatsvinden. Het heeft ons toegelaten een der problemen scherp te stellen en ons dichter bij de bruikbare oplossing te brengen. Over korte tijd komen dan de andere vraagstukken aan de beurt en ik ben er zeker van dat ze evenveel belangstelling zullen wekken.

Als er mogen dan, na wat in de economische en de onderwijssector sedert lang het geval is, ook een investeringsprogramma voor de cultuurbevordering zal worden opgesteld, dan zal men de Vlaamse gemeenschap gereed vinden om onmiddellijk met de uitvoering ervan te beginnen.

De eerste dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De tweede dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De derde dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De vierde dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De vijfde dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De zesde dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De zevende dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De achtste dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De negende dag van het colloquium werd de deelnemers...
 De tiende dag van het colloquium werd de deelnemers...

Van links naar rechts:
 Z. E. R. van Elsdale, Minister van Cultuur;
 Prof. F. van Mechelen, voorzitter van de Studiegroep voor Kultuurbevordering en Monseigneur A. Descamps, Rector magnificus van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Na het colloquium werd aan de deelnemers een receptie aangeboden. Op de foto bemerkt men ondermeer Z. E. van Elsdale, Minister van Cultuur, Prof. F. van Mechelen, voorzitter van de Studiegroep voor Kultuurbevordering en Monseigneur A. Descamps, Rector magnificus van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Bibl. Univ.
 GENT

deelnemerslijst

SPREKERS

Z. Exc. R. VAN ELSLANDE
Minister van Cultuur	Wetstraat 151
Brussel 4
Prof. Dr. F. VAN MECHELEN
Direkteur van de studiegroep voor
Kultuurbevordering	Waverse baan 180
Heverlee
W. VESSEUR
Commissie van Advies voor de bouw van
schouwburgen en concertzalen	De Lairesestraat 123
Amsterdam (Zuid) Nederl.
Dr. F. KRAHE
Direktor Beethovenhalle (Bonn)
Vice-Präsident Verband Sport und
Mehrzweckhallen (Duitsland)	Stadtverwaltung 53
Bonn - Duitsland
N.J. ABERCROMBIE
Secretary-General Arts Council
of Great-Britain (England)	4, St. James's Square
Londen S.W.L.
SELLIER M.F.
Adjoint au Directeur du Théâtre, de la
Musique et de l'Action Culturelle du
Ministère d'Etat des Affaires Culturelles
(Frankrijk)	55, rue Saint-Dominique
Paris - 7e Frankrijk

LEDEN VAN HET BUREAU

P. ROCK Direkteur-Generaal bij het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, Jeugd en vrijetijdsbesteding	Wetstraat 171 Brussel
Dr. M. GRYPDONCK Inspekteur-Generaal voor Kulturele aangelegenheden (prov. Oost- Vlaanderen)	Gouvernementstraat 1 Gent
A. VAN IMPE Kabinetssekretaris bij het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, Residence Palace	Wetstraat 155 Brussel
Dr. P. KNAPEN Voorzitter Kultuurraad voor Vlaanderen	Houtstraat, 1a, St. Truiden
Prof. dr. M. LOEYS Adviseur bij de studiegroep voor Kultuurbevordering	Acacialaan 34 Herent

VOORZITTERS VAN DE DISKUSSIEGROEPEN

J. VAN LERBERGHE Adviseur M.N.O.K., Dienst der Tentoonstellingen	Wetstraat 155 Brussel
R. DE GENDT Nationaal voorzitter van de K.W.B.,	Wetstraat 127 Brussel
B. VAN HOORICK Scheper van de stad, volksvertegen- woordiger Aalst	Boudewijnlaan 3 Aalst
J. TORFS Hoofdbibliotekaris van de stede- lijke bibliotheken	Dageraadstraat 38 Mechelen
C. MERTENS Programmadiirecteur bij B.R.T.	Hagedoornlaan 40 Ukkel
M. BALFOORT Dramaturg bij B.R.T.	Flageyplein Brussel

DEELNEMERS

ANTHONISSEN Paul Sekretaris van Administratie bij de Dienst Volkontwikkeling	Oude Godstraat 24 Heist-op-den-Berg
ARTS Jozef Ondervoorzitter van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen	Peter Benoitstraat 7 Antwerpen
BAECK Jozef Direkteur Muziekacademie Dendermonde	Gentsesteenweg 59 Dendermonde
BAEYENS Herman Algemeen Sekretaris van Mens en Ruimte	Froissartstraat 118 Brussel 4
BAL August Inspekteur van Dramatische Kunst bij de Nationale Dienst voor de Jeugd	Groot-Brittaniëlaan 41 Gent
BECKERS Th. J. Direkteur van het Katholiek Vormings- centrum voor Maatschappelijk Werk	J. Van Arteveldeplein 9 Gent
BILLET Mic Stafdocent	Verpleegsterstraat 174 Gent
BLANQUART Georges Bestuurssekretaris bij Vereniging Belgische Steden en Gemeenten	Wolstraat 30 Brussel
BOLLENS Jacques Staatsambtenaar	Forestlaan 195 Oudergem
BORMANS Marcel Onderwijzer-Bibliothecaris	Heemstraat 3 Beringen
BOUDENS Pierre Sekretaris van het W.VI. Orkest Brugge	Pottenmakersstraat 23 Brugge
BOYENS G. Direkteur-generaal B.G.J.G.	Troonstraat 125 Brussel 5
BRAND Arnold Regionaal Direkteur Nationale Disko- theek van België	Steenweg op Vleurgat 320 Brussel 5
BRANKAER René Gemeenteraadslid	Eeuwfeestplein 13 Overijse
BRIKE Marc Architekt-urbanist I.S.V.A.	Kabbeekstraat 24 Tienen
CALLAERTS Michiel Bibliotekaris Stedelijk Inst. voor Soc. Studies	Ouderstraat 9 Gent

CALLEBERT Honoraat Schepen van Onderwijs en Schone Kunsten - Volksvertegenwoordiger	Schierveldestraat Roeselare
E.H. CALLEWAERT "Kultuurleven"	Justus Lipsiusstraat 22 Leuven
CHRISTIAENS Bernard C.L. Architekt, Urbanist - Ondervoorzitter Handelskamer Oostende	Christinestraat 2 Oostende
CONINX J. Hoofdbestuurslid Davidsfonds	Rozenstraat 20 Hasselt
CORREMANS Etienne Volksvertegenwoordiger	Houtbrugstraat 21 Zele
CORNELIS J. Lodewijk Schepen van Mechelen	Schijfstraat 239 Mechelen
COX Emile Ingenieur-direkteur van de gemeente- dienst van België	Wilde Wandstraat 17 Brussel 1
CRAENEN A.E., Nationaal Sekretaris van de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen	Steenweg op Tienen 291 Korbeek-Lo
CROMBEEN Marcel Leraar - Voorzitter van de Commissie van Bestuur Stedelijke Muziekacademie Aalst	Cesar Haeltermanstraat 79 Aalst
Pater CUYPERS J.D. Prior van de Dominikanen	Tervurenlaan 221 Brussel 15
DAENENS Marcel Gemeentesekretaris	Maurits Sabbestraat 32 Gentbrugge
DARTEVELLE Jacqueline Sekretaris-Generaal Nationale Diskoteek van België	Steenweg op Vleurgat 320 Brussel 5
DEBLAERE G. Assistent centrum voor economische studies	Van Evenstraat 2B Leuven
DE BIEVRE Paul	Melkstraat 5a Kasterlee
DE BLIECK Omer Verantwoordelijke Kult. Betrekkingen, Gemeentebestuur St.-Lambrechts- Woluwe	Groenenberg 4, St. Lambrechts-Woluwe (Brussel 15)

DE BOODT Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.	Rijselstraat 198 St. Michiels-Brugge
DE BOODT Josée Nationaal Bestuur Boerinnenbond	Diestse Vest 18 Leuven
DE COCK M. Sekretaris "Jeugd en Plastische Kunst"	Voskenslaan 141 b Gent
DE COCK R. Gouwsekretaris Algemeen West-Vlaams Toneel	Stationslaan 97 Roeselare
DE CONINCK Em. Lid Hoge Raad Openbare Bibliotheken	Paul Deschanellaan, 2 Brussel 3
DE GRUNNE Boudouin Directeur Vereniging van Belg. Steden en Gemeenten	Wolstraat 30 Brussel 1
DEHULLU Julien Schepen	Dorpsstraat 37 Harelbeke
DE KEYSER Paul Professer emeritus van de Rijksuniversi- teit te Gent	Egmontstraat 12 Gent
DE LANGHE Edmond A.L. Wetensch. ambtenaar Rijkslandbouw- hogeschool, Bestuurslid Davidsfonds afd. Ledeberg	Hundelgemsesteenweg 476 Ledeberg
DE LANGHE Luc Medewerker Centrum sociologisch onderzoek	Serenadestraat 2 St.- Jans-Molenbeek
DELEECK Herman Hoofd van de Studiedienst van het A.C.W.	Wetstraat 127 Brussel
DE MOL J. Adviseur B.G.J.G.	Troonstraat 125 Brussel 5
DE MULDER Albert Ondervoorzitter A.K.V.T. Oost-Vlaanderen	Molenstraat 10 Watervliet
DE NIL Frans Klerk	Jos Termoniastraat 49 Zellik
DE RIDDER Clem. Sekretaris-Generaal van het Davids- fonds	Sekretaris-Generaal Blijde Inkomststraat 79 Leuven

- DE ROO R.
Cultureel adv. Mechelen, Conservator
Kon. Musea Kunst en Geschiedenis,
Jubelpark, Brussel
- DE RUYTER Victor
Direkteur Koninklijke Vlaamse Schouw-
burg
- Mgr. DESCAMPS A.,
Rector Magnificus van de Katholieke
Universiteit te Leuven
- DE SCHEPPER Clement
Advokaat-Prov. Sekretaris van de Bond
van Grote en Jonge Gezinnen,
- DE SMAELE Lucas
Afgevaardigde Kultuurkring van Baasrode
"Spiraal"
- DESMET Gerard
Stadssekretaris
- DE VOCHT R.
Lid van de Bestendige Deputatie van
Antwerpen
- DE WULF René
Bestuurslid A.K.V.T.
Oost-Vlaanderen
- DIEMERS A.Y.
Hoofd van het Bureau Drente van de
afdeling Landelijk Contact van het
Ministerie van Maatschappelijk Werk
- DISPA Jef
Direkteur Muziekakademie Aalst
- d'OLIESLAGER Godelieve
Navorser Centrum voor Sociologisch
Onderzoek
- DOOGHE Gilbert
Onderzoeksassistent
- DUCHEYNE Johan
As. nat. fonds wetenschappelijk
onderzoek
- DUMON Wilfried
Lector Katholieke Universiteit te Leuven
- p/a
Fortuinstraat 15
Mechelen
- Lakensestraat 146
Brussel 1
- Oude Markt 13
Leuven
- Land van Waaslaan, 73
St. Amandsberg
- De Rest, 12
Schilde
- Prins Boudewijnstraat 77
Roeselare
- Mechelsesteenweg 140
Antwerpen
- Hundelgemsesteenweg 314
Ledeberg
- Zuidenweg 38
Hoogeveen Drente, Nederl.
- Schoolstraat 19
Aalst
- Van den Bemptlaan 53
Heverlee
- Aarschotse steenweg 534
Willese
- Maria Theresiastraat 117
Leuven
- St. - Hubertuslaan 5
Heverlee

- DUPRE J.
Direkteur Interkommunale Zuiderkempen
- DUSAR A.
Sekretaris Kulturele Dienst prov. Limburg
- ELSEMANS Hugo
Hoofd van de Kultuurdienst van de Bond
van Grote en Jonge Gezinnen
- FELIX Jan
Advokaat-Gemeenteraadslid Penning-
meester Kult. Centrum Oostende
- FLEERACKERS J.
Sekretaris van de Kultuurraad voor
Vlaanderen
- GEIRLANDT K.J.
Voorzitter Vereniging voor Museum
Hedendaagse Kunst, Gent
- GEVERS
Dienst Volksopleiding Min. Nat. Opv.
en Cultuur
- GINS Florent
Voorzitter van het Kulturele Sociale
Vereniging van het Pajottenland
- GLAZEMAEKERS
Sekretaris "Koepel"
- GOEDLEVEN Edgard
Medewerker Studiegroep voor Kultuur-
bevordering
- GOETHALS Aimé
Griffier Kon. Kamer van Rhetorica
Gemeenteraadslid
- GORIS Alfons
Leider Studie nationaal toneel
- GROOThAERS Els
Studente
- GRYSEELS K.
Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.
- HAAZEN Marcel
Hoofd Kultuurdienst N.C.M.V.
- HENCKENS Jaak
Lid van de Studiedienst van het A.C.W.
- Boerenkrijgsaan 396
Westerlo
- Dr. Willemstraat 34
Hasselt
- Edgard Castelinstraat 3
Antwerpen
- Chaletstraat 17
Oostende
- Frankrijklei 107
Antwerpen
- Populierenhof 26
St. Lambrechts-Woluwe
- Oude Baan 85
Schepdaal
- Jacob Smitslaan 7
Mol
- Van Evenstraat 2B
Leuven
- Hundelgemse steenweg
Ledeberg
- Kolonielaan 1
Antwerpen
- p/a Kultuurkring "Kontakt"
Stationstraat 7 Haacht
- Vandenboschstraat 59
Alsemberg
- Kapelleveldstraat 103
Boechout
- Wetstraat 127
Brussel

HENCKENS Jos
Sekretaris B.G.J.G.
Van Monsstraat 46
Leuven

HERMANS Ghislain Lode
Direkteur van het Pastoraal Centrum
Rooyerheidestraat 34
Diepenbeek

HERREMAN Jeroom
Gemeentesekretaris
Stationstraat 2
Harelbeke

HONS A:
Assistent Centrum v. Ekon. onderzoek
Van Evenstraat 2b
Leuven

HOOYBERGHS August
Gemeenteraadslid
Bruggeske 6
Mol

HUYGEBART Etienne
Technisch regisseur K.N.S.
Mechelse steenweg 113
Antwerpen

HUYSMANS A.
Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.
Dijkstraat 2
Vorst-Kempen

ISEBAERT P.
Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.
Brugsestraat 12
Menen

JACOBS Rik
Direkteur R.V.T., Reizend Volkstheater
Turnhoutsebaan 30
Borgerhout

JEGAERT Marianne
Studente
Mutsaardlaan 9
Brussel 2

KEMPYNCK Paul
Voorzitter Volkshogeschool de Blankaart
Iepersteenweg 44 A
Woumen (West-Vlaanderen)

KLOK J.
Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.
Dorpsstraat 18
St. Huibrechts-Lille

KOCKEN Marcel
Diensthoofd wn - Kultureel Centrum -
Musea
Steenweg 1
Mechelen

KONINGS Guido
Architect
Constant Meunierstraat 90
Leuven

LAEVAERT Willy
Attaché Studiedienst
Wetstraat 127
Brussel 4

LANNEAU G.J.
Burgemeester
Zuidstraat
Harelbeke

LEEN G.
Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.
Koning Albertstraat 7
Hasselt

LEMMENS Jaak
Leraar - gemeenteraadslid
Eikendreef
Kortesseem

LEROY Antoon
Leraar
Tennisbaanstraat 50
Gent

LEYTENS Luc
Adjunkt-Sekretaris-Generaal der
Nationale Federatie van Jeugd en
Muziek van België
Baron Hortastraat 5
Brussel

LIBOTTE Sylvain
mandataris
Omstraat 9
Kortesseem

LIBRECHT
Ondervoorzitter Algemeen West-Vlaams
Toneel, Lindelan 49
Lindelaan 49
Zwevegem

LORPHEVRE Georges
Dir. Nat. Centrum voor bibliografie
Maelbeekstraat 3
Brussel 4

MANNAERTS Hendrik
Financieel Adviseur Bond voor Grote en
Jonge Gezinnen, Direkteur Kredietbank :
Kantoor Kapellen
Dorpstraat 17
Kapellen - Antwerpen

MATTHYS R.
Sekretaris Vereniging voor Museum
Hedendaagse Kunst, Gent
Godshuizenlaan
Gent

MERCHERS L.
Senator-Voorzitter van de Hoge Raad
voor Volksopleiding
Muinkkaai 35
Gent

MICHIELS Maurice
Sekretaris-Generaal van de Gemeente-
dienst van België, Voorzitter van de
Raad voor het Verbruik
Wildewoudstraat 17
Brussel 1

MICHIELSEN Th.
Burgemeester
Turnhoutsebaan
Wijnegem

MOELANTS Elisabeth
Hoofdredactrice "Vrouwenbeweging"
K.A.V.
Poststraat 111
Brussel 3

MOONEN Emmy
Klerk
Kerkplein 1
Lebbeke

MOONS Armand
Medewerker Studiegroep voor Kultur-
bevordering
Van Evenstraat 2B
Leuven

MORLION Nand
Medewerker Studiegroep voor Kultur-
bevordering
Van Evenstraat 2B
Leuven

NACHTEGAAL Staf
Student sociale school (sociaal werker)
Naamse Steenweg 37
Heverlee

NAETS Frans Arrondissementssekretaris A.C.W. Turnhout	Taeymanslaan 17 Turnhout
NEEFS Cyriel Schepen der stad Mechelen	Twaalf Apostelenstraat 11 Mechelen
NIJS Martin Mandataris	Opeinde, 32 Kortesseem
NUYENS Ivo Aspirant Nat. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek, Van Evenstraat 2B, Leuven	Spaarstraat 156 Kessel-lo
OHN Edgar Dr. Jur. Präsident des Lions Club	Aachener Strasse 21 Eupen
ONSELAERE Valeer Burgemeester	Groeneweg 9 Grembergen (Oost-Vl.)
PANKERT Erik	Lions Club Eupen
PAS H. Lid Hoofdbestuur B.G.J.G.	Koloniënlaan 111 Antwerpen
PAUWELS Jan Bestuurslid Davidsfonds en A.C.W.	Berkvenstraat 13 Mol
PERNATH Hugues C. Letterkundige	Ommeganckstraat 33 Antwerpen
PLAUM Lode De Boeystraat 10	De Boeystraat 10 Borgerhout
PROOST Richard Schepen voor Opv. en Cultuur van de stad Turnhout	Wouverstraat 11 Turnhout
ROELS Leo Ere inspecteur-generaal van het Lager Onderwijs	Eikelenhoek 18 St.- Katelijne-Waver
RUBBENS P. Adgevaardigde-Beheerder B.G.J.G.	Clementinalaan 45 Gent
SAS Marcel Bureelhoofd voor Opvoeding en Cultuur van de stad Turnhout	Korte Hermansstraat 28 Turnhout
SCHEPENS Paula Afdelingsoverste, Muziekafdeling SABAM	Wetstraat 61 Brussel 4

SCHEVENHELDS Leo Adviseur-Diensthooft, Dienst Volks- ontwikkeling, M.N.O.C.	Paleisstraat 46 Antwerpen
SEGRS Annie Studente	p/a Mevr. Meert, Voltaire- laan 106 Schaarbeek
SEUTIN Roland Wetenschappelijk medewerker, Centrum voor Andragogisch Onderzoek	Albertstraat 6 Halle
Mevr. SIMOENS-COOLS M. Directrice Cultureel Centrum Korrekelder	Canada Square 3 St. Andries-Brugge
SIX-SPIRITUS (Mevr.) Lerares Kath. Sociale School	Poststraat 111 Brussel 3
SPAEPEN Gustaaf Werkgroep Stichting voor de Kempen	Antwerpse Steenweg 116 Vosselaar
SPINNOX Lambert Architekt	St. Bernardse steenweg 602 Hoboken
STAELEN Nicole Studente	Romeinsesteenweg 737 Brussel 2
STORME Jozef Bestendige-Afgevaardigde	Magdalenastraat 7 Wervik
Graaf von STRACHWITZ Cultureel attaché bij de Duitse ambassade	Tervurenlaan 190 Brussel 15
STROOBANTS Jul Direkteur bij het Prov. Bestuur van Antwerpen	Schoolstraat 15 Bonheiden
STRUYE-WATTIEZ Françoise Ambtenaar Public-Relations	Tombergstraat 129 St. Lambrechts-Woluwe
SWINNEN C. Direkteur-Gallo Romeins Museum	Kielenstraat 15 Tongeren
SWARTENBROUX A. Direkteur Nationaal werk voor wezen van arbeidsslachtoffers	Bosquetlaan 6 Terhulpen
TAVERNIER K. Werkleider - Sekretaris Centrum Economische Studies	Van Evenstraat 2B Leuven
THIELEMANS Joris Procuratiehouder Toneelafdeling Sabam	Wetstraat 61 Brussel 4
TILLEMANS Walter Regisseur Studio Nationaal Toneel	Mechelse steenweg 13 Antwerpen

TRAEN Fernand Advokaat-Gemeenteraadslid	Spanjaardstraat Brugge
UYTTENHOVE Joseph M.E. Dokter in de geneeskunde, Stichter Dir-Generaal van de stichting F.D.H. "Verweer van de Mens"	Ichtgem straat 8 Koekelare
VALCKE Liliane Studente	De Blockstraat 14 Machelen
VAN ACKER Alfons Hoofdarchitect-Direkteur van de groep Meno s.v.	Wetstraat 129-139 Brussel 4
VAN ASBROECK Philippe Werkgroep Stichting van de Kempen	Boeretang 267 Mol
VAN BOCKSTAL Bestuurssekretaris M.N.O.K., Bestuurs- lid van Davidsfond Etterbeek en van de B.G.J.G.	Oudergemlaan 177 Brussel 4
VAN BRAECKEL Walter Davidsfonds Herselt	Dorp A 80 Herselt
VAN DAMME Leen Studente	Hipp. Bonlengerlaan 72 Tervuren
VAN DE GRACHT Noel Hoofd inlichtingsdienst A.C.W.	Wetstraat 127 Brussel 4
VAN DE MAELE W. Direkteur van het Kunst en Cultuurver- bond	Koningstraat 10 Brussel 1
VAN DEN ABEELE Andries Nijveraar, Gemeenteraadslid	Pathoekeweg 48 Brugge
VAN DEN BORRE J. Muziekleraar	Dr. De Reusestraat 25 St.-Amandsberg.
VAN DEN BOSCH Jos Onderzoeksassistent	Tiensestraat 215 Leuven
VAN DEN BRANDE A. Bibliotekaris Rijksuniversiteit Gent	Zwijnaardse steenweg 602 Gent
VAN DEN EYNDE Jozef Kapelaan, Proost Alg. Kat. VI. Toneel- verbond	Antwerpse steenweg 357 Westmalle
VAN DER LINDEN Renaat Lid. Kon. Belg. Commissie voor Volks- kunde - Voorzitter Bond Oostvl. Volkskundigen	Lid. Kon. Belg. Com Godveerdegemstraat 15 Zottegem

Baron M. VAN DER STRATEN Waillet Burgemeester, Westmalle	V. Braeckmanlaan 80 St. Amandsberg
VAN DE VOORDE H. Lid Provinciale Raad	Centrumlaan 100 Petegem / Leie
VAN DE WIELE Ernest Gemeentesekretaris	Eksterenstraat 48 Schedpaal
VANDEWOUDE Firmin Beeldhouwer - Lid van de Kultuurraad voor Vlaanderen	Dokter A. De witteplein 15 Sint-Gillis-Dendermonde
VAN DYCK Hendrik Studiedienst A.C.W. arr. Dendermonde	Pastoor de Meerleerstraat 92 St. Niklaas
VAN EYNDE Nest Leider van de Volkskunstgroep "Boerke Naas"	Molderwijk 136 Mol
VAN GEYZEN Frans	p/a Weena 700, Postbus 299 Rotterdam - Nederland
VAN HAALEN M.G. Consulent Stichting Ruimte voor de Jeugd	Speelbroek 36 Grimbergen
VAN HELLEMONT Albert Architekt-Stedebouwkundige	Rechterstraat 4 Lille
VAN HEMEL Albert Gemeentesekretaris	Stationstraat 4 Aalst
VAN HERREWEGHE	Zwevegem
VAN HERZEELE Erik Adjunkt bij de Direktie Generaal van de Tréfileries Léon Bekaert	Jubileumlaan 506 Gent
VAN HOVE André Bestendige Sekretaris Willemsfonds	Kortemarkstraat 58 Berchem
VAN ISEGHEM Albert Voorzitter Bond der Kristelijke Biblio- tekariissen, Prov. Antwerpen	Mechelse steenweg 113 Antwerpen
VAN KERKHOVEN Bert Direkteur K.N.S. - N.T.	Poststraat 111 Brussel 3
VAN LAERE L. Direktrice Katholieke Sociale School	Hundelgemsesteenweg 473 Ledeberg
VAN LANCKERE Carlos Nationaal Sekretaris Nationaal Vlaams Kristelijk Toneelverbond	